

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

VIEŠOJO VALDYMO MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA

ROBERTA ŠVEDAITĖ

Magistro studijų baigiamasis darbas

**KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ADMINISTRAVIMAS
SAVIVALDYBĖJE**

Darbo vadovas (-ė): asist. dr. Violeta Kiurienė

Šiauliai, 2025

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį
darbą, GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Roberta Švedaitė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Viešasis valdymas <i>Public Governance</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje <i>Administration of the municipal waste management system in the municipality</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuoju, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.

Aš, Roberta Švedaitė, pateikdama (-as) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)

I, Roberta Švedaitė, by submitting this paper confirm (check)

**Embargo laikotarpis
Embargo Period**

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:

I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:

☐ _____ mėnesių / months
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).

☒ Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested*.

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

Švedaitė, R. (2024). Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje. Magistro studijų Viešojo valdymo programos baigiamasis darbas. Darbo vadovė: asist. dr. Violeta Kiurienė. Vilniaus universitetas, Šiaulių akademija, Regionų plėtros institutas, 71 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje. Tyrimas yra struktūruotas pagal tris pagrindines dalis.

Pirmojoje darbo dalyje, vadovaujantis mokslinėmis lietuvių ir užsienio autorių publikacijomis, nagrinėta komunalinių atliekų samprata, pateikta jos apibrėžtis, apibendrinti pagrindiniai atliekų tvarkymo principai ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai. Teorinėje darbo dalyje atskleista komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo, kaip teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visuma, padedanti savivaldybėms įgyvendinti ir užtikrinti vieną iš savarankiškųjų savivaldybės funkcijų. Aptariamas komunalinių atliekų tvarkymo teisinis reglamentavimas Lietuvoje.

Antroje baigiamojo darbo dalyje pristatytas empirinio tyrimo organizavimas bei metodika. Šioje darbo dalyje pateikiama tyrimo strategija, dizainas bei tyrimo eiga. Supažindinama su tyrime naudotais ir taikytais metodais: dokumentų turinio analizė ir pusiau struktūruoti interviu su informantais. Pristatoma pasirinkta tyrimo imtis, instrumentai bei aprašytas tyrimo organizavimas.

Trečioje baigiamojo darbo dalyje, remiantis dokumentų turinio analize, nagrinėti tarptautinio, nacionalinio bei Joniškio rajono savivaldybės lygmens teisės aktai bei kiti dokumentai, kuriuose apibrėžiami su komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimu susiję aspektai. Atlikto interviu tyrimo metu gauti rezultatai atskleidė, kokiomis pagrindinėmis priemonėmis vadovaujasi savivaldybė ir atliekų tvarkymo operatoriai užtikrindami komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų prieinamumą bei kokybę savivaldybėje. Informantų išsakytų pastabų ir pasiūlymų analizė atskleidė galimas atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo kryptis.

Magistro darbas pabaigtas išvadomis ir rekomendacijoms. Rekomendacijos pateiktos su komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimu susijusiems sistemos dalyviams.

Darbe panaudoti 91 šaltinis, iš kurių 48 užsienio kalba, pateikti 2 priedai.

Raktiniai žodžiai: Komunalinės atliekos; komunalinių atliekų tvarkymas; komunalinių atliekų tvarkymo sistema, komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas; savivaldybė; vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą.

Švedaitė, R. (2024). Administration of the municipal waste management system in the municipality. Master's Thesis of the Public Governance program. Supervisor – assoc. asist. dr. Violeta Kiurienė. Vilnius University, Šiauliai Academy, Institute of Regional Development, 71 pages.

SUMMARY

The master's thesis analyzes the administration of the municipal waste management system in a municipality. The study is structured according to three main parts.

The first part of the work, based on scientific publications by both Lithuanian and foreign authors, examines the concept of municipal waste, provides its definition, summarizes the main principles of waste management and participants in the municipal waste management system. The theoretical part of the work reveals the administration of the municipal waste management system as a set of legal, organizational and technical measures that help municipalities implement and ensure one of the independent functions of a municipality. The legal regulation of municipal waste management in Lithuania is discussed.

The second part of the thesis presents the organization and methodology of the empirical research. This part of the thesis presents the research strategy, design and research process. The methods used and applicable in the study are introduced: document content analysis and semi-structured interviews with informants. The selected research sample, instruments and the organization of the study are presented.

In the third part of the thesis, based on the content analysis of the documents, international, national and Joniškis district municipality level legal acts and other documents defining aspects related to the administration of the municipal waste management system were examined. The results obtained during the interview study revealed the main measures that the municipality and waste management operators follow to ensure the availability and quality of municipal waste management services in the municipality. The analysis of the comments and suggestions expressed by the informants revealed possible directions for improving the administration of the waste management system.

The master's thesis is completed with conclusions and recommendations. Recommendations are provided to the system participants related to the administration of the municipal waste management system.

The thesis uses 91 sources, 48 of which are in a foreign language, and includes 2 annexes.

Keywords: Municipal waste; municipal waste management; municipal waste management system, administration of the municipal waste management system; municipality; local fee for municipal waste management.

TURINYS

IVADAS	9
1. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ADMINISTRAVIMO SAVIVALDYBĖJE	
TEORINIAI ASPEKTAI.....	12
1.1. Komunalinių atliekų ir jų tvarkymo sistemos samprata ir struktūra.....	12
1.2. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos principai ir jos dalyviai	16
1.3. Viešųjų paslaugų administravimas savarankiškųjų savivaldybės funkcijų aspektu	20
1.4. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas kaip savarankiškoji savivaldybės funkcija	22
1.5. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo kaip teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visumos apžvalga savivaldybėje	24
1.6. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą administravimas savivaldybėje.....	29
1.7. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo savivaldybėje teorinių aspektų visuma	31
2. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ADMINISTRAVIMO SAVIVALDYBĖJE	
TYRIMO METODOLOGIJA	34
2.1. Tyrimo strategija, dizainas ir etapai	34
2.2. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	35
3. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ADMINISTRAVIMO JONIŠKIO RAJONO	
SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	40
3.1. Dokumentų turinio analizė	40
3.1.1. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai nacionaliniuose teisės aktuose	40
3.1.2. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai Joniškio rajono savivaldybės strateginiuose dokumentuose ir teisės aktuose	45
3.2. Interviu rezultatų analizė	50
3.2.1. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementų analizė	51
3.2.2. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektų analizė.....	53
3.2.3. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo iššūkių ir problemų analizė	55
3.2.4. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos tobulinimo galimybių analizė	56
3.3. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisinių, organizacinių ir techninių priemonių tobulinimo kryptys Joniškio rajono savivaldybėje	58
IŠVADOS.....	59
REKOMENDACIJOS	61
LITERATŪRA	62
PRIEDAI	67

LENTELĖS

1 lentelė. Komunalinių atliekų samprata	12
2 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sampratų įvairovė	13
3 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių vaidmuo.....	18
4 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisės aktų hierarchija Lietuvoje	25
5 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas kaip teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visuma savivaldybėje	31
6 lentelė. Ekspertų charakteristikos	37
7 lentelė. Interviu klausimų blokai	38
8 lentelė. Organizaciniai ir techniniai aspektai Joniškio rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse.....	46
9 lentelė. Organizaciniai administravimo aspektai Joniškio rajono savivaldybės Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio specialistų pareiginiuose aprašymuose.....	48
10 lentelė. Pusiaus struktūruoto interviu klausimyno kategorijos ir subkategorijos.....	50
11 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementai	52
12 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai	53
13 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo iššūkiai ir problemos	55
14 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo galimybės.....	56

PAVEIKSLAI

1 pav. Atliekų tvarkymo koncepcijos dinamika	14
2 pav. Atliekų tvarkymo hierarchijos samprata.....	15
3 pav. Pagrindiniai atliekų tvarkymo ir prevencijos principai.....	16
4 pav. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai.....	18
5 pav. Atliekų tvarkymo sistemos dalyvių funkcijos Lietuvoje	19
6 pav. Teisės aktų ir kitų dokumentų tvirtinimas savivaldybėje	27
7 pav. Pagrindiniai komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodaros nustatymo principai	30
8 pav. Tyrimo dizainas	34

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Administravimas (angl. Administration) – veikla, kurią atliekantys vadovai reguliuoja kitų, žemesnio valdymo lygmens vadovų (vykdytojų) darbą. Tai integruoto valdymo sudėtinė dalis. XX a. pradžioje angliško žodžio „management“ sinonimas (B. Martinkus, S. Stoškus, D. Beržinskienė, Vadybos pagrindai 2010, 66 p.).

Administravimas (angl. Administration) – tai prognozavimas, planavimas, organizavimas, vadovavimas, koordinavimas ir kontrolė (H. Fayol, Administravimas teorija ir praktika, 2005, 27 p.).

Atliekų tvarkymas (angl. Waste management) – atliekų surinkimas, vežimas, paruošimas naudoti, įskaitant pradinį apdorojimą, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekiautojas atliekomis ar tarpininkas (Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 2023).

Komunalinės atliekos (angl. Municipalwaste) – mišrios ir atskirai surinktos buitinės (buityje susidarančios) atliekos, įskaitant popieriaus ir kartono, stiklo, metalų, plastiko, biologines, medienos, tekstilės, pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos, baterijų ir akumuliatorių, taip pat stambiąsias atliekas, įskaitant čiužinius ir baldus, ir atliekos, surinktos iš kitų šaltinių, kai jos savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas. Prie komunalinių atliekų nepriskiriamos gamybos, sveikatos priežiūros veikloje susidarančios atliekos, žemės ūkio, miškininkystės, žvejybos, septikų, taip pat kanalizacijos ir nuotekų valymo atliekos, įskaitant nuotekų dumblą, eksploatuoti netinkamos transporto priemonės ir statybinės atliekos (Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 2021).

Komunalinių atliekų tvarkymo sistema (angl. Municipal waste management system) – organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma, susijusi su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu atliekų tvarkymo srityje (Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 2023).

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas (angl. Administration of the municipal waste management system) – tai teisinių, organizacinių ir techninių elementų visuma taikytina įgyvendinant komunalinių atliekų tvarkymo sistemos užtikrinimą savivaldybėje.

Komunalinių atliekų tvarkymo paslauga (angl. Municipal waste management service) – viešojoji paslauga, apimanti komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą, šalinimą, šių veiklų organizavimą, stebėseną, šalinimo vietų vėlesnę priežiūrą ir gaminių, pakuočių, kurių gamintojams ir (ar) importuotojams taikomas gamintojo ir importuotojo atsakomybės principas, atliekų tvarkymą tokia apimtimi, kiek jį organizuoja savivaldybės ar komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriai, o ne gamintojai ir (ar) importuotojai ir (arba) jų organizacijos pagal šį Įstatymą ir (ar) Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymą (Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 2024).

Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo administravimas (angl. Administration of municipal waste management services) – savivaldybės veikla nustatant komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo taisykles, priimant kitus teisės aktus, reglamentuojančius komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą, taip pat savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių, kitų teisės aktų reikalavimų vykdymo kontrolė (Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymas, 2024).

Komunalinių atliekų tvarkymo regionas (*angl.* Municipal waste management region) – teritorija, apimanti daugiau negu vienos savivaldybės teritoriją, kurioje savivaldybės bendradarbiauja siekdamos užtikrinti efektyvų atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimą, kokybišką ir prieinamą komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą visiems regiono komunalinių atliekų turėtojams.

Principas „teršėjas moka“ (*angl.* The polluter pays principle) **reiškia**, kad atliekų tvarkymo išlaidas, įskaitant išlaidas, patirtas reikiamai atliekų tvarkymo infrastruktūrai įrengti ir jai eksploatuoti, turi apmokėti pirminis atliekų darytojas arba dabartinis ar ankstesnis atliekų turėtojas ir (ar) produktų, dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas ir (ar) importuotojas (Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, 2023).

Savivaldybė (*angl.* Municipality) – Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso nustatyta tvarka išrinktus savivaldybės tarybą ir savivaldybės merą. Savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo (Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas, 2024).

Sistema (*angl.* System) – tai organizuota, sudėtinga elementų visuma, kurioje visi elementai ir aplinka yra susiję tarpusavio ryšiais ir sąveikauja vieni su kitais (pvz., mokyklų sistema, telefonų tinklų sistema) (Stoner, 1999).

Viešasis administravimas (*angl.* Public administration) – teisės aktais reglamentuota viešojo administravimo subjektų veikla, skirta teisės aktams įgyvendinti: administracinis reglamentavimas, administracinių sprendimų priėmimas, teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo priežiūra, administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, 2024).

Viešojo administravimo subjektų sistema (*angl.* System of public administration entities) – pavaldumo ir koordinaciniais ryšiais tarpusavyje susietų viešojo administravimo subjektų visuma (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, 2024).

Vietinė rinkliava (*angl.* Local toll) – savivaldybės tarybos sprendimu ir jos nustatyta tvarka nustatyta privaloma įmoka, galiojanti tos savivaldybės teritorijoje (Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas, 2000).

IVADAS

Visame pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje, labai dažnai susiduriama su sparčiai didėjančiais atliekų kiekiais. Ši problema ypač aktuali miestų savivaldybėms, kurioms tenka spręsti kasdienius iššūkius, susijusius su atliekų tvarkymu ir švaros užtikrinimu savivaldybių teritorijoje. Pasak M. Adnan, A. Jha ir S. Kumar (2020), besivystančiuose miestuose vis sunkesne užduotimi tampa vis didėjančių miesto gyventojų infrastruktūros poreikių (kurių didelę dalį sudaro atliekų tvarkymo klausimas) užtikrinimas. Moksliniuose ir statistiniuose šaltiniuose išskiriama tai, kad didžiąją dalį atliekų sudaro būtent komunalinės atliekos. Pasaulio banko 2022 metų duomenimis 2016 m. vidutinis komunalinių atliekų susidarymo lygis pasaulyje buvo 0,74 kg per dieną, kuris iki 2050 m. gali tapti net 1,26 kg per dieną (World Bank. Solid Waste Management (2022)). Plečiantis miestams, vystantis visuomenei, plėtojantis pramonei bei gamybai, susidarant vis didesniems atliekų srautams, tampa svarbūs pagrindiniai atliekų tvarkymo tikslai: jų surinkimas ir šalinimas. Pasak A.S.E. Yay (2015), netinkamas jų tvarkymas sukelia visuomenės sveikatos ir aplinsaugos problemų. Anot, D. Hoornweg ir P. Bhada-Tata (2012), atliekų tvarkymas laikomas vienu iš pagrindinių savivaldybių vykdomų užduočių. Tai, pasak S. P. Osborne, Z. Radnor ir G. Nasi (2013), yra viena iš savarankiškųjų savivaldybių funkcijų. Lietuvoje komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas įstatymu, kaip savarankiškoji savivaldybės funkcija, pavestas savivaldybėms.

Temos aktualumas. Nepaisant dešimtmečių trukmės atliekų tvarkymo sistemos administravimo, mokslininkai atkreipia dėmesį į tai, kad trūksta finansavimo, būtino tiek esamos infrastruktūros priežiūrai ir plėtrai, tiek komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo paslaugoms užtikrinti. M. R. Nazari, K. Kalantari, I. Ghasemi ir kitiems (2017) analizuojant mokesčio už rinkliavą aspektus, atkreiptas dėmesys į tokio mokesčio apskaičiavimo trūkumus, įskaitant nepakankamas pajamas padengti atliekų tvarkymo kaštus ir nesąžiningumą, susijusį su socialine nelygybe. Baigiamajame darbe analizuojama komunalinių atliekų tvarkymo sistema, jos administravimas. Tyrime nagrinėjama viena iš atliekų tvarkymo sistemos dalių – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje, kaip teisinių, organizacinių bei techninių priemonių visuma. Anot, S. Ivanova ir N. Lisina (2023) komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kontekste pagrindą sudaro teisinis reglamentavimas, nustatantis priemonės, kuriomis siekiama sudaryti sąlygas saugiam atliekų tvarkymui, veiksmingai vadybos sistemai, aplinkos apsaugos nuo taršos atliekomis srityje. J. K. Seadon (2010) organizacinėmis priemonėmis įvardija atsakomybės pasiskirstymą tarp skirtingų institucijų, atliekų tvarkymo politikos, strategijų kūrimą, gyventojų švietimą ir sąmoningumo didinimą. Tokie autoriai kaip F. McDougall P. White, M. Franke ir P. Hindle savo 2001 m. knygoje „Integrated Solid Waste Management: A Life Cycle Inventory“ išsamiai aptarė atliekų tvarkymo infrastruktūrą, techninius metodus ir jų pritaikymą savivaldybių lygmenyje. Kadangi pasaulyje ir Lietuvoje kasmet susidaro begalės atliekų, svarbu apžvelgti ir išskirti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą įtakančius veiksnius, atskleisti esmines sistemos dalyvių funkcijas bei jų sąsajas, turinčias įtakos tokios sistemos administravimui. Siektina, apibrėžus esminius administravimo aspektus, atskleisti kaip savivaldybėje vykdomas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo užtikrinimas bei nustatytų reikalavimų įgyvendinimas.

Tyrimo problematika. Atliekų tvarkymo sistemos administravimo problematikos mokslinis ištirtumas daugiau apima atliekų tvarkymo sistemos teisinį reglamentavimą. Trūksta mokslinių tyrimų dėl pačios komunalinių atliekų sistemos administravimo problematikos. R. Cerqueti, M. Cinelli, ir L.F. Minervini (2021) vieni iš daugelio autorių, analizavusių atliekų tvarkymo tinklo metodus nuo atliekų atskyrimo iki vežimo klausimų. Mokslinėse publikacijose dažniausiai pateikiami straipsniai, susiję su atliekų tvarkymo sistema, jos dedamosiomis, tačiau pasigendama straipsnių ar atliktų tyrimų, susijusių su komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimu ir kontrole. Stokojama naujesnių mokslinių šaltinių, kuriuose būtų koncentruojamasi būtent į komunalinių atliekų sistemos administravimo dalyvius, jų sąveiką bei veiksnius, įtakančius viešųjų paslaugų administravimą (komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo užtikrinimą savivaldybėse). Vieni iš nedaugelio autorių E. D. Adamides, K. Georgousoglou ir Y. Mouzakitis (2023) mokslinėse publikacijose koncentravosi ne tik į technologijas ir procesus komunalinių atliekų tvarkymo sistemos aspektu, tačiau ir į už tokią sistemą atsakingos organizacijos struktūrą ir veiklą. Nagrinėjo galimybę sukurti prisitaikymą ir atsparumą savivaldybės organizacinėje struktūroje, skiriant tam tikrus vaidmenis ir užduotis padaliniais. Tačiau dažnu atveju plačiau tiriama atliekų tvarkymo klausimai, o ne pats atliekų tvarkymo sistemos administravimas. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai savivaldybės lygmenyje nėra plačiai analizuoti. Dėl šios priežasties tyrimui pasirenkamas Joniškio rajono savivaldybės atvejis.

Šio darbo **tyrimo problema** formuluojama tokiais klausimais:

1. Kokie pagrindiniai veiksniai prisideda prie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo užtikrinimo savivaldybėje?
2. Kokios yra komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo galimybės savivaldybėje?

Tyrimo objektas – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje.

Tyrimo tikslas – atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus savivaldybėje konceptualizuojant bei empiriškai pagrindžiant teisinių, organizacinių ir techninių priemonių taikymą.

Tyrimo tikslo įgyvendinimas sietinas su šiais uždaviniais:

1. Remiantis komunalinių atliekų tvarkymo sistemos teorinėmis prieigomis atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sampratą ir ypatumus.
2. Atskleidus komunalinių atliekų tvarkymo sistemos principus ir pagrindinius sistemos dalyvius apibendrinti jų funkcijas savivaldybėje.
3. Išnagrinėjus komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus savivaldybėje atskleisti teises, organizacines bei technines administravimo priemones.
4. Atskleidus teises, organizacines ir technines komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo priemones savivaldybėje, identifikuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo galimybes.

Ginamasis teiginys – tik visų teisinių, organizacinių ir techninių priemonių pasitelkimas ir jų derinimas gali užtikrinti tinkamą komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje įgyvendinant vieną iš savarankiškųjų savivaldybės funkcijų – užtikrinti tokių atliekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje.

Tyrimo metodai.

1. *Mokslinės literatūros ir kitų šaltinių analizė*, kuria buvo siekiama atskleisti komunalinių atliekų, komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sampratą bei pagrindinius sistemos dalyvius ir jų funkcijas savivaldybėje.
2. *Teisinių dokumentų turinio analizė*, kuria siekiama nustatyti kaip yra apibrėžiamos pagrindinės su komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimu susijusios nuostatos Lietuvos ir savivaldybės lygmens teisės aktuose ir kituose dokumentuose.
3. *Pusiau struktūruotas interviu* pasirinktas sužinoti informantų nuomonę apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus savivaldybėje. Atlikus interviu ir identifikavus pagrindines priemones, turinčias įtakos komunalinių atliekų sistemos administravimui savivaldybėje, pateikti rekomendacijas, kaip būtų galima tobulinti tokios sistemos administravimą savivaldybėje.

Tyrimo mokslinis naujumas ir praktinis reikšmingumas. Atlikus įvairių mokslinių publikacijų analizę, apibrėžiama komunalinių atliekų samprata, pateikiami pagrindiniai komunalinių atliekų tvarkymo prioritetai, įvardinami pagrindiniai atliekų tvarkymo sistemos dalyviai ir jų funkcijos. Išskirtos pagrindinės priemonės, turinčios įtakos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui savivaldybėje.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: santrauka lietuvių ir anglų kalba, įvadas, trys pagrindinės dalys (teorinė, metodologinė ir empirinė), išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai.

Pirmojoje teorinėje darbo dalyje nagrinėta komunalinių atliekų tvarkymo sistemos koncepcija, apibrėžta komunalinių atliekų samprata, įvardinti pagrindiniai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisiniai, organizaciniai bei techniniai aspektai. Antrojoje darbo dalyje pagrįsta komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo savivaldybėje tyrimo metodologija. Pateikiama tyrimo strategija, dizainas ir tyrimo etapai, aprašomas tyrimo organizavimas ir eiga. Trečioje darbo dalyje pateikiami komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo savivaldybėje empirinio tyrimo rezultatai ir įvardijamos tokios sistemos administravimo tobulinimo galimybės.

Darbo apimtis – 66 puslapiai (be priedų), 14 lentelių, 8 paveikslai, 2 priedai.

1. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS
ADMINISTRAVIMO SAVIVALDYBĖJE TEORINIAI ASPEKTAI

Šioje darbo dalyje atliekama komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo sampratos teorinė analizė. Atlikus mokslinių šaltinių analizę išskirta komunalinių atliekų tvarkymo sistemos struktūra, apibrėžti pagrindiniai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos principai, jos dalyviai, jų vaidmuo komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje. Atskleistas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kaip viešųjų paslaugų administravimas savarankišųjų savivaldybės funkcijų aspektu. Apibendrintas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje kaip teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visuma.

1.1. Komunalinių atliekų ir jų tvarkymo sistemos samprata ir struktūra

Didelis atliekų kiekių susidarymas ir jų tvarkymas yra vienas iš svarbių XXI a. žmonijos iššūkių, todėl jam skiriamas didelis dėmesys. Ypatingai šiais laikais didėjant vartotojiškumui, dominuojant miestietiškam gyvenimo būdui didelis susidarančių atliekų kiekis priskiriamas būtent komunalinėms atliekoms. Chang, Huang ir Liaw (2010) teigė, kad pagrindinį vartojimo srityje susidarančių atliekų kiekį sudaro buitinio vartojimo arba komunalinės atliekos, kurios dažnai atsiranda iš kasdieninių gyventojų veiklų (valgymas, higiena) ir verslo veiklų (prekyba ar gamyba).

Mokslinėse publikacijose dažnu atveju analizuota kietųjų komunalinių atliekų sąvoka (žr. 1 lentelę). Vadinamosios „komunalinės atliekos“ buvo aptariamose ir kaip buitinės ar mišrios namų ūkiuose susidarančios atliekos.

1 lentelė. Komunalinių atliekų samprata

Komunalinių atliekų samprata	Šaltinis
Komunalinės atliekos - tai yra atliekos, susidarančios privačių namų valdose, smulkiojo verslo subjektų veikloje ar viešosiose erdvėse, už kurių tvarkymą yra atsakingas viešasis sektorius.	C. Ludwig, S. Hellweg, S. Stucki (2003).
Kietosias komunalines atliekas sudaro gatvių šlavimo ir kasdienio naudojimo daiktai, pavyzdžiui, gaminių pakuotės ir drabužiai, išskyrus komunalinių nuotekų valymo atliekas. Pastarąsias gamina gyvenamieji namai, komercinės įstaigos, pramonės įmonės ir viešosios įstaigos.	A.S.E. Yay (2015).
Komunalinės atliekos – mišrios ir atskirai surinktos buitinės (buityje susidarančios) atliekos, įskaitant popieriaus ir kartono, stiklo, metalų, plastiko, biologines, medienos, tekstilės, pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos, baterijų ir akumuliatorių, taip pat stambiąsias atliekas, įskaitant čiužinius ir baldus, ir atliekas, surinktas iš kitų šaltinių, kai jos savo pobūdžiu ar sudėtimi yra panašios į buitines atliekas.	Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymas (1998)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, vadovaujantis lentelėje nurodyta literatūra, 2024.

Apibendrinus įvairių autorių pateiktus komunalinių atliekų sampratos apibrėžimus (žr. 1 lentelę), galima teigti, kad šią sąvoką aiškiai apibrėžti sudėtinga. Pats terminas „komunalinės atliekos“

komunalinių atliekų tvarkymo sistemos atžvilgiu dažnai kito, atsižvelgiant į tai, jog tokiomis atliekomis gali būti įvardintos net dvidešimt atliekų rūšių, kurios skiriasi savo sudėtimi ir jų apdorojimo būdais. Pažymėtina, kad šią sąvoką autoriai apibūdina panašiai, įvardindami, kad komunalinės atliekos yra įvairaus pobūdžio nuotekos ir šiukšlės, nurodant jų atsiradimo kilmę, vietą, kur jos dažniausiai susidaro, pavyzdžiui, gyvenamųjų namų, verslo įmonių, viešųjų įstaigų ir kitų vietų kasdieninėje veikloje. Keičiantis visuomenei, atsižvelgiant į atliekų įvairovę, išskiriamos ir atitinkamos atliekų rūšys, kurios taip pat gali būti priskiriamos komunalinėms atliekoms.

Sistemos samprata, Stoner (1999) įvardinama kaip organizuota, sudėtinga elementų visuma, kurioje visi elementai ir aplinka yra susiję tarpusavio ryšiais ir sąveikauja vieni su kitais. B. Martinkus, S. Stoškus, D. Beržinskienė (2010) sistemą apibūdina kaip tarpusavyje susietų elementų visumą, kuri atlieka tam tikrą funkciją. Autoriai akcentuoja, kaip svarbu, kad elementai būtų susiję ir veiktų vienas kitą. Sistemos klasifikuojamos įvairiais aspektais pagal skirtingus požymius, kurie priklauso nuo konkrečių tikslų, kurių siekiama jas klasifikuojant. Mokslinėse publikacijose sutinkamą sistemos apibrėžimą, darbo autorės manymu, galima taikyti apibrėžiant ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sampratą. Pastebima, kad daugeliu atvejų komunalinių atliekų tvarkymo sistemą apibūdinančios sąvokos (žr. 2 lentelę) mokslinėse publikacijose pateikiamos vadovaujantis teisės aktuose įtvirtintomis sąvokomis.

2 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sampratų įvairovė

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos samprata	Šaltinis
Komunalinių atliekų tvarkymo sistema yra gana sudėtingas ir dinamiškas mechanizmas, susidedantis iš techninių, teisinių, organizacinių ir kitų priemonių visumos.	Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymas, (1998).
Komunalinių kietųjų atliekų tvarkymas - sudėtingas procesas, apimantis daugybę aplinkosaugos ir socialinių bei ekonominių kriterijų	A. Soltani, K. Hewage, B. Reza, R. Sadiq (2015).
Komunalinių atliekų tvarkymo sistema - sudėtinga, dinamiška sistema, kuriai būdingi dideli susidarantių atliekų kiekiai, atliekų rūšių įvairovė ir skirtingi sistemos dalyvių interesai.	J. Bivainis ir V. Podgaiskytė (2010).
Komunalinių atliekų tvarkymo valdymas yra dinamiškas socialinis procesas, kurio metu formalūs ir neformalūs veikėjai ir institucijos sąveikauja, todėl atsiranda įvairių formų organizavimas.	N. M. Jiménez-Martínez, (2018).
Komunalinių atliekų tvarkymo sistema - tai sistema, susidedanti iš įvairių verslo veiklos elementų, tokių kaip komunalinių atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas, šalinimas, šios veiklos organizavimas, stebėjimas ir vėlesnis šalinimas.	A. Novikovas ir A. Stankevičius, (2018).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, vadovaujantis lentelėje nurodytais šaltiniais.

Kaip matyti aukščiau pateiktoje lentelėje, komunalinių atliekų tvarkymo sistemos samprata daugelio autorių apibūdinama gana panašiai. Pabrėžiant, kad tai yra sudėtinga sistema, kurioje sąveikaujant skirtingiems veikėjams atsiranda įvairių formų organizavimas, apimantis komunalinių atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą bei šalinimą. Autoriai pažymi, kad sistemą sudaro nemažai skirtingų sistemos dalyvių, kurių interesai ir sąveikavimas tarpusavyje yra skirtingi.

Anot V. Podgaiskytytės (2011), atliekų tvarkymas kaip valstybės funkcija formavosi laipsniškai, todėl tikslinga apibrėžti esmines atliekų tvarkymo raidos koncepcijas (žr. 1 pav.) padėsiančias identifikuoti atliekų tvarkymo prioritetų kaitą laiko ir identifikuojamų problemų atžvilgiu. Su laiku keitėsi ne tik pati sistemos koncepcija, tačiau ir pagrindinis jos tikslas – nuo vyravusio „surinkti ir pašalinti“ buvo pereita prie „sumažinti šalinamų atliekų kiekį“, arba kitaip - „nuo lopšio iki kapo“. Atliekų tvarkymo ciklas susidedantis iš penkių fazių (atliekų susidarymo, rūšiavimo susidarymo šaltinyje, surinkimo ir vežimo, naudojimo ir šalinimo), ir sistemos dalyvių (atliekų turėtojų, atliekų tvarkytojų, valdymo institucijų ir interesų grupių), jų tarpusavio ryšių ir ryšių su įvairiais aplinkos komponentais charakteristika.

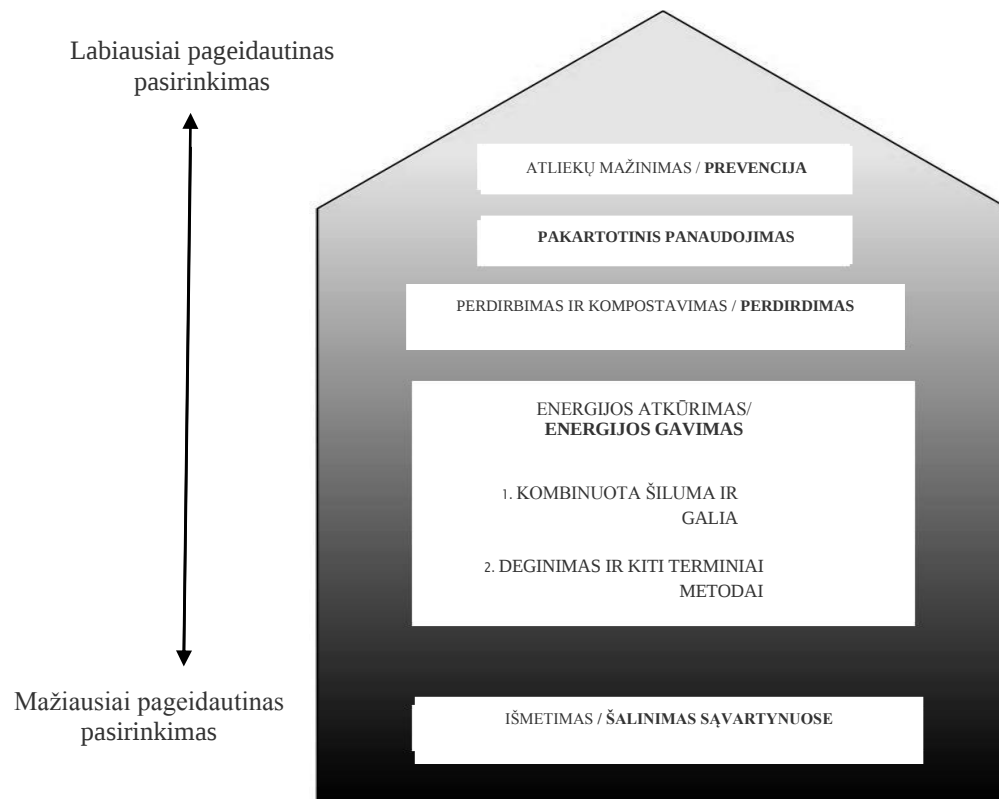

1 pav. Atliekų tvarkymo koncepcijos dinamika

Šaltinis: sudaryta V. Podgaiskytytės, 2011.

Atliekų surinkimą M. Adnan, A. Jha ir S. Kumar (2020) įvardina kaip procesą, apimantį kietųjų atliekų surinkimą iš jų šaltinio (gyvenamųjų, komercinių, pramoninių ar institucinių) ir gabenimą į apdorojimo ar šalinimo įrenginį. Apie atliekų atskyrimą kaip svarbią atliekų tvarkymo proceso dalį, kuri apima atliekų rūšiavimą į produktų kategorijas, kad būtų galima efektyviai apdoroti rašė ir koncepcijos dinamiką pavaizdavo V. Podgaiskytytė (2011) (žr. 1 pav). Pažymėtina, kad atliekų atskyrimas padeda sumažinti bendrą atliekų kiekį padidindamas jų perdirbimo galimybes bei prisidedamas prie aplinkos tausojimo. Transportavimas apima komunalinių atliekų gabenimą į jų apdorojimo ar šalinimo vietas, administraciniu požiūriu tai įtakoja transporto priemonių ir maršrutų planavimą. Atliekų apdorojimas svarbus komunalinių atliekų tvarkymo sistemos struktūros elementas, kurį Lietuvos Respublikos atliekų įstatymo 2 str. 7 punktą įvardija kaip <...> *atliekų naudojimo ar šalinimo veiklą, įskaitant jų paruošimą naudoti arba šalinti* <...>. Siekiant sumažinti jų kiekį ir poveikį aplinkai, atliekos yra perdirbamos, kompostuojamos ar kitaip apdorojamos. Kadangi siekiama pasiekti nulinę atliekų išmetimo ribą, vienas iš Europos Sąjungos sudarytų prioritetų: labiausiai vengtinasis etapas – tai komunalinių atliekų išmetimas.

Lietuvoje atliekų tvarkymo politika grindžiama priimta atliekų direktyva (direktyva 2008/98/EB). Ši direktyva inicijavo atliekų tvarkymo hierarchijos sąvokos įvedimą teisės ir valdymo sistemose. Vadovaujantis ja, nustatyti pagrindiniai atliekų tvarkymo prioritetai (žr. 2 pav.).

2 pav. Atliekų tvarkymo hierarchijos samprata

Šaltinis: adaptuota darbo autorės, pagal Paul T. Williams(2005) ir Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 m. planą.

Kaip matyti atliekų tvarkymo hierarchijoje, pirmiausia turi būti siekiama išvengti atliekų susidarymo (prevencija). Atliekos, kurių negalima išvengti, turi būti ruošiamos pakartotiniam naudojimui, perdirbamos arba kitaip panaudojamos, siekiant sumažinti jų šalinimą sąvartynuose ar kituose atliekų tvarkymo įrenginiuose. Pagal hierarchiją sąvartynas laikomas mažiausiai pageidaujamu pasirinkimu. Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021 – 2027 metų plane įvardinta, jog „Lietuva įgyvendindama Europos Sąjungos keliamus tikslus dėl komunalinių atliekų tvarkymo siekia, kad iki 2030 m. sąvartynuose šalinamų šių atliekų dalis neviršytų 5 proc., o paruoštų pakartotiniam naudojimui ir perdirbtų atliekų dalis, tvarkant susidariusias komunalines atliekas, iki 2035 m. sudarytų ne mažiau kaip 65 proc.“. Siekiant atliekų tvarkymo tvarumo, tinkamo atliekų apdorojimo ir antrinių žaliavų bei energijos išteklių gamybos, pagal Europos Sąjungos direktyvą, anot A. B. Berg, M. Radziemska, D. Adamcova, J. Zloch, ir M. D. Vaverkova (2018), turėtų būti taikoma tokia atliekų hierarchija, kuri pavaizduota 2 paveiksle. Pagrindinė prioritetų atliekų tvarkymo procesuose esmė – atliekų mažinimas, pakartotinis naudojimas ir perdirbimas. Esminis tikslas, kad būtų vengiama atliekų atsikratymo sąvartynuose. Siektina išvengti atliekų susidarymo, o joms susidarius būtina užtikrinti tinkamą jų surinkimą, rūšiavimą, atskiriant tinkamas atliekas perdirbimui, kad būtų galima panaudoti kaip antrines žaliavas ar panaudojama energijai išgauti.

A. Laurent ir kiti (2014) nurodė, kad požiūris į atliekos sąvoką kaip į teršalą, taip pat palaipsniui keitėsi į idėją, kad atliekos yra atgaunamas, pakartotinai naudojamas, perdirbamas išteklius ar net energijos šaltinis. Tokie autoriai kaip G. Cruz-Paz, N. D. Gutierrez, C. M. Monzon Alvarado, A. Espinoza-Tenorio ir H. A. Najera-Aguilar (2023) pažymi, kad atsižvelgiant į Europos Sąjungos prioritetus atliekų

tvarkymo srityje, pastaruosius dešimt metų vis dažniau diskutuojama apie tai, kaip įgyvendinti principus ir mechanizmus, kurie leistų išvengti didelių atliekų kiekių susidarymo.

Apibendrinant komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sampratą bei jos struktūrą matyti, kad daugeliu atvejų autoriai pripažįsta sistemos sudėtingumą, kuri yra reikalaujanti teisinių, organizacinių bei techninių priemonių taikymo. Atliekų tvarkymo grindžiama atliekų tvarkymo hierarchija, kuri numato kiekvieno komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvio prisidėjimą prie bendrų tikslų bei prioritetų įgyvendinimo. Kiekvienas prioriteras reikalauja atitinkamo požiūrio ir atitinkamų procesų, kaip atliekų perdirbimo, atskyrimo, apdorojimo. Įgyvendinant Europos Sąjungos numatytus prioritetus atliekų tvarkymo srityje svarbus kiekvienos suinteresuotosios pusės indėlis.

1.2. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos principai ir jos dalyviai

Lietuvių kalbos žodyne principas (*lot. principium*– pradžia, pagrindas) apibūdinamas kaip įsitikinimas, lemiantis žmogaus požiūrį į tikrovę, ar jo elgesio ir veiklos normas. Pažymima, kad tai gali būti pagrindinė kurios nors teorijos, mokslinės sistemos, požiūrio, koncepcijos idėja, ar svarbiausioji valstybės, organizacijos ar kitos institucijos veiklos nuostata. Komunalinių atliekų tvarkymo sistema taip pat grindžiama principais. Pagrindiniai atliekų politikos reglamentavimo prioritetai ir principai yra nustatyti Europos Sąjungos teisės aktuose. Detalų komunalinių, gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų tvarkymo principų įgyvendinimą valstybėje nustato Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planas, kuriame nurodoma, kad regionuose už tokių tikslų įgyvendinimą atsakingi regioniniai atliekų prevencijos ir tvarkymo planai, savivaldybėse – savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planai ir savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklės. Šiame plane yra iškelti ir pagrindiniai atliekų tvarkymo principai (žr. 3 pav.).

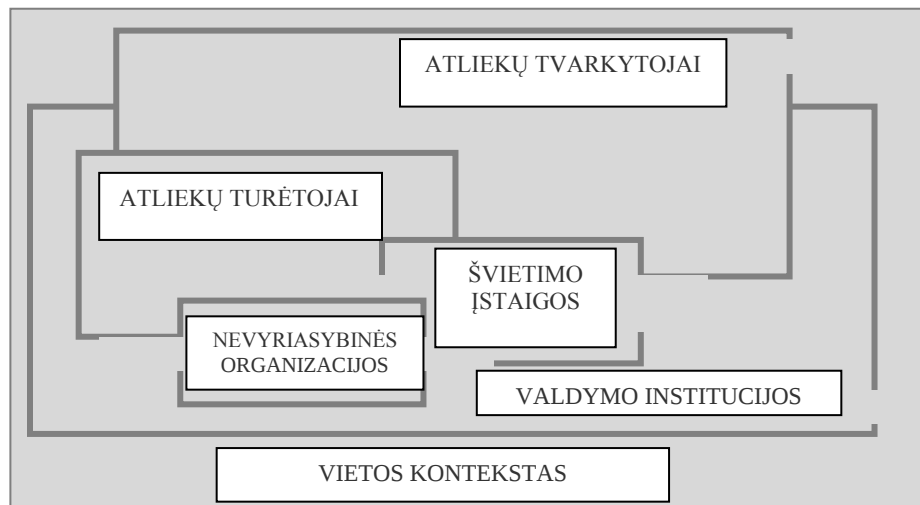
3 pav. Pagrindiniai atliekų tvarkymo ir prevencijos principai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Valstybiniu atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų planu.

Vadovaujantis savarankiškumo ir artumo principu, siekiama, kad mišrios komunalinės atliekos būtų tvarkomos artimiausiame pagal atstumą tinkamai įrengtame įrenginyje. Šio principo laikosi visos Lietuvos savivaldybės, kuriose pagal sudarytas sutartis, vežėjai (operatoriai) atliekas pristato į

artimiausius atliekų tvarkymo centrus. Techninio galimumo ir ekonominio gyvybingumo principais, numato, kad kuriant ir plėtojant atliekų tvarkymo infrastruktūrą turi būti įvertintos valstybės techninės ir ekonominės galimybės. Atsargumo principas reiškia, kad kai medžiaga ar objektas gali kelti riziką ir nėra tai paneigiančių faktų, būtina imtis priemonių visuomenės sveikatos ir aplinkos apsaugai užtikrinti ir taikyti jas, kol atsirastų riziką paneigiančių įrodymų. Kad tvarkant atliekas turi būti palaikomas stabilumas ir vientisumas, nusako tvarumo principas. Visuotinio principas užtikrina, kad viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų prieinama ir teikiama visiems atliekų turėtojams, nepriklausomai nuo jų buvimo vietos ar socialinės padėties. Tai skatina lygiavertį prieinamumą, užtikrina efektyvų atliekų tvarkymą ir padeda formuoti tvarų požiūrį į aplinką (Valstybinis atliekų tvarkymo ir prevencijos planas, 2022). Principas „teršėjas moka“ reiškia, kad atliekų tvarkymo išlaidas turi apmokėti pirminis atliekų darytojas arba dabartinis ar ankstesnis atliekų turėtojas ir (ar) produktų, dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas ar importuotojas. Pats principas „teršėjas moka“ yra įtvirtintas ir Darnaus vystymosi strategijoje, Aplinkos apsaugos įstatyme, Atliekų tvarkymo įstatyme ir kt. teisės aktuose. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021 – 2027 metų plano patvirtinimo“ (2022) numato, kad principas „teršėjas moka“, taikomas kuriant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, tvarkant gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekas, organizuojant gamintojo atsakomybės principu pagrįstą gaminių ir pakuočių atliekų, susidarančių komunalinių atliekų sraute, gamyboje ir vykdant kitą ūkinę veiklą, tvarkymą. Siekiant mažinti gaminių ir pakuočių atliekų neigiamą poveikį aplinkai ir visuomenės sveikatai, vadovaujamosi gamintojo atsakomybės principu, kuris pabrėžia, kad *<...> gamintojai ir importuotojai yra atsakingi už atliekų surinkimo infrastruktūros plėtrą, priežiūrą, vežimą, atliekų sutvarkymo organizavimą, visuomenės švietimą atliekų prevencijos ir tvarkymo klausimais, įskaitant šioms veikloms tenkančių išlaidų finansavimą <...>* (Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021 – 2027 m. planas. 2022). Apibendrinant atliekų tvarkymo pagrindinius principus, pažymėtina, jog šie principai užtikrina ne tik, kad atliekų tvarkymo procesai būtų orientuoti į aplinkosaugos tikslus ir socialinį teisingumą, tačiau ir nustato pareigą jų laikymuisi komunalinių atliekų tvarkymo procesuose visiems tokios sistemos dalyviams.

Už atliekų tvarkymo hierarchijoje numatytų principų laikymąsi atsakinti visi **komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai**. J. Bivainis ir V. Podgaiskyte (2010) komunalinių atliekų tvarkymo sistemą apibūdina kaip sudėtingą, dinamišką sistemą, kuriai būdingi dideli susidarančių atliekų kiekiai, atliekų rūšių įvairovė, ir nurodo, kad tokioje sistemoje sąveikauja ir skirtingi sistemos dalyvių interesai. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemą sudaro ne viena dedamųjų, tokių kaip atliekų tvarkymo ciklai bei atliekų tvarkymo sistemos dalyviai (žr. 4 pav.) ir jų ryšiai, sistemos dalyvių sąsajos su aplinka ir ją įtakančiais veiksniais bei daugelis kitų galimų kombinacijų, kurių kiekviena turi savitus bruožus ir ypatumus.

4 pav. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai

Šaltinis: adaptuota darbo autorės, pagal V. Podgaiskyte, 2011.

Kaip matyti 4 paveiksle atliekų tvarkymo sistemos dalyviai skirstomi į tokias grupes, kaip atliekų turėtojai, atliekų tvarkytojai, valdymo institucijos, švietimo įstaigos ir interesų grupės, kurias visas vienija vietos kontekstas, analizuojamu atveju tai yra savivaldybės. P. Schubeler (1996) komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvius skiria į viešojo ir privataus sektorių, taip pat jis pažymėjo, kad tik bendruomeninis atliekų tvarkymas gali duoti geriausius sprendimus atliekų tvarkymo valdymo klausimais. Anot J. Bivainis ir V. Podgaiskytė (2010), sistemų teorija akcentuoja, kad sistemos elementų ryšiai yra taip pat svarbūs kaip ir patys elementai. Analizuojamu atveju galima išskirti ir išryškinti atliekų tvarkymo sistemos dalyvių sąsajas ir apibrėžti jų vaidmenis (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių vaidmuo

Atliekų tvarkymo sistemos dalyviai	Atliekų tvarkymo sistemos dalyvių vaidmuo
Atliekų turėtojai	Esminiai atliekų sistemos dalyviai - tai pagrindiniai atliekų tvarkymo sistemos finansuotojai, „teršėjas moka“ principas, jie tiesiogiai įtakoja atliekų susidarymą taip pat prisideda prie atliekų rūšiavimo, formuoja aplinkinių bendruomenių nuomonę apie atliekų tvarkymo įpročius.
Atliekų tvarkymo operatoriai	Juridiniai asmenys, atliekų vežėjai (iš atliekų turėtojų ir atliekų surinkimo vietų atliekų surinkimas ir transportavimas), atliekų tvarkytojai (atliekų perdirbimas, apdorojimas, tvarkymas). Prisideda prie atliekų tvarkymo infrastruktūros formavimo.
Valdymo institucijos	Atsakingos už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų planavimą, organizavimą, administravimą ir kontrolę, taisyklių kūrimą, sistemos dalyvių teisių ir pareigų nustatymą. Biudžeto lėšų skirstymą atliekų tvarkymo sistemoms palaikyti ir plėtoti, strateginių veiklos kryptių nustatymą.
Interesų grupės (nevyriausybines organizacijos)	Bendradarbiaujant su institucijomis prisideda prie iniciatyvų, skirtų gerinti atliekų tvarkymo sistemas, kūrimo.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, vadovaujantis Joseph, 2006, p. 868; Bivainiu, Podgaiskyte, 2010, p. 325; Schubeler, 1996, p.34.

tvarkymo apskaitos duomenis, rengia ir skleidžia šių duomenų pagrindu sudarytą statistinę informaciją <...> , ir savivaldybėms.

Tokie autoriai kaip N. Pavliuk, O. Matyukhina (2021), aprašydami komunalinių atliekų tvarkymo ypatumus darnios plėtros aspektu, Suomijos ir Ukrainos pavyzdžiu, teigia, kad, sprendžiant aplinkosauginius klausimus, sprendimų priėmimui reikalingos aiškos programos savivaldybės lygmeniu ir būtinas gyventojų aplinkosauginis švietimas, informacijos apie atliekų tvarkymo metodus viešinimas ir skelbimas, siekiant maksimalaus jų apdorojimo iki galutinio šalinimo.

Apibendrinant komunalinių atliekų tvarkymo sistemos principus ir sistemos dalyvius, paminėtina, kad didelę reikšmę sistemos funkcionavimui turi ne tik dalyviai, bet ir jų atliekamos funkcijos. Valstybinės institucijos formuoja politiką, rengia teisės aktus, vadovaujantis Europos Sąjungos numatytais principais. Pastarųjų pareiga užtikrinti atliekų tvarkymo hierarchijos ir numatytų principų laikymąsi. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo užtikrinimui tikslinga aptarti administravimo aspektus, kurių laikymasis užtikrina komunalinių atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimą. Toliau šiame darbe bus koncentruojamasi į komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje. Kadangi tai yra viešojo paslauga, darbo autorės nuomone, tikslinga apibendrinti viešųjų paslaugų administravimą savivaldybės funkcijų aspektu.

1.3.Viešųjų paslaugų administravimas savarankiškųjų savivaldybės funkcijų aspektu

Pagrindinės viešojo sektoriaus paslaugos, anot R. Garucko (2008, 59 p.), yra socialinio teisingumo bei socialinės tvarkos, sveikatos apsaugos ir švietimo bei krašto kultūrinio tęstinumo užtikrinimas. Viešųjų paslaugų administravimas savivaldybėse yra vienas iš svarbių savivaldybių savarankiškųjų funkcijų aspektų, kuris apima įvairių viešųjų paslaugų planavimą, organizavimą, koordinavimą ir kontrolę. Savivaldybių savarankiškos funkcijos suteikia galimybę pritaikyti paslaugas prie vietos bendruomenės poreikių ir atsižvelgti į specifines socialines, ekonomines ir kultūrines sąlygas.

Savarankiškos savivaldybės funkcijos. Savarankiškos savivaldybės funkcijos yra viena iš vietos savivaldos autonomijos formų, suteikiančių galimybę savivaldybėms pačioms planuoti, organizuoti ir valdyti viešąsias paslaugas. Anot R. Andrews ir G. A. Boyne (2010), tai leidžia lanksčiau reaguoti į vietos gyventojų poreikius ir prisidėti prie bendros socialinės ir ekonominės aplinkos gerinimo. B. Dollery ir L. Robotti (2008) nuomone, savivaldybių teisė savarankiškai administruoti viešąsias paslaugas kyla iš decentralizacijos principo, kuris yra svarbus šiuolaikinėje viešojoje vadyboje. Savivaldybės gali priimti sprendimus dėl vietos bendruomenėms reikalingų paslaugų, tokių kaip švietimo, socialinių, sveikatos priežiūros ir kultūros paslaugų, teikimo bei jų kokybės užtikrinimo. Anot S. P. Osborne, Z. Radnor ir G. Nasi (2013), savarankiškos savivaldybių funkcijos apima daugelį viešųjų paslaugų sričių (švietimas, sveikatos apsauga, socialinė rūpyba, viešasis transportas, aplinkos apsauga, ir infrastruktūros priežiūra). Šios funkcijos leidžia savivaldybėms pačioms spręsti, kaip ir kokias paslaugas teikti, siekiant optimaliai tenkinti gyventojų poreikius.

Viešųjų paslaugų kokybė ir efektyvumas. Moksliniai tyrimai rodo, kad vietos savivaldybių administravimo efektyvumas ir viešųjų paslaugų kokybė glaudžiai susiję su savivaldybių autonomijos lygiu ir vietos politikos sprendimais. Kaip teigia C. Pollitt ir G. Bouckaert (2011), savivaldybės gali nustatyti prioritetus ir efektyviau naudoti išteklius, atsižvelgdamos į specifinius vietos gyventojų

poreikius. Viešųjų paslaugų kokybės ir efektyvumo užtikrinimas yra svarbi savarankiškųjų savivaldybių funkcijų dalis, nes savivaldybės, kaip vietos lygmens viešojo administravimo subjektai, turi galimybę lanksčiai valdyti ir koreguoti viešąsias paslaugas pagal vietos gyventojų poreikius. Aukštos kokybės ir efektyvios viešosios paslaugos tiesiogiai prisideda prie bendruomenės gerovės, pasitikėjimo vietos valdžia ir visuomenės dalyvavimo skatinimo. Viešųjų paslaugų kokybės valdymas, anot S. P. Osborne (2010), apima įvairius procesus, skirtus optimizuoti paslaugų teikimą ir pagerinti jų atitikimą piliečių poreikiams. Kokybės standartų diegimas savivaldybėse leidžia užtikrinti vienodą paslaugų teikimo lygį ir padeda siekti efektyvumo. Savivaldybės siekia efektyviai naudoti turimus finansinius ir žmogiškuosius išteklius, kad viešosios paslaugos būtų teikiamos racionaliai ir efektyviai. Efektyvumo vertinimas, pasak G. A. Boyne (2002), apima išteklių naudojimo optimizavimą, išlaidų mažinimą ir paslaugų teikimo greičio didinimą. Galima teigti, jog viešųjų paslaugų kokybė ir efektyvumas yra neatsiejami nuo savivaldybių savarankiškumo ir gebėjimo valdyti išteklius. Savivaldybių lygmenyje decentralizacija, piliečių dalyvavimas, efektyvumo vertinimas ir kokybės standartų taikymas padeda pasiekti aukštesnę viešųjų paslaugų kokybę. Kad būtų galima taikyti vadybos ir paslaugų vertinimo metodus, savivaldybėms taip pat reikalingi išteklių ir technologinė parama.

Decentralizacijos nauda ir iššūkiai. E. Berman ir X. Wang (2012) teigimu, decentralizuotas viešųjų paslaugų administravimas padeda pasiekti geresnį piliečių įsitraukimą ir atsakomybę už teikiamų paslaugų kokybę. Tačiau tai kelia ir iššūkių, susijusių su finansiniais ištekliais, specialistų trūkumu bei problemų koordinavimu tarp savivaldybių ir centrinės valdžios. J. P. Faguet (2004) nuomone, decentralizacija leidžia vietos savivaldybėms prisiimti didesnę atsakomybę už viešųjų paslaugų administravimą. Tai skatina paslaugų teikimo lygio ir kokybės gerinimą, nes savivaldybės arčiau vietos gyventojų ir gali lengviau identifikuoti bei tenkinti jų poreikius. Savivaldybės gali lanksčiau tvarkyti vietos reikalus, greičiau įgyvendinti pokyčius, prisitaikyti prie specifinių bendruomenės poreikių (P. Smoke, 2015). Tačiau šis procesas turi ir nemažai iššūkių, tokių kaip ribotas finansavimas, administracinių gebėjimų trūkumas ir koordinavimo su centrine valdžia sudėtingumas. Todėl norint, kad decentralizacija būtų sėkminga, būtina užtikrinti pakankamą vietos valdžios finansavimą, stiprinti administracinius gebėjimus bei sukurti efektyvias bendradarbiavimo su centrine valdžia priemones. J. Martinez-Vazquez ir R. M. McNab (2003) teigia, kad decentralizacija dažnai kelia koordinavimo tarp centrinės ir vietos valdžios problemas. Nors savivaldybės turi savarankišką sprendimų priėmimo teisę, būtina užtikrinti nuolatinį bendradarbiavimą su centrine valdžia, kad būtų palaikomas vieningas viešųjų paslaugų teikimo standartas ir išvengta funkcijų dubliavimo.

Savivaldybės ir piliečių santykiai. Savarankiškų funkcijų vykdymas skatina artimesnį savivaldybių ir piliečių bendradarbiavimą. Savivaldybės dažnai vykdo piliečių apklausas, dalyvauja viešosiose diskusijose ir organizuoja kitus dalyvaujamus procesus, siekdamos geriau suprasti ir atliepti vietos bendruomenės poreikius (Nabatchi, Leighninger, 2015).

Savivaldybių finansavimas ir atsakomybė. Finansinis savarankiškumas yra kritinis savarankiškųjų savivaldybių funkcijų vykdymo aspektas. M. Keating (2009) manymu, savivaldybėms reikalingas pakankamas finansavimas viešųjų paslaugų užtikrinimui, tačiau dažnai susiduriama su finansiniais ribojimais ir priklausomumu nuo centrinės valdžios skiriamų lėšų.

Apibendrinant viešųjų paslaugų teikimą savivaldybėse galima pažymėti, kad šių dienų viešojo administravimo kontekste savarankiškos savivaldybių funkcijos tampa vis svarbesnės, ypač siekiant veiksmingai teikti viešąsias paslaugas ir skatinti vietos gyventojų dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose. Savarankiškos savivaldybių funkcijos suteikia pastarosioms galimybę administruoti viešąsias paslaugas, pritaikant jų atitikimą vietos gyventojų poreikiams ir užtikrinant viešąjį administravimą. Pažymėtina, kad tokio proceso užtikrinimui būtina pakankama finansinė ir administracinė parama bei bendradarbiavimas su centrine valdžia.

1.4. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas kaip savarankiškoji savivaldybės funkcija

Kiekviena valstybė vienaip ar kitaip teritoriniu atžvilgiu skaido savo teritoriją į smulkesnius teritorinius vienetus, (A. Astrauskas, 2003, p.5) nurodo, jog *„Pasaulyje praktiškai visos valstybės savo teritoriją dalija į smulkesnius darinius, vadinamus valstybės teritorijos administraciniais vienetais, ir organizuoja jų valdymą, pasirinkdamos vienokią ar kitokią teritorinio valdymo formą arba jų derinį“*. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme Lietuvos Respublikos teritorijos administraciniai vienetai suskirstyti į apskritis ir savivaldybes. Lietuvos Respublikos teritorija suskaidyta į dešimt apskričių, kurios padalintos į šešiasdešimt savivaldybių. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatyme įtvirtinta nuostata, kad savivaldybė *<...> tai Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso nustatyta tvarka išrinktus savivaldybės tarybą ir savivaldybės merą <...>*. A. Astrauskas (2003) nurodo, kad valstybės teritorijoje egzistuoja du – platesnis ir siauresnis – požiūriai į savivaldybę. Pagal platesnįjį požiūrį – savivaldybė suprantama ir traktuojama kaip ypatinga žmonių bendruomenė, tvarkanti dalį visuomenės bendrųjų reikalų. Ji sudaryta iš valstybės teritorijoje gyvenančių žmonių kiekybinės gausos, savivaldybės teritorijoje tikslingai veikiančių ir kryptingą poveikį žmonėms darančių bei viešąsias paslaugas jiems teikiančių vietos savivaldos subjektų. Siauresniu požiūriu – savivaldybė – tai žmonių specialių organizacijų, vykdančių savo veiklą valstybės teritorijos dalyje ir kryptingai veikiančių toje teritorijoje gyvenančius žmones bei jų socialines grupes, tvarkant dalį bendrų visuomenės reikalų, visuma (A. Astrauskas, 2003, p.10). Pasak autoriaus, savivaldybės samprata ne kartą kito, bet daugelyje atvejų buvo dažniau suprantama ir vertinama anksčiau minėtu plačiuoju požiūriu.

Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymu (1994) įtvirtintos savivaldybių funkcijos, kurios pagal sprendimo priėmimo laisvę skirstomos į valstybines ir į savarankiškasias. *<...> Valstybinės (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijos, tai valstybės funkcijos, pagal įstatymus perduotos savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus. Savivaldybės, įgyvendindamos šias funkcijas, turi įstatymų nustatytą sprendimų priėmimo laisvę <...>* (LR Vietos savivaldos įstatymas...2023). Įstatymas apibrėžia jas kaip valstybės funkcijas, tačiau jas vykdo savivaldybės.

Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas nurodo, kad *<...> savarankiškasias savivaldybės funkcijas savivaldybės atlieka pagal Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, išipareigojimus savivaldybės bendruomenei ir šios interesais. Savivaldybės, įgyvendindamos šias funkcijas, turi*

Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškųjų funkcijų atlikimą. Įgyvendinant šias funkcijas, savivaldybių veiklą saisto įstatymų nustatyti reikalavimai ir tvarka, kuri, kai tai numatyta įstatymuose, nustatoma ir kituose teisės aktuose<...>. Pasak A. Astrausko (2013), šias funkcijas savivaldybės atlieka pagal įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus savo bendruomenei ir jos interesais. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo (2024) 6-ame straipsnyje nurodytos net keturiasdešimt šešios savarankiškosios savivaldybių funkcijos. A. Astrauskas (2013) teigia, kad <...>*Lietuvoje tvirtai įsišaknijęs požiūris, kad savivaldybė yra tuo gajesnė, kuo daugiau funkcijų iš valstybės joms yra perduota vykdyti, ir nesvarbu, ar tos funkcijos priskirtinos savarankiškosioms, ar valstybės pavestų funkcijų grupei <...>.* Valstybės suteiktos teisės savivaldybėms į savarankiškumą neabejotinai įgalina savivaldybes savarankiškai spręsti savo teritorinio vieneto problemas, kurti savivaldoje gerovę, užtikrinant bendruomenių interesus, suteikiant teises ir pabrėžiant pareigas. I. Dočkalikova ir kiti (2024) teigia, kad savivaldybės ir miestai atlieka esminį vaidmenį namų ūkių atliekų tvarkyme, todėl būtina, kad kiekviena savivaldybė aiškiai nustatytų, kaip bus tvarkomos mišrios ir pavojingos atliekos, taip pat kaip vyks popieriaus, plastiko, stiklo, metalų ir augalinių biologinių atliekų rūšiavimas ir kompostavimas. Savivaldybės turi teisę imti mokesį už šias paslaugas, tiek savivaldybių atstovai, tiek gyventojai yra suinteresuoti, jog ši sistema veiktų efektyviai ir sklandžiai. Spartus gyventojų skaičiaus augimas ir žmonių judėjimas iš kaimo į miestą ieškant darbo ir geresnių gyvenimo sąlygų, anot C.Y. Cheng (2015) padidino miestų centruose susidarančių atliekų kiekį, ko pasekoje savivaldybės susiduria su vis didesniais iššūkiais komunalinių atliekų tvarkymo srityje. Už atliekų tvarkymą, pasak M. Mazzanti ir kt. (2008)., Chu ir kt. (2019), dažniausiai atsako vietos valdžios institucijos, kurios turi ribotus išteklius, ypač ten, kur savivaldybėse gyvena mažas pajamas gaunantys asmenys. Kad savivaldybė yra atsakinga už mišrių komunalinių atliekų, taip pat didelio gabarito, žaliųjų, tinkamų perdirbti atliekų – tiek sausų, tiek šlapių – srautų surinkimą, nurodo ir E. D. Adamides ir kiti (2023). Atliekų tvarkymas laikomas vienu iš pagrindinių savivaldybių vykdomų užduočių. D. Hoornweg ir P. Bhada-Tata (2012) teigimu, jei savivaldybės negali tinkamai tvarkyti atliekų, jos vargu ar galėtų teikti savo piliečiams kitas paslaugas.

Savarankiškosios funkcijos savivaldybei suteikia teisę vadovaujantis valdžios įstatymais kurti savo teritorijoje galiojančius strateginius planus, teisės aktus, taisykles ir nuostatus, būtinus užtikrinti tinkamą savivaldybės veiklos užtikrinimą. Savivaldybė vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymu, patvirtintomis vyriausybės rekomendacijomis dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos dydžio nustatymo už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymo suteikta teise tvirtina vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nuostatus. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo ir prevencijos įstatymu rengia atliekų tvarkymo planus savivaldybėje, organizuoja ir įgyvendina 6 str. 32 punkto nuostatą <...> *komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo ir perdirbimo organizavimas, sąvartynų įrengimas ir eksploatavimas <...>.* Už komunalinių atliekų surinkimo ir pirminio rūšiavimo organizavimą, kaip jau minėta, yra atsakingos savivaldybės, tačiau jų tolesnis tvarkymas derinamas su Regioniniais atliekų tvarkymo centrais, priklausančiais keletui savivaldybių. Įsteigus regioninius atliekų tvarkymo centrus buvo uždaromi savivaldybių teritorijose esantys sąvartynai, įrengiant ir savivaldybėse paliekant tik žaliųjų atliekų surinkimo aikštes. Tolimesnio atliekų tvarkymo ir perdirbimo atsakomybė pereina būtent minėtiems regioniniams

centrams, kuriems dažnu atveju savivaldybės paveda komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūros plėtrą.

Apžvelgus pagrindines savivaldybių savarankiškumo nuostatas, tampa aišku, kad savivaldybės turi didelę įtaką kurti savo teritorijoje galiosiančią tvarką. Tai pasireiškia galimybe savarankiškai rengti ir tvirtinti teisės aktus, įskaitant sprendimus dėl vietinės rinkliavos dydžio nustatymo. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą administravimas ir tokios rinkliavos surinkimas yra svarbus finansinis šaltinis, padedantis savivaldybėms užtikrinti efektyvų atliekų tvarkymą, įskaitant surinkimą, perdirbimą ir sąvartynų priežiūrą.

1.5. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo kaip teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visumos apžvalga savivaldybėje

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje apima teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visumą, leidžiančią užtikrinti efektyvų ir tvarų atliekų tvarkymą. Šie trys pagrindiniai aspektai yra esminiai, siekiant įgyvendinti atliekų tvarkymo tikslus ir sudaryti sąlygas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos užtikrinimui savivaldybėje. H. Fayol (2005) nurodo, kad administravimą sudaro keletas dedamųjų, kurios nepriskiriamos techninėms, komercinėms, finansinėms, apsaugos ar apskaitos grupių sritims. Jis pažymi, kad administravimui būdingi neapibrėžtini bruožai ir ribos.

Teisiniai aspektai, anot P. T. Williams (2005), apima teisės aktus, reglamentus ir vietinius potvarkius, kurie reguliuoja komunalinių atliekų tvarkymą. Savivaldybės veikia pagal nacionalinius ir Europos Sąjungos teisės aktus, kurie apibrėžia atliekų tvarkymo reikalavimus bei reglamentuoja atsakomybę už atliekų tvarkymo procesą. Įstatymai ir teisės aktai, pasak S. Ivanova ir N. Lisina (2023), šiame procese vaidina pagrindinį vaidmenį, nes juose nustatomos priemonės, kuriomis siekiama sudaryti sąlygas saugiam atliekų tvarkymui, veiksmingai vadybos sistemai, aplinkos apsaugos nuo taršos atliekomis srityje. Nauji reglamentai, kaip teigė M. Stepień, B. Bialecka ir B. Stalmachova (2018), turėjo didelės įtakos informacijos srautui tarp atliekų tvarkymo sistemos subjektų. Teisinis reguliavimas apima atliekų rūšiavimo, surinkimo, perdirbimo ir šalinimo tvarką, taip pat sankcijas už taisyklių pažeidimus. P. T. Williams, aplinkos inžinerijos profesorius, savo knygoje „Waste Treatment and Disposal“ (2005) analizuoja įvairius atliekų tvarkymo aspektus, ypatingą dėmesį skirdamas teisinėms, reguliavimo ir standartų sistemoms, kurios yra būtinos efektyviam komunalinių atliekų tvarkymui. P. T. Williams (2005) pabrėžia, kad atliekų tvarkymo reguliavimas yra būtinas, norint užtikrinti aplinkos ir visuomenės sveikatos apsaugą. Teisės aktų pagrindinis tikslas yra užtikrinti, kad atliekos būtų tvarkomos taip, kad ne tik kuo mažiau terštų aplinką, tačiau, kad ir kuo daugiau išteklių būtų panaudota pakartotinai ar perdirbta. Šie tikslai grindžiami tvarumo principais ir siekiu sumažinti atliekų kiekį. P. T. Williams (2005) nagrinėja, kaip skirtingos šalys struktūruoja atliekų tvarkymo reguliavimą ir kokie yra pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys atliekų tvarkymo veiklą. Autorius akcentuoja institucijų vaidmenį įgyvendinant atliekų tvarkymo politiką ir prižiūrint teisės aktų laikymąsi. Institucijų kontrolė yra būtina užtikrinant, kad atliekų tvarkymo procesai atitiktų nustatytus standartus ir taisykles. Iš esmės, P. T. Williams (2005) norėjo pabrėžti, kad teisiniai ir reguliavimo pagrindai yra esminiai atliekų tvarkymo sistemos komponentai, leidžiantys pasiekti efektyvesnį, tvaresnį ir saugesnį atliekų tvarkymą.

Be šių teisinių struktūrų ir standartų, atliekų tvarkymas būtų mažiau struktūruotas, o tai galėtų lemti didesnę aplinkos teršimą ir neefektyvų išteklių naudojimą.

J. Bivainio ir V. Podgaiskytės mokslinėse publikacijose pasisakoma, kad komunalinių atliekų tvarkymui būdingas trijų pakopų viešasis valdymas: nacionalinis, regiono ir vietos. Tokios nuomonės laikomasi ir kitose mokslinėse publikacijose, kuriose nagrinėjami centriniam, regioniniam bei vietiniam valdymo lygmeniui funkciškai priskirti veiksniai K. Skorupskaitė, A. Junevičius (2017). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad Konstitucijoje yra įtvirtintos dvi viešosios valdžios sistemos – valstybės valdymas ir vietos savivalda. Atsižvelgiant į mokslininkų išskiriamas atliekų tvarkymui būdingas pakopas, darbe bus apžvelgiami pirmiausia valstybinių lygmeniu (žr. 4 lentelę), vėliau apibendrinti savivaldybės lygmeniu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą apimantys teisės aktai.

4 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisės aktų hierarchija Lietuvoje

Teisės akto ar kito norminio dokumento pavadinimas	Teisės norma/teisės normos dalis, nurodanti sąsajas su savivaldybių kompetencijomis
Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymas	Savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą, organizuoja šiukšlių ir atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą.
Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas 2021-2027	Už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimą, funkcionavimo užtikrinimą, šiukšlių ir atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba jis neegzistuoja, tvarkymo organizavimą ir komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo administravimą atsakingos savivaldybės.
Atliekų tvarkymo taisyklės	Taisyklės nustato atliekų rūšiavimo, laikinojo laikymo, surinkimo, vežimo, apdorojimo reikalavimus, taip pat reikalavimus produktų platintojams, priimančioms vartotojų atiduodamas produktų ir (ar) pakuočių atliekas, papildomus biologinių ir pavojingųjų atliekų (įskaitant alyvos atliekas) tvarkymo reikalavimus, prekybos atliekomis ir tarpininkavimo organizuojant atliekų naudojimą ar šalinimą ypatumus, reikalavimus atliekų naudojimo ar šalinimo techniniam reglamentui, atliekų apskaitos ir tvarkymo dokumentų saugojimo tvarką.
Dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklės	Taisyklės nustato bendruosius vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą dydžio nustatymo reikalavimus, kuriais savivaldybių tarybos vadovaujasi tvirtindamos įmokų dydžius.
Minimalūs komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybės reikalavimai	Kokybės reikalavimų tikslas – nustatyti minimalius komunalinių atliekų (mišrių komunalinių atliekų, antrinių žaliavų, įskaitant pakuočių atliekas, buityje susidarančių didelių gabaritų komunalinių atliekų, biologiškai skaidžių, statybos ir griovimo, pavojingų atliekų, naudotų padangų ir kitų buityje susidarančių atliekų) tvarkymo paslaugos, išskyrus komunalinių atliekų naudojimą ir šalinimą, bet įskaitant komunalinių atliekų paruošimą naudoti pakartotinai, kokybės reikalavimus.

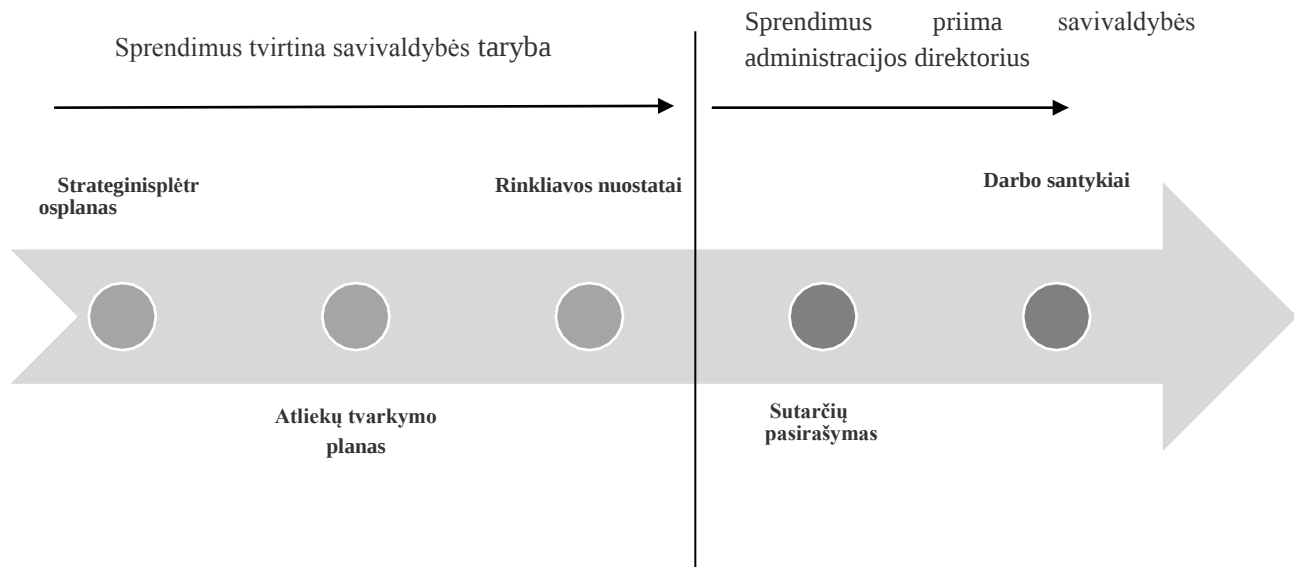
Teisės akto ar kito norminio dokumento pavadinimas	Teisės norma/teisės normos dalis, nurodanti sąsajas su savivaldybių kompetencijomis
Dėl komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutarties standartinių sąlygų patvirtinimo	Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutarties standartinės sąlygos nustato komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutarties sudarymo, įsigaliojimo, nutraukimo tvarką, sutarties galiojimo terminą, jos keitimo ar nutraukimo sąlygas ir tvarką, paslaugų teikimo tvarką ir sąlygas, komunalinių atliekų tvarkymo kainos nustatymo tvarką, atsiskaitymo tvarką už paslaugas, šalių teises, pareigas ir atsakomybę už įsipareigojimų nevykdymą, pretenzijų teikimo, nagrinėjimo ir ginčų sprendimo tvarką. Standartinės sąlygos taikomos savivaldybėms (arba komunalinių atliekų sistemos administratoriams) ir komunalinių atliekų turėtojams, kurie įstatymų nustatyta tvarka privalo sudaryti sutartis.
Nekilnojamojo turto objektų, kurių savininkas arba įgalioti asmenys privalo mokėti nustatytą rinkliavą arba sudaryti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį, rūšių sąrašas	Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymu patvirtintas nekilnojamojo turto objektų, kurių savininkas arba įgalioti asmenys privalo mokėti nustatytą rinkliavą arba sudaryti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį, rūšių sąrašą.
Komunalinių atliekų turėtojų registravimo tvarkos aprašas	Komunalinių atliekų turėtojų registravimo tvarkos aprašas (toliau – Tvarkos aprašas) nustato savivaldybės ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus, jei savivaldybė jam pavedusi komunalinių atliekų turėtojų registravimą (toliau – Administratorius), vykdomą komunalinių atliekų turėtojų registravimo tvarką. Registravimo paskirtis – registruoti savivaldybės teritorijoje esančius komunalinių atliekų turėtojus ir tvarkyti Tvarkos apraše nustatytus duomenis, reikalingus ir pakankamus visuotinės komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo kokybės stebėsenos ir kontrolės vykdymui, paslaugų kainos nustatymui.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, vadovaujantis analizuotais Lietuvos Respublikos teisės aktais.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, Lietuvoje pagrindiniu teisės aktu, sprendžiant aplinkosaugos problemas, įskaitant atliekų tvarkymą, yra Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymas, kuriuo vadovaujasi tiek regionai, tiek savivaldybės. Įstatyme apibrėžiamas administravimas, sistemos dalyvių teisės, pareigos bei rekomendacijos suinteresuotosioms pusėms. Atliekų tvarkymo įstatymas nustato, kad savivaldybės privalo įgyvendinti valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane joms nustatytas užduotis šiame plane nustatytais terminais ir užtikrinant plane numatytus minimalius reikalavimus. Atliekų tvarkymą reglamentuojantys teisės aktai nustato atliekų tvarkymo užduotis (reikalavimus) savivaldybėms. Šis reguliavimas pasireiškia tuo, kad savivaldybių atsakomybė už užduočių vykdymą išlieka ir nėra panaikinama tais atvejais, kai savivaldybės pasirenka netinkamus ar neefektyvius atliekų tvarkymo organizavimo būdus.

Vadovaujantis teisės aktų viršenybės numatytomis nuostatomis patvirtinami savivaldybių teisės aktai, kuriuose apibrėžiamos vykdomos funkcijos, apibrėžiami tikslai, teisės, pareigos ir atsakomybė. Savivaldybių kompetencijai yra priskirtas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimas, jos organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti ir užtikrina tų sistemų funkcionavimą.

Savivaldybėje įgyvendinant jos kompetencijai perduotas valstybės funkcijas pagrindiniai teisės aktai ir administraciniai dokumentai tvirtinami savivaldybės tarybos sprendimais ir savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymais (žr. 6 pav).

6 pav. Teisės aktų, ar kitų dokumentų tvirtinimas savivaldybėje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, vadovaujantis analizuotais teisės aktais ir kitais dokumentais.

Savivaldybių tarybos tvirtina atliekų tvarkymo planus (Atliekų tvarkymo įstatymo 28 str. 3 d.) kuriuose numatyta, kad savivaldybės privalo užtikrinti, jog sąvartynuose būtų šalinamos jų teritorijose surinktos, tik po rūšiavimo likusios netinkamos naudoti komunalinės atliekos. Savivaldybės, taikydamos įvairius atliekų surinkimo būdus ir priemones, privalo užtikrinti, kad jų valdomose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose, asmenims rūšiuojant atliekas jų susidarymo vietoje, atskirai būtų surenkamos išvardintos komunalinės atliekos. Siekdamos užtikrinti antrinių žaliavų (popieriaus ir kartono, stiklo, plastiko, metalo) rūšiavimą, savivaldybės visiems komunalinių atliekų turėtojams turi užtikrinti rūšiavimo galimybes ir priemones.

A. Assuah ir A. J. Sinclair (2021) nurodė, kad nors yra tam tikras skaičius įstatymų, reglamentuojančių komunalinių atliekų tvarkymą, tačiau taip pat reikia sukurti šių įstatymų vykdymo priemones. Anot, A. Assuah (2021), yra pavyzdžių, kai žmonės ir įmonės nėra baudžiami už atliekų išmetimą tam netinkamose vietose. Jei bendruomenė nepasitiki šių įstatymų vykdymu ir nesijaudina dėl teisinių ir finansinių pasekmių, sukuriami nepagarbos korekcinės priemonės kultūra.

Organizacinėmis priemonėmis galima vadinti personalo atranką, mokymasi ir organizacijos kūrimą. B. Martinkus, S. Stoškus ir D. Beržinskienė (Vadybos pagrindai, 2010) pažymėjo, kad H. Fayol, L. Urvik ir kt. teigimu, svarbiausieji klasikinės mokyklos veiksniai yra organizacijos struktūra, valdymo funkcijos, valdymo ir organizavimo principai, kurie yra visos sistemos pagrindas. Organizaciniai aspektai, pasak M. Wolsink (2010), yra susiję su atliekų tvarkymo sistemos organizavimu, valdymu ir bendradarbiavimu tarp savivaldybės institucijų, atliekų tvarkytojų ir vietos bendruomenių. Organizacinės priemonės, anot J. K. Seadon (2010), apima atsakomybės pasiskirstymą tarp skirtingų institucijų, atliekų tvarkymo politikos ir strategijų kūrimą, gyventojų švietimą ir sąmoningumo didinimą. Tai apima viešąsias ir privačias partnerystes, kurios dažnai yra efektyvios atliekų tvarkymo

paslaugų teikimo priemonės. M. Wolsink savo 2010 m. straipsnyje nagrinėjo organizacines strategijas, kurios gali pagerinti atliekų tvarkymo infrastruktūros ir viešųjų paslaugų priėmimą vietos bendruomenėse. M. Wolsink (2010) pabrėžė, kad vienas iš pagrindinių veiksmų, lemiančių atliekų tvarkymo infrastruktūros priėmimą, yra bendruomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo procese. Kai gyventojai turi galimybę išreikšti savo nuomonę, dalyvauti diskusijose ir būti informuoti apie planuojamus projektus, didėja jų pasitikėjimas valdžios institucijomis ir priimtų sprendimų teisėtumu. Autorius nustatė, kad gyventojai labiau linkę priimti atliekų tvarkymo infrastruktūrą, jei sprendimai dėl jos vietos, poveikio ir naudos yra pagrįsti socialinio teisingumo principais. Skaidrumas visuose sprendimų priėmimo etapuose padeda sumažinti konfliktus ir užtikrina, kad gyventojai jaustųsi vertinami ir suprastų projekto svarbą. Pasak M. Wolsink (2010), visuomenės švietimas apie atliekų tvarkymo naudą ir procesus yra būtinas siekiant didinti priimtinumą. Kai gyventojai supranta atliekų tvarkymo infrastruktūros naudą aplinkai ir bendruomenei, jie tampa labiau linkę palaikyti projektus ir bendradarbiauti su savivaldybėmis. Sąžiningas dialogas, informavimas ir atvira komunikacija su vietos bendruomene skatina pasitikėjimą ir mažina priešišumą. M. Wolsink (2010) teigia, kad sėkmingas atliekų tvarkymo infrastruktūros priėmimas taip pat priklauso nuo to, ar projektai yra pritaikyti vietos sąlygoms ir gyventojų poreikiams. Jei atliekų tvarkymo sprendimai atitinka vietos bendruomenės interesus ir aplinkos reikalavimus, tai padeda užtikrinti ilgalaikį priimtinumą. Todėl, remiantis M. Wolsink (2010) atliktu tyrimu, galima daryti išvadą, kad, norint sėkmingai įgyvendinti atliekų tvarkymo projektus vietos bendruomenėse, būtina laikytis skaidrumo, socialinio teisingumo, įtraukaus dalyvavimo ir nuoseklaus švietimo principų. Tik taip įmanoma užtikrinti, kad vietos gyventojai palaikytų atliekų tvarkymo infrastruktūros kūrimą ir aktyviai dalyvautų jos priėmime.

Techniniai aspektai apima technologijų ir infrastruktūros sprendimus, naudojamus atliekų surinkimui, rūšiavimui, perdirbimui ir šalinimui. Tai gali būti mechaninės, biologinės, šiluminės ir kitos atliekų tvarkymo technologijos. Techninės priemonės yra skirtos sumažinti atliekų kiekį, pagerinti rūšiavimo kokybę ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Technologijų plėtra taip pat leidžia efektyviau tvarkyti atliekas, mažinti sąvartynų apimtis ir kurti tvaresnius atliekų tvarkymo modelius. Aptariant komunalinių atliekų tvarkymo sistemos techninius administravimo priemonių aspektus, tikslinga būtų apžvelgti infrastruktūros apibrėžtį. Visai sistemai veikti yra sukuriama atitinkama infrastruktūra, kurios tikslas užtikrinti visos sistemos veiklą. Infrastruktūra įvardijama kaip įvairių veiklos sričių objektų, aptarnaujančių ūkį ir gyventojus, kompleksas (inžineriniai tinklai, susisiektimo komunikacijos, komunaliniai, visuomeniniai, prekybos ir kiti gyventojų paslaugoms teikti ar aplinkos kokybei gerinti reikalingi objektai). Techniniai reikalavimai apibrėžiami Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymo 10 straipsniu, kuris numato atliekų naudojimo ar šalinimo techninį reglamentą <...> *atliekas naudojanti ar šalinanti įmonė turi turėti atliekų naudojimo ar šalinimo techninį reglamentą, kuris apibrėžtų visas atliekų priėmimo, laikymo, naudojimo, šalinimo, aplinkos stebėsenos (monitoringo) ir kontrolės operacijas <...>.*

F. McDougall, P. White, M. Franke ir P. Hindle savo 2001 m. knygoje „Integrated Solid Waste Management: A Life Cycle Inventory“ išsamiai aptarė atliekų tvarkymo infrastruktūrą, techninius metodus ir jų pritaikymą savivaldybių lygmenyje. Autoriai pabrėžė, kad efektyvus atliekų tvarkymas turi būti grindžiamas integruotu požiūriu. Tai reiškia, kad visos atliekų tvarkymo proceso dalys – nuo atliekų mažinimo iki perdirbimo ir galutinio šalinimo – turi būti organizuojamos taip, kad sudarytų

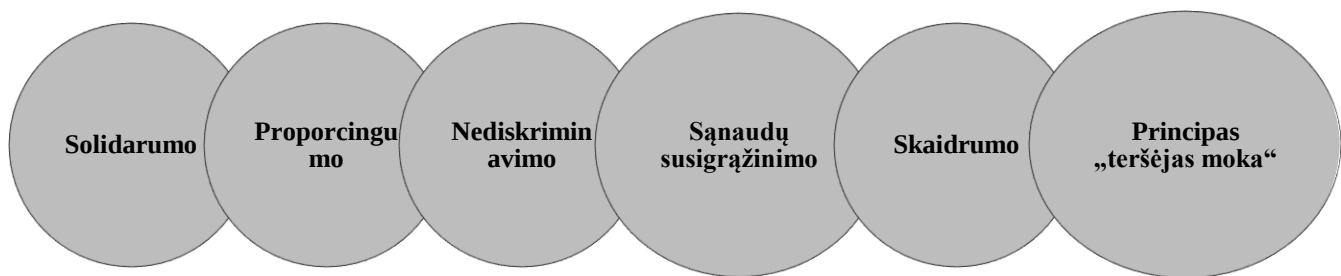
nuoseklią sistemą, kuri optimizuoja išteklių naudojimą ir mažina neigiamą poveikį aplinkai. Knygoje pabrėžiama, kad efektyviausias atliekų tvarkymas pasiekiamas derinant įvairius techninius metodus, tokius kaip mechaninis rūšiavimas, perdirbimas, biologiškai skaidžių atliekų kompostavimas, atliekų deginimas energijai gauti ir atliekų šalinimas sąvartynuose. Savivaldybėms rekomenduojama pritaikyti atliekų tvarkymo metodus pagal vietos sąlygas ir specifinius poreikius. F. McDougall, P. White, M. Franke ir P. Hindle (2010) akcentavo savivaldybių svarbą kuriant ir prižiūrint atliekų tvarkymo infrastruktūrą. Vietos valdžios institucijos turi būti atsakingos už ilgalaikio planavimo užtikrinimą, bendruomenių informavimą ir įtraukimą, taip pat už tinkamą finansavimo ir išteklių paskirstymą. Apibendrinant F. McDougall, P. White, M. Franke ir P. Hindle (2010) padarė išvadą, kad integruotas atliekų tvarkymo požiūris, grindžiamas gyvavimo ciklo analize, techninių metodų derinimu ir aktyviu vietos bendruomenių dalyvavimu, yra būtinas norint sukurti efektyvią ir tvarią atliekų tvarkymo sistemą. Savivaldybės atlieka pagrindinį vaidmenį diegiant tokią infrastruktūrą ir užtikrinant, kad techniniai, ekonominiai ir socialiniai aspektai būtų integruoti į visą atliekų tvarkymo procesą.

Apibendrinant poskyryje apžvelgtus ir išskirtus teisinius, organizacinius bei techninius aspektus, galima teigti, jog tai yra pagrindiniai elementai tinkamam komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui savivaldybėje užtikrinti. Savivaldybė, vadovaudamasi teisiniu reglamentavimu, kuria savo teritorijoje taikytinus teisės aktus ir kitus dokumentus, kuriuose numato organizacines ir technines priemones, būtinas užtikrinti sistemos funkcionavimą ir viešosios paslaugos užtikrinimą savivaldybėje. Būtinas visos sistemos grandžių administravimas, funkcijų ir atsakomybių paskirstymas įgyvendinant Europos Sąjungos keliamus aplinkosauginius reikalavimus. Tinkamas administravimo užtikrinimas, įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų laikymasis, pareigų ir funkcijų pasidalinimas prisideda prie visos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos veikimo.

1.6. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą administravimas savivaldybėje

Ankstesniame skyriuje darbo autorės minėta, kad Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymu įtvirtinta, kad rinkliavų nustatymas, komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimas ir perdirbimo organizavimas, sąvartynų įrengimas, eksploatavimas yra savarankiškosios savivaldybių funkcijos. Kad tai priskirtina savivaldybės kompetencijai, antrina tokie autoriai kaip B. R. Alzamora, B. R., ir R.T.V.D. Barros (2020) paminėdami, jog savivaldybėms kyla sunkumų, norint išlaikyti finansinę pusiausvyrą komunalinių atliekų tvarkyme. Dėl didesnio visuomenės informuotumo, griežtėjančių teisės aktų ir didelio mišrių komunalinių atliekų generavimo, susijusios paslaugos tampa brangesnės. Mokslinėje publikacijoje akcentuojama, kad savivaldybėse mokesčio iš gyventojų už tokių paslaugų teikimą metodai labai skiriasi. Jie gali būti tiek fiksuoti, tiek proporcingi – nuo vienodo tarifo iki „mokėkite, kiek išmetate“ sistemos, kuri priklauso nuo individualiai surenkamo atliekų kiekio. M. Salvetti (2023) rašė, kad Europos Sąjungos valstybėse narėse daugelyje šalių komunalinių atliekų tvarkymo mokesčiai nustatomi pagal surinktų atliekų svorį, konteinerio dydį ir surinkimo dažnumą, taip stengiantis paskatinti namų ūkius mažinti atliekas. Paminėtina, kad skirtingi apmokestinimo būdai gali neatitikti keliamų reikalavimų, kuriais vadovaujantis turėtų būti apskaičiuojamas minimos rinkliavos dydis.

Savivaldybės galioje nuspręsti kas jų savivaldybės teritorinio vieneto ribose gali administruoti minėtą vietinę rinkliavą. Tai gali būti pavesta savivaldybės administracijai ar kitam juridiniam asmeniui, kai kuriose Lietuvos savivaldybėse rinkliavą administruoja įkurti regioniniai atliekų tvarkymo centrai. Komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo sistemos funkcionavimui užtikrinti reikalingas finansavimas, kuris savivaldybėje pagrinde užtikrinamas vadovaujantis principu „teršėjas moka“. Savivaldybės taryba tvirtina vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nuostatus. Rinkliavos nuostatai savivaldybėse rengiami vadovaujantis patvirtintomis „Dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“ taisyklėmis. Šiose taisyklėse įtvirtintos gairės, kuriomis privalo vadovautis savivaldybės nustatydamos rinkliavos dydį komunalinių atliekų turėtojams. Nustatant rinkliavos dydžius savivaldybės taip pat atsižvelgia į Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymo bendruosius komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodaros reikalavimus. Kainodara nustatoma vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatyme įtvirtintomis solidarumo, proporcingumo, nediskriminavimo, sąnaudų susigrąžinimo ir „teršėjas moka“ principais (žr. 7 pav.)

7 pav. Pagrindiniai komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodaros nustatymo principai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Valstybiniu atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021-2027 metų planu.

Solidarumo principas nustatant rinkliavą ar įmoką už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų, reiškia, kad palankesnes sąlygas dėl ekonominių, gyvenamosios vietos, atstumo iki atliekų tvarkymo įrenginių ar kitų priežasčių turintys komunalinių atliekų turėtojai prisideda prie komunalinių atliekų ir kitų buityje susidarančių atliekų tvarkymo finansavimo, kad būtų sudarytos sąlygos naudotis komunalinių atliekų tvarkymo paslaugomis komunalinių atliekų turėtojams, kurie tokių sąlygų neturi ir kuriems rinkliava ar įmoka tampa didesne našta. Proporcingumo principo įgyvendinimas turi užtikrinti, kad rinkliavos dydis neviršytų to dydžio, kuris yra būtinas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo ir komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos finansavimo tikslui pasiekti. Šis principas reiškia, kad komunalinių atliekų turėtojams nustatyta rinkliava ar įmoka turi būti proporcinga galinčiam susidaryti ar susidarančiam komunalinių atliekų ir kitų buityje susidarančių atliekų kiekiui dėl atliekų turėtojų nekilnojamojo turto ir jo panaudojimo paskirties ir veiklos. Nediskriminavimo principas reiškia, kad nustatant rinkliavą ar įmoką tos pačios kategorijos komunalinių atliekų turėtojams, turi būti taikomi vienodi rinkliavos ar įmokos nustatymo ir apskaičiavimo metodai, tvarka ir dydis. Sąnaudų susigrąžinimo principas reiškia, kad už suteiktą paslaugą gautos pajamos turi padengti būtinąsias su

komunalinių atliekų ir kitų buityje susidarančių atliekų tvarkymu susijusias sąnaudas, reikalingas tai paslaugai teikti. Įgyvendinant šį principą, reikia nustatyti tokį rinkliavos ar įmokos dydį, kuris užtikrintų, kad komunalinių atliekų turėtojai padengtų būtinąsias su komunalinių atliekų ir kitų buityje susidarančių atliekų tvarkymu susijusias sąnaudas, kurios patiriamos siekiant užtikrinti, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistema atitiktų Atliekų tvarkymo įstatyme ir kituose teisės aktuose, reglamentuojančiuose komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimą ir funkcionavimą, nustatytus reikalavimus. Skaidrumo principo įgyvendinimas turi užtikrinti, kad informacija apie rinkliavos ar įmokos nustatymo ir apskaičiavimo metodus, tvarką ir dydį turi būti vieša. Principas „teršėjas moka“ nustatant kainodarą suprantamas lygiai taip kaip jis įvardijamas pagrindiniuose atliekų tvarkymo ir prevencijos principuose, kad pagrindinis mokėtojas už atliekų surinkimą ir tvarkymą yra atliekų turėtojas.

Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymas numato, kad <...> *komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina turi užtikrinti ilgalaikį komunalinėms atliekoms ir kitoms buityje susidarančioms atliekoms tvarkyti skirtos infrastruktūros eksploatavimą, jos atnaujinimą ir sudaryti komunalinių atliekų turėtojams sąlygas dalyvauti tvarkant komunalines atliekas ir kitas buityje susidarančias atliekas, taip pat mažinti aplinkos taršą <....>.* Vietinės rinkliavos už atliekų tvarkymą dydis turi kompensuoti regioninės atliekų tvarkymo sistemos administravimo, atliekų surinkimo, rūšiavimo ir transportavimo, vietinės rinkliavos administravimo išlaidas. Teisės aktuose numatyta prievolė, kad vietinės rinkliavos lėšos gali būti naudojamos tik išvardytoms išlaidoms kompensuoti.

Apibendrinant galima teigti, kad savivaldybės turi didelę laisvę formuojant savo vietos komunalinių atliekų tvarkymo sistemą bei nustatant vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžius, tačiau turi laikytis ir vadovautis bendromis Lietuvos Respublikos teisės aktuose įvardintomis gairėmis.

1.7. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo savivaldybėje teorinių aspektų visuma

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas apima teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visumą, kurios tikslas – užtikrinti tinkamą, teisiškai reglamentuotą atliekų tvarkymo proceso bei vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymo administravimą savivaldybėse. Teisinis reglamentavimas užtikrina aiškų atsakomybės pasidalijimą tarp dalyvių, organizacinės ir techninės priemonės lemia sistemos veiksmingumą. Sistemos administravimas tiesiogiai priklauso nuo teisinių reikalavimų vykdymo, subjektų sąveikos, paslaugos kokybės ir visuomenės įsitraukimo. Remiantis teorine analize, pagrindiniai tiriami aspektai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas kaip teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visuma savivaldybėje

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai	Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai	Pagrindinės funkcijos
--	---	-----------------------

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai	Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai	Pagrindinės funkcijos
Nacionalinio lygmens valdžios institucijos	Organizaciniai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos aspektai	Aplinkos ministerija ir jai pavaldžios institucijos, atsakingos už teisės aktų kūrimą, kontrolę ir strateginį atliekų tvarkymo planavimą.
Savivaldybės administracija (biudžetinė įstaiga)		Pagrindinis administracinis subjektas, atsakingas už sistemos organizavimą, teisės aktų įgyvendinimą ir priežiūrą.
Atliekų tvarkymo operatoriai		Viešieji ar privatus subjektai, vykdančius atliekų surinkimą, perdirbimą ir šalinimą pagal sutartis su savivaldybės administracija ir regioniniais atliekų tvarkymo centrais.
Fiziniai ir juridiniai asmenys (atliekų turėtojai)		Atliekų turėtojai, privalantys laikytis atliekų tvarkymo taisyklių ir mokėti vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą.
Savivaldybės administracija (biudžetinė įstaiga)	Techniniai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių aspektai	Organizuoja atliekų tvarkymo paslaugos užtikrinimą, sudaro sutartis su atliekų tvarkymo operatoriais, prižiūri jų veiklą, administruoja vietinę rinkliavą, vykdo visuomenės informavimo kampanijas.
Atliekų tvarkymo operatoriai		Teikia surinkimo, išrūšiavimo, perdirbimo ir šalinimo paslaugas, užtikrina techninių reikalavimų laikymąsi.
Fiziniai ir juridiniai asmenys (atliekų turėtojai)		Rūšiuoja atlieka, užtikrina tinkamą jų tvarkymą, atsiskaito už suteiktas paslaugas, mokėdami vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų tvarkymą.
Savivaldybės administracija (biudžetinė įstaiga)	Teisinis reglamentavimas	Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos nacionaliniais teisės aktais savivaldybės teritorijoje tvirtina teisės aktus, nuostatus, įveda vietinę rinkliavą reikalingą tinkamam komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo užtikrinimui.
Atliekų tvarkymo operatoriai		Laikosi tarp šalių sudarytų susitarimų ir pasirašytų sutarčių.
Fiziniai ir juridiniai asmenys (atliekų turėtojai)		Laikosi savivaldybėje patvirtintų atliekų tvarkymo taisyklių, vadovaujasi patvirtintais vietinės rinkliavos nuostatais bei patvirtintais vietinės rinkliavos lengvatų tvarkos aprašais.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, vadovaujantis analizuotais moksliniais šaltiniais ir Lietuvos Respublikos teisės aktais.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas suprantamas kaip teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visuma, kurios tikslas – užtikrinti tokių atliekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje, laikantis teisės aktų reikalavimų, aplinkosauginių principų ir visuomenės poreikių. Teorinis pagrindas orientuojasi į esminius aspektus, pateiktus 5 lentelėje, t.y. sistemos dalyviai, jų pagrindinės atliekamos funkcijos ir veiklą reglamentuojantys įstatymai ir poįstatyminiai aktai. Valstybinės institucijos nustato gaires, kurios formuoja savivaldybių ir atliekų tvarkymo operatorių veiklos strategijas.

- Savivaldybės administracija kontroliuoja atliekų tvarkymo operatorių darbą pagal sudarytas sutartis ir atsižvelgdama į patvirtintus atliekų tvarkymo planus bei atliekų tvarkymo taisykles.

- Atliekų tvarkymo operatoriai teikia techninę informaciją savivaldybėms, kurios padeda optimizuoti sistemą.
- Gyventojų elgesys (rūšiavimas, atsakomybė, mokama vietinė rinkliava) tiesiogiai veikia visos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos veiksmingumą.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo savivaldybėje teorinių aspektų analizė parodė, kad ši sistema grindžiama teisinių, organizacinių ir techninių priemonių sąveika, kurios tikslas – užtikrinti atliekų tvarkymą, atitinkantį aplinkosaugos reikalavimus ir teisės aktus.

Teorinėje dalyje buvo atskleista savivaldybėse veikiančios komunalinių atliekų tvarkymo sistemos, kurioje sąveikauja savivaldybių administracijos, atliekų tvarkymo operatoriai, gyventojai, valstybinės institucijos ir kiti suinteresuoti subjektai. Šių dalyvių atsakomybės ir pareigos yra apibrėžtos teisiniais dokumentais, tokiais, kaip Europos Sąjungos atliekų direktyvos, Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklės ir kiti su atliekų tvarkymu susiję teisės aktai. Šie teisės aktai nustato tokios sistemos įgyvendinimo pagrindus ir organizacines priemones. Teorinė analizė parodė, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas priklauso nuo visų šių priemonių sąveikos ir sėkmingo dalyvių bendradarbiavimo. Nustatyta, kad svarbus vaidmuo tenka savivaldybės administracijai, kuri organizuoja paslaugų teikimą ir prižiūri, kaip laikomasi teisės aktų, bei gyventojų dalyvavimui, kuris daro tiesioginę įtaką sistemos veikimui, kadangi tai pagrindiniai tokios sistemos finansuotojai „teršėjas moka“ principo taikymas.

Pagrindiniai teorijoje išskirti aspektai – teisinis reglamentavimas, dalyvių funkcijos ir atsakomybės, organizacinė struktūra bei techninių priemonių integracija – sudaro pagrindą praktinei sistemos analizei.

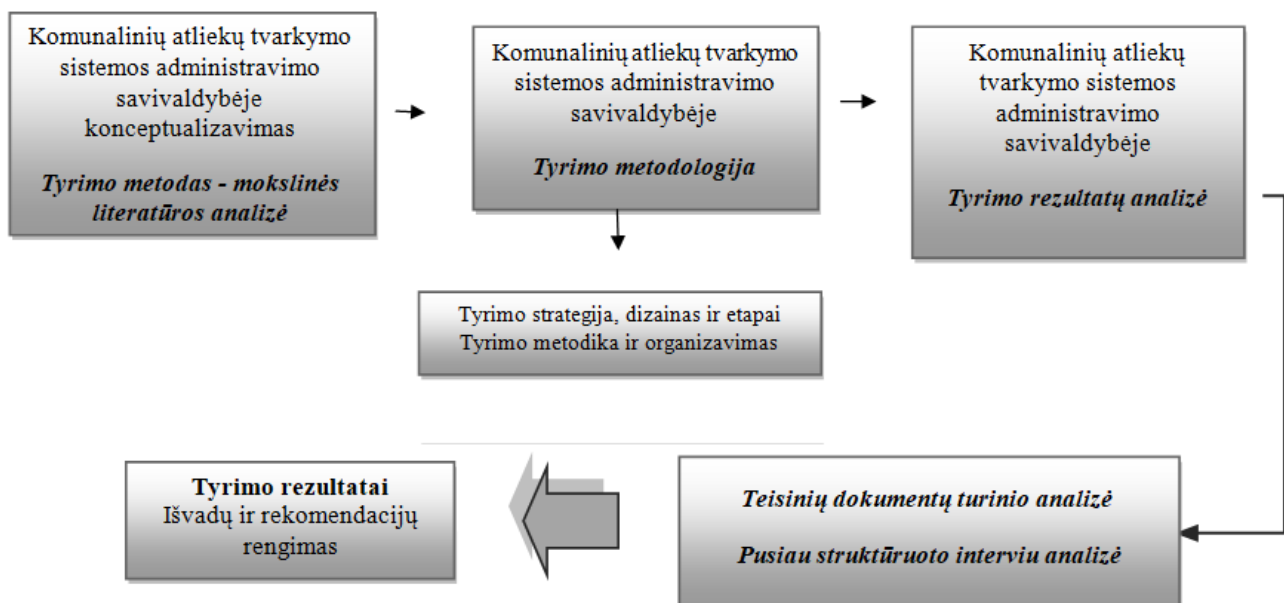
2. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ADMINISTRAVIMO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo strategija, dizainas ir etapai

Ankstesniuose magistro darbo skyriuose naudojant mokslinės literatūros šaltinių analizę, kurios metu buvo skaitomi, analizuojami, lyginamos įvairių Lietuvos bei užsienio autorių mokslinės publikacijos, susijusios su komunalinių atliekų tvarkymo sistema parodė, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas reikalauja aiškaus teisinio reglamentavimo, gerai apibrėžtos organizacinės struktūros, tinkamos techninės bazės bei veiksmingo visų dalyvių bendradarbiavimo. Šie aspektai sudaro pagrindą praktiniam sistemos įgyvendinimui ir yra pagrindiniai dėmesio objektai kokybiniame tyrime, siekiant atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo ypatumus savivaldybėse. Kaip, pasak J. Daubariene (2018), mokslinės literatūros analizės paskirtis – metodologiškai pagrįsti tiriamąją analitinę dalį bei vykdyti tam tikrą tęstinumą empirinėje dalyje.

Magistro baigiamajame darbe naudojamas kokybinis tyrimas, kuris suteikia tyrėjui tam tikro lankstumo, nes koncepcijos ir teorijos anot K. Kardelis (2017), kuriamos tik po to, kai duomenys yra surinkti spontaniškai ir nestruktūrizuoti. Siekiant atskleisti pagrindinius komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus, empirinėje dalyje buvo taikomi šie kokybinio tyrimo metodai: dokumentų turinio, tai yra nacionalinių teisės aktų ir Joniškio rajono savivaldybės dokumentų turinio analizė, pusiau struktūruotas informantų interviu. Empirinio tyrimo dizainas pateiktas (žr. 8 pav.).

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje

8 pav. Tyrimo dizainas
Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tyrimo metodikos pagrindimas. Pasak V. Žydžiūnaite (2012), metodologija gali būti apibrėžiama kaip paketas praktikos idėjų ir patvirtintų praktikų konkrečioje veiklos srityje. Tyrimo metodologija atskleidžia tyrimo objektą, iškeltus probleminius klausimus, parodo tyrimo imtį bei patį procesą, kurio metu turi būti laikomasi etikos ir sąžiningumo principų. K. Kardelis (2002) nurodo, kad metodologijos tikslas – padėti tyrėjui plačiau suprasti ne mokslinio tyrimo produktą, bet patį tyrimo procesą, taip atskleidžiant mokslo galimybes bei ribas.

Šio baigiamojo darbo pirmajame skyriuje konceptualizuota komunalinių atliekų bei komunalinių atliekų tvarkymo sistemos samprata, atskleisti pagrindiniai atliekų tvarkymo ir prevencijos principai, įvardinti dalyviai bei jų funkcijos. Apibendrinti su komunalinių atliekų surinkimu iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymu susiję aspektai savivaldybėje. Tyrėjai, turint tikslą, atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo užtikrinimo ir tobulinimo galimybes, būtina išnagrinėti tokios sistemos administravime veikiančius būtent teisinius, organizacinius ir techninius aspektus. Siekiant gauti kuo aiškesnius duomenis buvo pasirinkta kokybinė tyrimo prieiga.

Tyrimo tikslas – atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus savivaldybėje konceptualizuojant ir empiriškai pagrindžiant teisinių, organizacinių ir techninių priemonių taikymą komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime Joniškio rajono savivaldybėje.

Tyrimo objektas – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje.

Atlikti empirinį tyrimą, kuris atskleistų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje, buvo pasirinkta kokybinė tyrimo prieiga, kuri leido identifikuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus Joniškio rajono savivaldybėje. Kokybinis tyrimas pasirinktas, kadangi tokiems kokybiniams tyrimams nėra taikomi griežti imties reikalavimai ir jų reprezentatyvumą lemia ne atsitiktiniai informantų parinkimo būdai, o lankstūs vienokie ar kitokie teoriniai kriterijai. Lankstūs kokybinių tyrimų metodai orientuoti į interpretaciją, procesą, taip pat į situacijos ir elgesio ryšį (K. Kardelis, 2002). Kokybinio tyrimo metu panaudoti šie metodai: dokumentų turinio analizė, informantų apklausa. Pasinaudojant dokumentų turinio analizės metodu, atliekama teisės aktų kokybinė turinio analizė, kuri padeda tyrėjui patikrinti teorinės tyrimo dalies atitiktis teisės aktuose.

2.2. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo metodai. Tyrimui buvo naudotas skirtingų metodų derinimas, dar vadinamas duomenų rinkimo metodų trianguliacija (V. Morkevičius, A. Telešienė, G. Žvaliauskas, 2020), autorių pažymėtina, kuomet informacija apie tą patį tiriamą dalyką/objektą renkama skirtingais duomenų rinkimo metodais. Aktualu būtent dėl to, kad skirtingais metodais gauti rezultatai yra objektyvesni nei kad būtų gaunami naudojantis tik vienu metodu. Buvo derinti tokie tyrimo metodai, kaip dokumentų turinio analizė ir informantų interviu. Minėti metodai derinti taip, kad vienu metodu surinkti arba išanalizuoti duomenys detalizuotų, papildytų, praplėstų kitu metodu gautus duomenis (V. Morkevičius, A. Telešienė, G. Žvaliauskas, 2020).

Kokybinis tyrimas (dokumentų turinio analizė). Magistro darbo tyrimo dokumentų turinio analizei pasirinkti teisinio pobūdžio dokumentai reglamentuojantys komunalinių atliekų tvarkymo sistemos

administravimą savivaldybėje. Šiame magistro darbo tyrimo etape buvo pasiruošta dokumentų turinio analizei. Atsirinkti svarbiausi komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą reglamentuojantys teisės aktai: Lietuvos nacionalinio lygmens teisės aktai, strateginio pobūdžio dokumentai, savivaldybės lygmens strateginio pobūdžio dokumentai bei kiti teisės aktai.

Dokumentų turinio analizės metodo pagrindimas. Dokumentų turinio analizė nukreipta į komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisinių priemonių apžvalgą nacionaliniuose ir savivaldybės teisės aktuose bei kituose dokumentuose.

Tyrimo instrumentas. Tyrimo temą atliepantis turinys, kuriuo vadovaujantis buvo išanalizuoti teisės aktai ir kiti dokumentai, kuriuose apibrėžiamos pagrindinės analizuotos priemonės. Tyrimo rezultatai pateikti magistro darbo 3.1.1. ir 3.1.2 poskyriuose.

Tyrimo organizavimas ir tyrimo imtis. Dokumentų turinio analizė buvo atliekama 2024 m. gruodžio mėnesį. Dokumentų turinio analizei buvo naudojami oficialūs teisės aktų registro svetainėje viešinami teisės aktai ir viešai interneto svetainėje skelbiami Joniškio rajono savivaldybės administracijos dokumentai. Atliekant tyrimą buvo analizuojami 7 nacionalinio lygmens dokumentai ir 8 Joniškio rajono savivaldybės tarybos ir administracijos direktoriaus įsakymu patvirtinti dokumentai. Analizuojant dokumentus buvo siekiama išsiaiškinti, kokie komunalinių atliekų sistemos administravimo aspektai atsispindi įvairiuose dokumentuose bei atkreipti dėmesį ar savivaldybės teisės aktai atliepia nacionalinio lygmens dokumentuose įvardintas nuostatas. Visi dokumentų turinio analizei naudoti teisės aktai ir dokumentai pateikiami literatūros sąrašė.

Tyrimo etika. Dokumentų turinio analizei atlikti buvo naudojami tik formalūs dokumentai. Nagrinėjami dokumentai magistro baigiamajame darbe buvo cituojami neiškraipant pateiktų duomenų tikslingumo, o tai pabrėžia, kad buvo laikomasi nustatytų etikos normų, kurios būdingos dokumentų turinio tyrimo analizei.

Kokybinis tyrimas (interviu). Kaip galimus interviu tipus K. Kardelis (2002) pateikia: <...> 1. *struktūrizuotas, kai klausimai, interviu procedūra numatomi iš anksto*; 2. *Nestruktūrizuotas kai interviu atliekamas neturint detalaus plano, klausimai užduodami laisva forma*; 3. *Neprimestinis, kilęs iš psichiatrijos, pasiduodant primetamai pokalbio eigai*; 4. *Kryptingas, kai pagrindinis dėmesys interviu metu nukreipiamas į subjektyvius respondento atsakymus su tikslu patvirtinti/paneigti iškeltą hipotezę*.<...> Šio baigiamojo darbo tyrime naudotas metodas – pusiau struktūruotas interviu su informantais, kaip kokybinio tyrimo forma. Pasirinkta tyrimo forma leidžia vystyti pokalbį su informantais ir geriau suprasti jų nuomonę apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus savivaldybėje. Tokio pobūdžio duomenų rinkimas šiam tyrimui yra svarbus, kadangi suteikiamos galimybės surinkti kokybiškus bei gilius duomenis apie dalyvių žinias, patirtis, požiūrius ir panašiai.

Pasak I. Gaižauskaite ir N. Valavičiene (2016), kokybinio interviu pagrindas yra tai, kad informantų įvardintos nuostatos atitinkamais klausimais yra prasmingos ir svarbios. Surinkti duomenys kokybinių interviu pagrindu yra giluminiai, išreiškiantys informantų žinias, profesinę patirtį. Informantų interviu – tai individualūs interviu, naudojant paruoštas klausimyno gaires, kai informantu yra ekspertas ar žinovas, turintis patirties ir specifinių žinių savo profesinės veiklos srityje. Šiame baigiamajame darbe tyrimo imtį sudaro asmenys, kaip, anot V. Žydzūnaitės ir S. Sabaliausko (2017), galintys suteikti

kompetentingos informacijos apie tiriamąjį objektą, jo požymius ar funkcionavimą. Pusiau struktūruoto interviu duomenų analizei taip pat taikytas kokybinės turinio analizės metodas. Turinio analizė išskirta į etapus: transkribavimą, kodavimą, kategorizavimą ir interpretavimą. Kadangi interviu įrašomas garso įrašymo priemonėmis, pirmiausia buvo atliekamas transkribavimas, interviu paverčiant tekstine forma. Vėliau vykdomas kodavimas, tuomet taikytas daugkartinis skaitymas bei teksto sisteminimas. Atlikus kodavimą, toliau vykdomas kategorizavimas ir subkategorijų išskyrimas. Kategorizavimas yra kildinamas iš empirinių bei conceptualių duomenų, o subkategorijos išskiriamos, siekiant apibūdinti kategorijas, pagrindžiant jas tyrimo dalyvių suteiktomis citatomis. Galiausiai taikomas interpretavimas, siekiant aprašyti kategorijas, subkategorijas bei susieti jas su teorinėje dalyje išskirtais radiniais (I. Gaižauskaitė, N. Valavičienė, 2016).

Interviu metodo pagrindimas. Siekiant įvertinti, kaip teorijoje įvardintos pagrindinės administravimo priemonės taikomos praktikoje, buvo atliktas kokybinis tyrimas, kuriame naudotas pusiau struktūruoto interviu metodas. Šis metodas leidžia giliau pažvelgti į komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus (teisinius, organizacinius ir techninius elementus), atskleisti, kaip jie suprantami skirtingų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių.

Tyrimo imtis. Pusiau struktūruotame interviu taikyta tikslinė kriterinė atranka konkrečioje savivaldybėje. Konkrečių informantų pasirinkimą nulėmė daugiametė darbo patirtis savivaldybės administracijoje, taip pat darbas regiono atliekų tvarkymo centre, bei atliekų vežėjų specialistų patirtis komunalinių atliekų surinkimo ir bendradarbiavimo su savivaldybės administracija sferoje. Tyrimui atlikti pasirinkti penki informantai, žemiau 6 lentelėje pateiktos pagrindinės informantų charakteristikos. Tyrimo dalyvavo penkios moterys, iš kurių trys tiesiogiai susijusios su komunalinių atliekų tvarkymo paslaugomis ir dvi, kurios susijusios su vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą administravimu. Vidutinis darbo stažas informantų darbovietėse – aštuoneri metai, todėl galima teigti, jog informacija bus pagrįsta pakankama tiriamųjų patirtimi. Informantams kodai nepriskiriami, taip siekiant užtikrinti jų konfidencialumą.

6 lentelė. Ekspertų charakteristikos

Pareigos	Darbo sritis	Darbo stažas
Vadovas	Komunalinių atliekų tvarkymas. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą administravimas	12 m.
Specialistas	Komunalinių atliekų tvarkymas. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą administravimas	10 m.
Specialistas	Komunalinių atliekų tvarkymas	5 m.
Specialistas	Komunalinių atliekų tvarkymas	3 m
Specialistas	Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą administravimas	10 m

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tyrimo instrumentas. Pusiau struktūruoto interviu atlikimui buvo paruoštos klausimyno gairės, sudarytos iš penkių klausimų blokų ir 18 klausimų (žr. 1 priedą). Klausimynas sudarytas iš gairių pobūdžio klausimų leido lengviau prisitaikyti prie skirtingų informantų. Klausimų blokai (žr. 7 lentelę)

detalizuojami tyrėjos nuožiūra sekančiai: *informacija apie informantą*, kuriame pateikiami klausimai, leidžiantys sužinoti esminę informaciją apie informantą bei jo nuomonę apie tai, kas yra komunalinių atliekų tvarkymo sistema, jos administravimas ir jos dedamosios; *teisinių, organizacinių ir techninių priemonių visumos vertinimas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo sampratos aspektu* – blokas, kuriame suformuoti klausimai apie teisinės, organizacines ir technines komunalinių atliekų tvarkymo sistemos priemones; *komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimas* – čia pateikiami klausimai apie darbinėje praktikoje išryškėjusius teisinio reglamentavimo, savivaldybėje taikomas priemones ar kitokius trūkumus, informanto nuomonė apie galimą atliekamų funkcijų tobulinimą.

7 lentelė. Interviu klausimų blokai

Blokas	Aprašymas	Klausimai
Informacija apie informantą	Tikimasi išsiaiškinti, ar asmuo pakankamai gerai pažįsta organizaciją, kurioje dirba. Jei dirba seniai, tikimybė, kad galės pateikti atsakymus į klausimus ir pateikti savo įžvalgas.	1.
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo sampratos vertinimas	Siekama išsiaiškinti informantų supratimą apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą iš esmės.	2.3.4.5.
Teisinių komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo priemonių vertinimas	Tikimasi išsiaiškinti, kaip yra vertinamas Lietuvos įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų poveikis savivaldybės teisės aktų atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektu.	6.7.8.
Organizacinių komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo priemonių vertinimas	Siekama išsiaiškinti, kaip informantai supranta organizacinius komunalinių atliekų sistemos administravimo aspektus ir kaip juos vertina.	9.10.11.12.
Techninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo priemonių vertinimas	Tikimasi atskleisti, kaip informantai įvardina techninių elementus visumą, jų privalumus ir trūkumus komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektu.	13.14.15.16.
Baigiamieji pastebėjimai. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimas	Siekama išsiaiškinti ir pateikti informantų pastabas ir jų pasiūlymus komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo galimybėms.	17.18.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kokybinio tyrimo organizavimas. 2024 m. gruodžio mėnesį pusiau struktūruoto klausimyno pagrindu buvo atliekamas interviu su informantais. Kaip teigia V. Žydžiūnaitė (2012), tyrėjas turi užtikrinti informantams aplinką, kurioje jie nejaustų nerimo ar baimės. Tuo vadovaujantis, kad būtų išvengta nepatogumų, nekeliant papildomos įtampos informantams, interviu buvo atliekamas jų darbo vietose. Kad informantai jaustųsi patogiau ir komfortabiliu, interviu metu, klausimyno gairėmis su jais buvo iš anksto pasidalinta. Kiekvienam informantui prieš pradedant interviu buvo suteikta visa reikiama informacija apie atliekamą tyrimą, jo koncepciją, supažindinta su pusiau struktūruoto klausimyno

teorine prieiga. Informantai informuoti, kad nei vienas pateiktas interviu klausimas nėra įpareigojantis, tyrime dalyvavę dalyviai turėjo galimybę atsakant į klausimus remtis savo asmenine patirtimi. Interviu metu gauti duomenų rezultatai buvo analizuojami, išskiriami pagrindiniai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo elementai ir pateikiami, laikantis loginio nuoseklumo principo. Atliekamų interviu trukmė svyravo nuo 15 iki 50 minučių. Interviu atlikimo metu nei vienas informantas neprieštaravo garso įrašo darymui, tai patvirtino žodžiu pradėjus interviu įrašymą. Garso įrašai po interviu perklausyti ir kaip minėta anksčiau perkelti į tekstinę formą. Duomenų perkėlimui į tekstus buvo taikytas transkribavimas, kuris tyrėjai leido sąmoningai atmesti perteklinę informaciją.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą itin svarbu laikytis tyrimo etikos principų, kadangi aišku, jog kiekvienas tyrėjas turi vadovautis tyrėjo etikos kodeksu. Tyrimo metu buvo laikomasi bendrųjų tyrimo etikos reikalavimų, kuriuos, pasak I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė (2016), atskleidžia: tyrimo teisėtumas, savanoriškas dalyvavimas tyrime, informantų supažindinimas su tyrimo tikslais, informantų konfidencialumo užtikrinimas. I. Gaižauskaitė ir Mikėnė (2014) pabrėžia, kad kiekvienas tyrėjas privalo informuoti savo pašnekovą, kodėl yra atliekama apklausa ir užtikrinti savanorišką jų dalyvavimą tyrime bei konfidencialumą. Informantai dar prieš interviu ir kviečiant juos dalyvauti tyrime buvo supažindinti su atliekamu tyrimu ir jo tikslu. Prieš atliekant interviu buvo gauti raštiški atsakingų asmenų leidimai atlikti mokslinį tyrimą įstaigoje. Informantams suteikta informacija, kad tyrimo metu surinkti duomenys bus naudojami tik moksliniu pagrindu. Kiekvienam informantui buvo garantuotas konfidencialumas, informuojant, kad tyrimo rezultatų sklaidoje jų atsakymai bus koduoti (pvz., „I1, I2“ ir t.t.). Informantai geranoriškai sutiko dalyvauti tyrime.

Tyrimo duomenų analizės metodai. Magistro darbe naudojamas turinio analizės metodas, duomenys buvo susisteminti bei sugrupuoti. Taip pat išskirtos reikšmingos interviu klausimynui kategorijos ir subkategorijos ir atlikta jų analizė.

3. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ADMINISTRAVIMO JONIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Dokumentų turinio analizė

3.1.1. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai nacionaliniuose teisės aktuose

Analizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus, pirmiausia pasirinkta atskleisti teisinio reglamentavimo aspektus. Pažymėtina tai, kad daugelis veiklos ir strateginio planavimo dokumentų yra susiję. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą daugelis Europos Sąjungos dokumentų nuostatų buvo perkelta į Lietuvos nacionalinius strategijos ir teisės aktus. Lygiagrečiai iš nacionalinio lygmens dokumentų nuostatos perkeltos į savivaldybės lygmens strateginius bei teisės aktus.

Tarptautiniai, valstybės lygmens. Atsižvelgiant į tarptautinio lygmens dokumentus, paminėtina, kad Lietuvai svarbu įgyvendinti Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2015 m. rugsėjo 25 d. priimtą rezoliuciją „Keiskime mūsų pasaulį: darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“. Darbotvarkėje numatyta 17 tikslų ir 169 uždaviniai. Tikslai grindžiami trimis darnaus vystymosi aspektais (aplinkos, socialiniu ir ekonominiu), apimančiais skurdo, nelygybės, maisto saugos, sveikatos, tvaraus vartojimo ir gamybos, augimo, užimtumo, infrastruktūros, tvaraus gamtinių išteklių, kovos su klimato valdymo kaita, lyčių lygybės, taikios ir klimato valdymo kaita įtraukios visuomenės ir kitas sritis. Darnaus vystymosi rodiklių sąrašas sudaro daugiau kaip 200 rodiklių tikslams pasiekti. Atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtą rezoliuciją, Lietuva taip pat numato 17 tikslų, kurie svarbūs darniam vystymuisi. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektu aktualūs ir pasirinktos temos atžvilgiu išskirtimi darnaus vystymosi darbotvarkės tikslai:

- 11 – „Pasiiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs“
- 12 – „Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius“

Vienuoliktojo tikslo vienas iš uždavinių 11.6. siekis yra iki 2030 metų sumažinti vienam gyventojui tenkantį neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui. Gyventojų, kuriems prieinama viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga, dalis iki 100 procentų. Pagal Valstybės duomenų agentūros Oficialios statistikos portale skelbiamus duomenis matyti, kad ši paslauga 2010 metais siekė 94 proc., 2012 metais – 96 proc., nuo 2015 iki 2018 metų – 98 proc., vėlesniais metais publikuojama, kad paslauga teikiama jau 99 procentams gyventojų.

Dvyliktasis darbotvarkės tikslas numato priemones, kurias diegiant tikimasi, kad jos:

- padidins perdirbamų gaminių ir pakuočių pateikimą į rinką;
- skatins pakartotinį daiktų panaudojimą ir jų paruošimą perdirbti;
- padės įgyvendinti atliekų paruošimo pakartotinai naudoti ir perdirbimo tikslus ir skatins keisti vartojimo įpročius;
- atliekų nelaikymo atliekomis kriterijus bei kitas priemones.

Dvyliktoju tikslu siekiama užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius, kuriant atitinkamą aplinkos apsaugos politiką. Siekdamos šio tikslo šalys kuria nacionalinius veiksmų planus, pasirašo tarptautinius daugiašalius aplinkosaugos susitarimus ir skiria paramą besivystančių šalių mokslo ir technologiniams gebėjimams stiprinti – tai prioritetinė nacionalinės politikos sritis. Į darnaus vartojimo ir gamybos modelių užtikrinimą skatinama įtraukti ne tik bendroves, bet ir visą visuomenę, informacijai skleisti pasitelkiant visų lygių švietimą. Siektinas vienas iš uždavinių 12.5. iki 2030 metų labai sumažinti atliekų susidarymą, taikant prevenciją, mažinimą, perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą, kurio nacionalinis perdirbimo rodiklis, tonomis perdirbtų medžiagų (kilogramai vienam gyventojui). Taip pat iki 2030 metų labai sumažinti atliekų susidarymą, taikant prevenciją, mažinimą, perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą. Paruoštos pakartotinai naudoti ir perdirbtos komunalinės atliekos.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas yra svarbus aspektas šiandien, kadangi pastaruoju metu visame pasaulyje susiduriama su dideliais komunalinių atliekų kiekiais. Ypatingai svarbu, kad veiktų užtikrinta, tvari atliekų tvarkymo sistema, kuri būtina siekiant apsaugoti aplinką ir gamtos išteklius. Aplinkos apsauga ir teisės į saugią aplinką nuostatos yra įteisintos ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 54 straipsnio 1 dalyje, kuri skelbia, kad <...> *Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai*<...>. Taigi, valstybės veiklos krypties pagrindinis tikslas – užtikrinti gyventojų teisę į sveiką ir švarią aplinką. Konstitucijos 54 straipsnio 2 dalis sako, kad <...> *įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją* <...>. Kaip vienas aktualiausių ir svarbiausių tikslų, siūlomas ilgalaikis strateginis atliekų tvarkymo tikslas – <...> sumažinti bendrą susidarančių atliekų kiekį, kuriant tvarius, ilgaamžius, aplinkai draugiškus produktus, užtikrinant racionalų gamtos ir energijos išteklių naudojimą ir mažinant atliekas <...>.

Taip pat Lietuva, kaip Europos Sąjungos narė, privalo įgyvendinti Europos Sąjungos direktyvas, susijusias su atliekų tvarkymu. Šios direktyvos nustato minimalius reikalavimus atliekų tvarkymo srityje, kurių turi laikytis visos Europos Sąjungos valstybės narės.

Lietuvoje pagrindinis atliekų tvarkymą apibrėžiantis dokumentas yra Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymas, kuris <...> *nustato bendruosius atliekų prevencijos ir tvarkymo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai <...> sąlygas, kai medžiaga ar daiktas gali būti nelaikomi atliekomis <...> atliekų tvarkymo valstybinį reglamentavimą<...> pagrindinius atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principus <...> reikalavimus atliekų turėtojams ir atliekų tvarkytojams <...> atliekų tvarkymo ekonomines ir finansines priemones<...>.*

Baigiamojo darbo tyrėja vadovaujasi šio įstatymo pirmojo skyriaus bendrosiose nuostatose įtvirtintomis sąvokomis, kurios nusako, kad:

- <...> 39¹. *Komunalinių atliekų tvarkymo lėšų administravimas – Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme nustatyta tvarka savivaldybės ar savivaldybės pavedimu Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme nurodyto juridinio asmens atliekamas vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų*

tvarkymą ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą lėšų surinkimas iš atliekų turėtojų ir kitos funkcijos, nurodytos šiame įstatyme <...>.

- *<...>41. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo administravimas – savivaldybės veikla nustatant komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo taisykles, priimant kitus teisės aktus, reglamentuojančius komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą, taip pat savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių, kitų teisės aktų reikalavimų vykdymo kontrolę<...>.*
- *<...>43. Komunalinių atliekų tvarkymo sistema – organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma, susijusi su savivaldybių funkcijų įgyvendinimu atliekų tvarkymo srityje<...>.*

Atliekų tvarkymo įstatymo 4 straipsnyje nurodyta, kad <...>komunalinės atliekos ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamos buityje susidarančios atliekos (toliau – kitos buityje susidarančios atliekos) tvarkomos savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklėse nustatyta tvarka <...>. Tokios įstatymo nuostatos kaip skatinimas mažinti atliekų kiekius pakartotinai naudojant medžiagas, skatinimas vartotojus rinktis aplinkai draugiškus produktus, laikytis nustatytų reikalavimų atliekų rūšiavimui, surinkimui, tvarkymui perkeliama į savivaldybių atliekų tvarkymo taisykles, kur pabrėžiami savivaldybės nustatyti reikalavimai visiems atliekų turėtojams susiję su atliekų tvarkymu ir tinkamu jų išmetimu.

Vyriausybė vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymo staipsniais ir atsižvelgdama į 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/98/EB dėl atliekų yra patvirtinusi Valstybinį atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų planą. Planas <...>apima komunalinių, gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų prevencijos ir tvarkymo organizavimo Lietuvos Respublikos teritorijoje, maisto švaistymo, šiukšlinimo ir vienkartinį plastikinių gaminių prevencijos priemones <...>. Antrajame šio plano skirsnyje „Komunalinių atliekų susidarymas ir tvarkymas“ apibendrinamas komunalinių atliekų tvarkymo organizavimas, pažymima, kad už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimą, funkcionavimo užtikrinimą, komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo administravimą atsakingos savivaldybės. Taip pat patvirtinama, jog teisės aktų nustatyta tvarka šias funkcijas savivaldybės gali pavesti regioniniams atliekų tvarkymo centrams. Tikslinga paminėti, kad plane įvardinamos pagrindinės komunalinių atliekų tvarkymo problemos, kaip pavyzdžiui:

- 26.2 punkte įvardijama, kad <...> ne visos atliekos, kurios galėtų būti surenkamos atskirai, surenkamos atskirai, pvz., pakuočių, tekstilės, maisto, statybinių atliekų patenka ir į MKA srautą.<...>Ne visose savivaldybėse atliekų turėtojams sudarytos sąlygos rūšiuoti atliekas <...>.
- 26.5. punkte pabrėžiama, kad yra <...> nepakankamas gyventojų ekologinis švietimas, trūksta susistemintos koncentruotos informacijos <...> rūšiavimą, surinkimą, infrastruktūrą ir teikiamas paslaugas <...>.
- 26.6. punkte akcentuojama, kad <...> gyventojai nežino, kokiam srautui priskirti tam tikras atliekas, trūksta informacijos apie antrinių žaliavų rūšiavimą, atliekų išmetimą į joms rūšiuoti skirtus kontenerius, ypač kolektyvinius <...>.

- 40 punktas konstatuoja, kad <...> *savivaldybių duomenimis, 2020 m. 99,5 proc. gyventojų buvo suteikta komunalinių atliekų tvarkymo paslauga <...>.*

Šis atliekų prevencijos ir atliekų tvarkymo planas pateikia tiek statistiką, su kuria supažindinami visi atliekų turėtojai, tiek įvardinamos problemos ir siektini tikslai. Tikėtina, kad pateikiamos gairės ir informacija šiame plane gali prisidėti prie visų tokios sistemos dalyvių samoningumo didinimo.

Įvardinus ir susipažinus su problemomis, su kuriomis susiduriama, ir žinant tikslus, kurie turi būti įgyvendinami, Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos įsakymu patvirtintos „*Atliekų tvarkymo taisyklės*“, kurios yra <...> *taikomos atliekų turėtojams, atliekų tvarkytojams ir produktų platintojams <...>.* Taisyklėse apibrėžiamos visų rūšių atliekų laikymo, išrūšiavimo, surinkimo, transportavimo ir tvarkymo sąlygos, pateikiama informacija ir įvardijami reikalavimai, kuriais privalo vadovautis atliekų turėtojai, atliekų tvarkytojai. Be to, taisyklėse apibrėžiami reikalavimai, kurie keliami atliekų surinkėjams ir atliekų tvarkytojams:

- <...> 14. *Atliekų turėtojai komunalines atliekas (pvz., buityje, įmonėse, sodo bendrijose, ūkiuose ir kitur susidariusias) privalo rūšiuoti jų susidarymo vietoje savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse nustatyta tvarka ir naudotis savivaldybės organizuojamomis komunalinių atliekų tvarkymo sistemomis <...>.*
- <...> 15. *Įmonė, dalyvaudama savivaldybės organizuojamoje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje ar bendradarbiaudama su teisėtai veikiančiais atliekų tvarkytojais, turi užtikrinti jos gamybos ir kitos ūkinės veiklos metu susidarančių atliekų rūšiavimą, laikantis šių Taisyklių ir kitų teisės aktų reikalavimų, ir atliekų perdavimą atitinkamas atliekas tvarkančioms įmonėms <...>.*
- <...>33. *Atliekų surinkimo ir (ar) vežimo veikla gali verstis įmonė, atitinkanti Atlieku tvarkymo įstatyme atliekas surenkančioms ir vežančioms įmonėms nustatytus reikalavimus, kurių Registro nuostatuose ir Registro tvarkymo taisyklėse nustatyta tvarka Agentūra yra užregistravusi Registre <...>.*
- <...>36. *Atliekas surenkanti įmonė privalo vykdyti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą ir susidarymo vietoje išrūšiuotas atliekas surinkti atskirai <...>.*

Šios taisyklės apibrėžia pagrindą, kaip turėtų būti tvarkomos atliekos. Vadovaujantis taisyklėmis savivaldybės tvirtina savo savivaldybės atliekų tvarkymo taisykles. Tyrėjos baigiamojo darbo sekančiame poskyryje bus aptartos Joniškio rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklės.

Apžvelgus pagrindinius teisės aktus, reglamentuojančius, kaip tinkamai turėtų būti ir kuo vadovaujantis turi būti užtikrinamas komunalinių atliekų tvarkymas, tikslinga paminėti ir apibendrinti Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimą, kuris pateikia gaires komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriams dėl vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymo dydžio nustatymo „Dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“. Šios taisyklės <...> *nustato bendruosius vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų (toliau – kitos buityje susidarančios atliekos) tvarkymą (toliau – įmoka) dydžio nustatymo reikalavimus, kuriais savivaldybių tarybos vadovaujasi tvirtindamos įmokų dydžius <...>.* Šios taisyklės apibrėžia, kokios sąnaudos gali

būti įtraukiamos į būtinąsias sąnaudas, kurias patiria savivaldybės organizuodamos komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą savivaldybėje bei sąnaudas, kurios patiriamos būtent administruojant minėtą rinkliavą. Taisyklės aiškiai nurodo, kokios sąnaudos gali būti įtraukiamos į būtinąsias sąnaudas o kokios ne. Aprašomas įmokos dydžio nustatymas (dvinarė vietinė rinkliava susidedanti iš pastoviosios ir kintamosios dedamųjų dalių). Taisyklėse įvardijami rinkliavos mokėtojų apmokestinimo variantai, kaip antai:

- <...> 18. Įmokos pastovioji dedamoji nustatoma paskirstant pastoviąsias sąnaudas kiekvienos kategorijos nekilnojamojo turto objektams tik pagal vieną iš šių pastoviųjų sąnaudų paskirstymo kriterijų (pasirinktinai): 18.1. bendrą plotą <...> 18.2. nekilnojamojo turto objekto paskirtį ir nekilnojamojo turto objektų skaičių <...> 18.3. gyventojų skaičių <...> 18.4. darbuotojų skaičių <...> 18.5. naudojamų komunalinių atliekų konteinerių skaičių, tūrį (dydį) ir ištuštinimo dažnį <...> 19. Įmokos pastovioji dedamoji nustatoma vienodo dydžio visiems tos pačios kategorijos nekilnojamojo turto objektams <...>.
- <...> 21. Kintamąją įmokos dalį moka nekilnojamojo turto objektų savininkai arba jų įgaliojasi asmenys, kuriems teikiama komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo iš atliekų turėtojų paslauga“.
- <...> 24. Įmokos kintamoji dedamoji nustatoma paskirstant kintamąsias sąnaudas kiekvienos kategorijos nekilnojamojo turto objektams, kurių savininkai ar jų įgaliojasi asmenys naudojami individualiomis atliekų surinkimo priemonėmis arba kolektyvinėmis atliekų surinkimo priemonėmis, kai konkrečios kategorijos nekilnojamojo turto objektams priskirta įrengta konteinerių aikštelė, kuria naudotis gali tik tos kategorijos nekilnojamojo turto objektų, kuriems priskirta ši konteinerių aikštelė, savininkai ar jų įgaliojasi asmenys, tik pagal vieną iš šių kintamųjų sąnaudų paskirstymo kriterijų (pasirinktinai): 24.1. naudojamų komunalinių atliekų konteinerių skaičių ir tūrį (dydį); 24.2. naudojamų komunalinių atliekų konteinerių skaičių, tūrį (dydį) ir ištuštinimo dažnį; 24.3. atiduodamų komunalinių atliekų svorį <...>.

Taisyklėse taip pat nurodomi atvejai, kada gali būti atliekami vietinės rinkliavos dydžio perskaičiavimai, pabrėžiama, kad sprendimą dėl dydžių perskaičiavimo ir naujų dydžių tvirtinimo priima savivaldybių tarybos. Tyrėjos nuomone, galima būtų atlikti atskirą tyrimą, susijusį būtent su vietinės rinkliavos dydžio nustymu savivaldybėse, kadangi Lietuvos šešiasdešimtyje savivaldybių vadovaujantis tomis pačiomis taisyklėmis, rinkliavos dydžiai ir jų apmokestinimo parametrai (nurodyti taisyklių 18 ir 24 punktuose) yra skirtingi. Pažymėtina, kad Šiaulių regiono savivaldybėse apmokestinimo parametrai pasirinkti daugmaž vienodi.

Skirtingus apmokestinimus rinkliava savivaldybės tvirtina vadovaudamasis *Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymu*, kuris nusako, kokias funkcijas atlieka savivaldybės. Kaip apžvelgta darbo teorinėje dalyje, viena savarankiškųjų savivaldybės funkcijų – nustatyti vietines rinkliavas savivaldybės teritorijoje ir <...> *komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo ir perdirbimo organizavimas, sąvartynų įrengimas ir eksploatavimas* <...>.

Taigi, atlikus teisės aktų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą Lietuvoje analizę, galima teigti, kad būtent juose apibrėžiamos pagrindinės teisinės primonės, kuriomis privalo vadovautis visi komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai. Tyrėjos nuomone, teisės aktų ir kitų dokumentų nuostatų

perkėlimas į savivaldybės teisės aktus ir kitus dokumentus leidžia pasirengti tinkamam komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui.

3.1.2. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai Joniškio rajono savivaldybės strateginiuose dokumentuose ir teisės aktuose

Joniškio rajono savivaldybė, vykdydama vieną iš savivaldybių savarankiškųjų funkcijų, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymu ir kitais teisės aktais, Joniškio rajono savivaldybės tarybos sprendimu tvirtina Joniškio rajono savivaldybės strateginius ir kitus teisės aktus. Atsižvelgiant į gyventojų skaičių savivaldybės teritorijoje (2024 m. liepos 1 dienai gyventojų skaičius buvo 20187, www.joniskis.lt informacija) ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos Rinkimų kodekso nuostatomis Joniškio savivaldybės tarybą sudaro 25 tarybos nariai, kurių išimtinės teisės patvirtintos Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme.

Savivaldybė, vadovaudamasi nacionaliniais teisės aktais ir atsižvelgdama į savo gyventojų skaičių, apgyvendinimo mastą, teritorijos ypatumus ir kitus veiksnius, formuoja individualią atliekų tvarkymo sistemą, apimančią atliekų surinkimą, vežimą, rūšiavimą ir galutinį šalinimą.

Joniškio rajono savivaldybės tarybos sprendimu patvirtinti teisės aktai, kuriuose yra sąsajų su komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimu:

- Joniškio rajono savivaldybės 2024–2026 metų strateginis veiklos planas;
- Joniškio rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklės;
- Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nuostatai;
- Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą lengvatų taikymo tvarkos aprašas.

Joniškio savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtinti Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio dokumentai:

- Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio veiklos nuostatai;
- Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio vyriausiojo specialisto pareiginiai nuostatai;
- Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos vietinės rinkliavos administravimo specialisto pareiginiai nuostatai;
- Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos aplinkos gerinimo specialisto pareiginiai nuostatai.

Nagrinėjant Joniškio rajono savivaldybės patvirtintus ir savivaldybės interneto svetainėje paskelbtus dokumentus, pastebima, kad Joniškio rajono savivaldybės patvirtintame 2024–2026 metų strateginiame veiklos plane yra nurodytos priemonės bei uždaviniai joms pasiekti. Nagrinėjant veiklos planą matyti, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui aktualiausia yra 12 programa „*Gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimas*“, kurios 02–05 uždavinys *Palaikyti švarą ir tvarką Joniškio rajono savivaldybės teritorijoje*. Uždaviniu siekiama:

- užtikrinti aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimus atitinkantį komunalinių atliekų tvarkymą;

- atliekų prevenciją;
- gyvūnų gerovės poreikių tenkinimą;
- sanitarinės veiklos organizavimą.

Uždaviniui įgyvendinti numatytos priemonės: švaros ir tvarkos palaikymas Joniškio rajono savivaldybės teritorijoje, gyvūnų gerovės poreikių tenkinimas, komunalinių atliekų tvarkymas, komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir tvarkymą lengvatų kompensavimas. Strateginiame plane numatomas 3.1. tikslas „Švarios aplinkos užtikrinimas, viešųjų erdvių ir kraštovaizdžio darnus puoselėjimas“. 3.1.3. uždavinys. Gerinti atliekų tvarkymo ir aplinkos išsaugojimo sistemą, vykdyti gyventojų aplinkosauginį švietimą. Siektinos stebėsenos rodiklio reikšmės nuo 36,5 iki 60 rūšiuojamų komunalinių atliekų dalis savivaldybėje nuo viso surinktų atliekų kiekio per metus (proc.) 12 programoje „Gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimas“ 02–05 uždavinys „Palaikyti švarą ir tvarką Joniškio rajono savivaldybės teritorijoje“.

2022 m. rugsėjo 29 d. Joniškio savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T–179 patvirtintos Joniškio rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklės, kurių „<...> paskirtis – *Joniškio rajono savivaldybės teritorijoje plėtoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, kuri užtikrintų, kad komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų visuotinė, geros kokybės, prieinama (įperkama) ir atitiktų aplinkosaugos, techninius ekonominius ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimus bei savivaldybės ir regiono atliekų tvarkymo planų įgyvendinimą nustatančias komunalinių atliekų tvarkymo sąlygas <...>.*“ Numatyta, kad Šiaulių regiono savivaldybės bendradarbiauja organizuodamos atliekų tvarkymo sistemą ir kartu yra įsteigusios juridinį asmenį – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorių – viešąją įstaigą Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrą. Patvirtintos taisyklės yra privalomos visiems Joniškio rajono savivaldybės teritorijoje esantiems komunalinių atliekų turėtojams, tai fiziniams ir juridiniams asmenims. Atsižvelgiant į komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo pagrindinius aspektus, šiose taisyklėse galima išskirti organizacinius ir techninius aspektus, kurie turi įtakos savivaldybės teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymo administravimui (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Organizaciniai ir techniniai aspektai Joniškio rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai	Administravimo aspektai	Reglamentavimas
Savivaldybės administracija (biudžetinė įstaiga)	Organizaciniai aspektai	Nustato pagrindines taisykles, kuriomis privalo vadovautis ir jų laikytis visi atliekų turėtojai bei atliekų vežėjai.
Atliekų tvarkymo operatoriai		Apibrėžiamos pagrindinės teisės ir pareigos kuriomis atliekų vežėjai privalo vadovautis užtikrindami tinkamą paslaugos vykdymą.
Fiziniai ir juridiniai asmenys (atliekų turėtojai)		Įvardinamos atliekų turėtojų teisės ir pareigos, bei atsakomybė už netinkamą atliekų atsikratymą, netinkamą rūšiavimą bei komunalinėms atliekoms skirtą inventoriaus priežiūrą.

Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai	Administravimo aspektai	Reglamentavimas
Savivaldybės administracija (biudžetinė įstaiga)	Techniniai aspektai	Organizuoja atliekų tvarkymo paslaugas, sudaro sutartis su atliekų surinkimo ir tvarkymo operatoriais, prižiūri jų veiklą, vykdo visuomenės informavimo kampanijas. Nustato ir administruoja vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą.
Atliekų tvarkymo operatoriai		Nustatomi techniniai reikalavimai komunalines atliekas ir antrines žaliavas surenkančioms transporto priemonėms. Pabrėžiami pagrindiniai reikalavimai numatantys tinkamą atliekų surinkimą ir gabenimą į atliekų tvarkymo vietą.
Fiziniai ir juridiniai asmenys (atliekų turėtojai)		Pateikiami reikalavimai, kuriais vadovaujantys asmenys turi rūpintis komunalinių atliekų surinkimo inventoriumi (konteineriais) pagal taisykles, juos prižiūrėti rūpintis jų švara.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant Joniškio rajono savivaldybės patvirtintas Atliekų tvarkymo taisykles galima teigti, kad dokumente pateikiamos aiškos gairės, kurios nustato visų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių pareigas. Tai dokumentas, kuriuo vadovaujantis siektina užtikrinti savivaldybės teritorijoje tvarką komunalinių atliekų tvarkymo atžvilgiu. Taisyklėse taip pat nurodyta, kad komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybės stebėseną vykdo:

- Joniškio rajono savivaldybės administracijos struktūrinis padalinys (Infrastruktūros skyriaus Viešosios tvarkos poskyris) atsakingas už sutarties dėl komunalinių atliekų paslaugos teikimo vykdymą.
- Viešoji įstaiga Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras.

Joniškio rajono savivaldybės vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą administravimas nuo 2007 m. sausio 1 dienos iki 2014 m. gruodžio 31 dienos buvo pavestas Viešajai įstaigai Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrui. Iki 2015 metų Joniškio savivaldybės administracijos Infrastruktūros skyriaus Viešosios tvarkos poskyris buvo atsakingas už komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą, priežiūrą savivaldybės teritorijoje. Joniškio savivaldybės tarybos sprendimu nuo 2015 metų sausio 1 dienos vietinės rinkliavos administratoriumi tapo Joniškio rajono savivaldybės administracija:

- Joniškio savivaldybės administracijos struktūrinis – buhalterinės apskaitos skyrius tapo vietinės rinkliavos administratoriumi.
- Už komunalinių atliekų tvarkymo sistemos būtiną savivaldybės teritorijoje komunalinėms atliekoms tvarkyti užtikrinimu paskirtas ir iki 2015 metų šias funkcijas vykdęs – Infrastruktūros skyriaus Viešosios tvarkos poskyris.

2021 metų liepos 1 d. Joniškio savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu vietinės rinkliavos administravimas pavestas Infrastruktūros skyriaus Viešosios tvarkos poskyriui. Siekiant atskleisti organizacinius ir techninius aspektus, turinčius įtakos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui pasirinkta apžvelgti Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio veiklos

nuostatus. Pažymėtina, kad pastarieji reglamentuoja poskyrio uždavinius, funkcijas ir darbo organizavimo tvarką. Veiklos nuostatuose vienas iš pagrindinių uždavinių:

- <...> 7.3. *organizuoti savivaldybės aplinkos kokybės gerinimo ir aplinkosauginiu požiūriu saugios aplinkos kūrimą, savivaldybės strateginių ir kitų aplinkosaugos priemonių įgyvendinimą <...>.*

Įgyvendindamas jam pavestus uždavinius, viešosios tvarkos poskyris atlieka šias funkcijas:

- <...> 8.1. *vykdo savivaldos institucijai priskirtų administracinių pažeidimų kontrolę, organizuoja ir vykdo reidus, tikrinimus administraciniams teisės pažeidimams išaiškinti šiose srityse: <...> savivaldybės gyvenamųjų vietovių tvarkymo ir švaros, komunalinių atliekų tvarkymo ir švaros <...>;*
- <...> 8.9. *koordinuoja savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimą ir valdymą <...>;*
- <...>8.10. *diegia kitas atliekų tvarkymo sistemas, rūpinasi bešeimininkių atliekų tvarkymu<...>;*
- <...>8.11. *koordinuoja antrinių žaliavų surinkimo sistemų diegimą, organizavimą ir valdymą<...>;*
- <...>8.14. *koordinuoja aplinkosauginį švietimą rajone<...>.*

Specialistų, įgyvendinančių viešosios tvarkos poskyrio veiklos nuostatuose numatytas funkcijas, susijusias su komunalinių atliekų tvarkymu, pareigos apibrėžiamos jų pareiginiuose nuostatuose. Šių pareigų vykdymas yra glaudžiai susijęs su vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą administravimu bei atliekų tvarkymo priežiūra. Todėl, tyrėjos nuomone, būtina apžvelgti specialistų pareiginius nuostatus ir išskirti organizacines ir technines priemones, kuriomis prisidedama prie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo, nuostatai skelbiami viešai Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Organizaciniai administravimo aspektai Joniškio rajono savivaldybės Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio specialistų pareiginiuose aprašymuose

Specialisto pareigybė	Administravimo aspektai	Pareigų aprašymas
Vyriausiasis specialistas	Organizaciniai aspektai	<...> 20. Koordinuoja savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimą ir valdymą, vykdo sutarčių dėl atliekų surinkimo ir transportavimo į jų apdorojimo vietas kontrolę, organizuoja pavojingų ir nepavojingų atliekų surinkimą, rūpinasi bešeimininkių atliekų tvarkymu <...>.
Vietinės rinkliavos administravimo specialistas		<...> 6.1. sudaro ir tikslina fizinių ir juridinių asmenų vietinės rinkliavos mokėtojų registrą bei laiku ir teisingai registro duomenis suveda į rinkliavos apskaitos programą <...> 6.6. atlieka vietinės rinkliavos mokesčių perskaičiavimus juridiniams asmenims, vadovaujantis Savivaldybės patvirtintais vietinės rinkliavos nuostatais ir kitais

Specialisto pareigybė	Administravimo aspektai	Pareigų aprašymas
		Savivaldybės dokumentais bei rinkliavos mokėtojų pateiktais dokumentais <...>6.12. sudaro ir tvarko skolininkų bylas iki pilno skolos išieškojimo <...>.
Aplinkos gerinimo specialistas	Organizaciniai aspektai	<...> 6.1. sudaro ir tikslina fizinių ir juridinių asmenų vietinės rinkliavos mokėtojų registrą bei laiku ir teisingai registro duomenis suveda į rinkliavos apskaitos programą <...> 6.3. konsultuoja (raštu, žodžiu) vietinės rinkliavos mokėtojus dėl vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą patvirtintų dydžių, sąskaitų, apskaičiuotos vietinės rinkliavos, rinkliavos skolų sumokėjimo terminų ir tvarkos bei galimybių tikslinti skolos dydžiui įtaką turinčius duomenis <...>.
Vyriausiasis specialistas		<...> 22. Kontroluoja juridinius ir fizinius asmenis dėl tvarkymo ir švaros, sanitarijos reikalavimų, atliekų tvarkymo, gyvūnų laikymo, prekybos turgavietėse ir viešosiose vietose, triukšmo viešosiose vietose prevencijos taisyklių, reikalauja, kad asmenys laikytųsi reikalavimų. Vykdo tikrinimus, reidus administraciniams nusižengimams išaiškinti, surašo administracinių nusižengimų protokolus <...>.
Vietinės rinkliavos administravimo specialistas	Techniniai aspektai	<...> 6.18. atlieka skaičiavimus ir prognozavimą dėl vietinės rinkliavos dydžio už atliekų surinkimą ir tvarkymą nustatymo, rengia vietinės rinkliavos metodikos ir nuostatų projektus, teikia siūlymus dėl tobulinimo ir rinkliavos dydžio nustatymo <...> 6.19. rengia vidaus dokumentus dėl sąskaitų faktūrų apmokėjimo už atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą, sistemina atliktų mokėjimų duomenis <...> 6.20. vykdo mažos vertės viešuosius pirkimus, rengia technines specifikacijas bei reikalavimus tiekėjams, sutarčių projektus ir kontroliuoja sutarčių vykdymą pagal kompetenciją<...>.
Aplinkos gerinimo specialistas		<...> 6.8. parengia dokumentus kreipimuisi į teismą dėl susidariusių įsiskolinimų už komunalinių atliekų tvarkymą ir įkelia šiuos dokumentus į DVS <...> 6.22. organizuoja teritorijų apžiūras, teikia (žodinius, raštiškus) įspėjimus daugiabučių namų administratoriams/bendrijoms, individualių namų savininkams, garažų, sodų bendrijoms dėl netinkamai tvarkomų komunalinių atliekų tvarkymo ir švaros užtikrinimo<...>; <...>6.23. kaupia ir sistemina duomenis apie atliekų rūšiavimo priemonių poreikį rinkliavos mokėtojams. Konsultuoja priskirtos srities klausimais<...>.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Išsamiai išnagrinėjus specialistų pareiginius nuostatus, galima daryti išvadą, jog juose detalizuoti visi organizaciniai ir techniniai aspektai, kurie reikalingi vykdyti funkcijas, susijusias su vietinės rinkliavos

už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą administravimu savivaldybėje. Specialistų pareiginiai nuostatai aiškiai apibrėžia jų veiksmus, kurie yra būtini siekiant užtikrinti ne tik komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, bet ir rinkliavos apskaičiavimą, rinkliavos surinkimą bei skolų išieškojimą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 121 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad savivaldybės tarybos turi teisę įstatymo numatytose ribose ir tvarka nustatyti vietines rinkliavas, taip pat savo biudžeto sąskaita gali nustatyti mokesčių bei rinkliavų lengvatas. Joniškio rajono savivaldybės vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nuostatai, kurie <...> *reglamentuoja vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio apskaičiavimą, mokėtojų registro sudarymą, mokėjimą, apskaitą, išieškojimą*<...>. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nuostatai rengiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymo nuostatomis ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 711 „Dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarančių atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“. Savivaldybėje patvirtinus minėtos rinkliavos nuostatus, rinkliavos dydžius, savivaldybės taryba tvirtina tokios rinkliavos lengvatas.

Joniškio rajono savivaldybės „Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą lengvatų taikymo tvarkos aprašas“ nustato <...> *vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą lengvatą* <...> – *vietinės rinkliavos pastoviosios dedamosios sumažinimas ar atleidimas nuo jos savivaldybės biudžeto sąskaita* <...>. Lengvatų tvarkos apraše pateikti atvejai, kuriems esant atliekų turėtojai (fiziniai ar juridiniai asmenys) gali pasinaudoti savivaldybėje numatyta lengvata vietinei rinkliavai.

Apibendrinant atliktą Joniškio rajono savivaldybės teisės aktų ir kitų dokumentų turinio analizę matyti, kad savivaldybėje yra patvirtinti visi teisės aktai būtini komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui. Vadovaujantis tyrėjos atlikta analize, galima būtų teigti, kad visos įstatymų nuostatos į savivaldybės teisės aktus yra perkeltos teisingai ir laikantis rekomandacijų. Savivaldybės strateginiuose dokumentuose numatyti uždaviniai ir priemonės aplinkosauginiams reikalavimams įgyvendinti, taisyklėse apibrėžiamos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių teisės ir pareigos.

3.2. Interviu rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti kaip komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai supranta ir įvardina komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje, atliktas interviu su asmenimis, kurie tiesiogiai prisideda prie šių paslaugų savivaldybėje įgyvendinimo ir užtikrinimo. Interviu tyrimui atlikti buvo pasirinkti asmenys, galintys pasidalinti savo patirtimi komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime. Informantai ne tik pasidalino savo patirtimi, tačiau ir pateikė savo įžvalgas kaip būtų galima tobulinti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą bei užtikrinti infrastruktūros išlaikymą bei plėtrą savivaldybėje.

Atlikus interviu, gauti informantų atsakymai į pateiktus klausimus suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas, kurioms buvo priskirti informantų išsakyti teiginiai. Struktūruoto interviu kategorijos ir subkategorijos pateiktos 10 lentelėje.

10 lentelė. Pusiau struktūruoto interviu klausimyno kategorijos ir subkategorijos

Kategorijos	Subkategorijos
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementai	▪ Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai. ▪ Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo dalyvių funkcijos ir pareigos. ▪ Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūra. ▪ Teisiniai aspektai.
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai	▪ Teisiniai aspektai. ▪ Organizaciniai aspektai. ▪ Techniniai aspektai.
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo iššūkiai ir problemos	▪ Teisinis reguliavimas. ▪ Organizaciniai aspektai. ▪ Infrastruktūra.
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo galimybės	▪ Komunikacija ir švietimas. ▪ Technologijos. ▪ Bendradarbiavimas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Atlikus pusiau struktūruoto interviu klausimyno kategorizavimą ir subkategorizavimą, toliau tyrėjos nuožiūra gauti rezultatai analizuojami ieškant ryšių su teorine magistro darbo dalimi.

3.2.1. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementų analizė

Siekiant išsiaiškinti, kaip informantai supranta ir interpretuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą, interviu metu jų buvo klausiama, kaip jie įvardintų tokios sistemos administravimą, bei kas, jų nuomone, būtų laikoma geru ar netinkamu (blogu) administravimu. Atliekant interviu, informantas **I4** administravimą įvardino, kad „tai būtų bendradarbiavimas su visais šiais dalyviais, kuris leistų, leidžia, pasiekti tikslą sumažinti atliekų kiekius <...> kaip visos sistemos administravimą ir priežiūrą, tai būtų viskas kas susiję su rinkliava <...> nuo atliekų surinkimo, perdirbimo ir atsiskaitymo už paslaugas“. Pažymėjo, kad geras administravimas <...> yra kompleksinis procesas, kuris remiasi tvarumu, švietimu, efektyvumu ir visuomenės įtraukimu <...>. Tai, kad tokios sistemos administravimas yra kompleksinis procesas, paantrino ir informantas **I3** teigdamas, kad <...> komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas - kompleksinis procesas, apimantis atliekų surinkimą, rūšiavimą, perdirbimą, šalinimą bei visuomenės informavimą apie tinkamą atliekų tvarkymą <...>. Informantas **I1** įvardino, kad komunalinių atliekų tvarkymo administravimas apima <...> nuo informacijos skelbimo, viešinimo apie atliekų surinkimo grafikus, komunikaciją su gyventojais, vežėjais tam, kad būtų pasirūpinta tinkamu atliekų surinkimu ir jų pervadimu perdirbėjams <...>. Blogu administravimu įvardino komunikacijos trūkumą, kadangi informanto **I1** nuomone, tai labai svarbus elementas, siekiant, kad atliekos būtų surenkamos ir perdirbamos, kad gyventojai žinotų, kaip tinkamai reikia rūšiuoti atliekas <...> kadangi ta tvarka irgi kinta ji nėra pastovi <...>. Interviu metu informantas **I5** kaip neigiamą įtaką komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui įvardino teisinės bazės nepastovumą <...> per pastaruosius 10 metų tikriausiai nebuvo nei vieno metų, kad nebūtų keičiami teisės aktai <...>. Taip pat pabrėžė, kad geras administravimas yra tada, <...> kada jo pagrindu yra sukurta komunalinių atliekų tvarkymui reikalinga infrastruktūra <...> dalyviai, dalyvaujantys komunalinių atliekų tvarkyme arba kitaip vadinamame administravime, veikia planingai,

sisteningai ir tokiu būdu užtikrina paslaugų kokybę, prieinamumą ir savivaldybė vertina šitos sistemos kokybės stebėseną <...>.

Siekiant apibrėžti pagrindinius komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementus, informantų buvo prašoma pateikti savo nuomonę apie pagrindinius tokios sistemos elementus savivaldybėje, įvardinti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo dalyvius bei jų atliekamas funkcijas. Informantų įvardinti pagrindiniai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementai

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementai	Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai	<...> Tai vietos valdžia, būtent savivaldybė, atliekų surinkimo ir tvarkymo paslaugų teikėjai, gyventojai ir kita<...> I4 ; <...> Pagrindiniai šios sistemos dalyviai <...> yra Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras, vadinamas administratorius. Kitas dalyvis yra savivaldybė ir atliekų vežėjai<...> I5 ; <...> atliekų vežėjas, vietos valdžia, tai savivaldybė, ir atliekų turėtojai tai gyventojai<...> I3 ; <...> Gyventojai, rinkliavos mokėtojai, kurie generuoja atliekas, atliekų vežėjas, kuris surenka atliekas, regioninis atliekų tvarkymo centras, kuris rūpinasi atliekų sutvarkymu, perdavimu perdirbimui <...> I1 .
	Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių funkcijos	<...> Atliekų vežėjas turi laikytis nustatyto ir laiku patvirtinto atliekų vežimo grafiko, laiku surinkti atliekas. <...> regioninis tvarkymo centras turi pareigą apie tai informuoti gyventojus, pateikti sąskaitas savo administruojamoms savivaldybėms <...> I1 ; <...> Tai šie trys pagrindiniai dalyviai yra atsakingi už kokybišką visuotinai prieinamą paslaugą, kuri teisės aktuose yra labai išsamiai apibrėžta<...> I5 ; <...> pavyzdžiui, atliekų turėtojams pasireiškia tuom, kad jie privalo mokėti rinkliavą <...> ką patvirtina savivaldybės taryba. Atliekų vežėjai turi atsakingai vadovautis sutartimi, surinkti atliekas ir atliekų turėjai pristatyti atliekų tvarkytojams, kurie užtikrina atliekų tvarkymą. Savivaldybė kaip rinkliavos administratorius, administruoja rinkliavą ir atsiskaito su atliekų vežėjais ir tvarkytojais <...> I4 ; <...> Rinkliavos mokėtojas turi pareigą rūšiuoti atliekas, vadovautis savivaldybės patvirtintomis atliekų tvarkymo taisyklėmis rūšiuoti į tam skirtus konteinerius <...> I1 ; <...> laiku apmokėti rinkliavą <...> I2 ; <...> ir kitas svarbus aspektas - tai rūpintis visa esama infrastruktūra, vystyti, plėtoti ją steigti naujas konteinerių aikšteles<...> I1 ; <...> teršėjas moka, atliekų turėtojas yra atsakingas už atliekų rūšiavimą <...> I5 .
	Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūra	<...> atliekų rūšiavimo ir surinkimo technologijos, tai sakykim rūšiavimo įrenginiai, kurie leidžia atliekų rūšiavimą. Taip pat konteinerių sistemos<...> surinkimo transportas <...> atliekų apdorojimo infrastruktūra <...> I3 ; <...> Dariaus ir Girėno gatvėje esanti didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelė, apskritai Lietuvoje yra moderniausia, tai yra pirmą aikštelė, kurioje įrengta speciali rampa. Gyventojai atvažiuoja ir užvažiuodami ant rampos ar ne, jau savo atliekas iškrauna per konteinerio viršų. Tai buvo pasitelkta skandinavų pavyzdžiu, to ir daugiau Lietuvoje nėra

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos elementai		<...> I1.
	Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisiniai aspektai	<...> <i>teisinis reglamentavimas yra komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo pagrindas, nes jis nustato aiškias taisykles, normas ir procedūras, kuriomis remias visos atliekų tvarkymo sistemos, nuo atliekų surinkimo, perdirbimo iki šalinimo ir visuomenės įtraukimo <...> I4; <...> Teisinis reglamentavimas pabrėžia, kad pačios savivaldybės turi galimybę administruoti atliekų tvarkymą <...> teisinis reglamentavimas yra labai svarbus ir dėl to, kad savivaldybės atliekų tvarkymo įstatymo pagrindu kitais aplinkos ministerijos poįstatyminiais aktais, kuria ir savo teisės aktus<...> I5.</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant informantų pateiktus atsakymus į pirmos kategorijos klausimus galima teigti, kad informantai įvardindami pagrindinius komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvius bei apibrėždami pagrindines jų funkcijas atliepia tyrėjos baigiamojo darbo teorinės dalies 1.2 poskyryje apibendrintus bei 4 paveiksle (18 p.) nurodytus pagrindinius tokios sistemos dalyvius, pagal V. Podgaiskyte (2011). Informantų įvardintos sistemos dalyvių funkcijos atitinka funkcijas, kurios atskleistos ir pateiktos taip pat teorinės dalies 1.2 poskyryje esančiame 5 paveiksle (19 p.).

3.2.2. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektų analizė

Pradėjus interviu ir sužinojus informantų nuomonę apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą ir apibendrinus tokios sistemos dalyvių pareigas bei funkcijas, informantų buvo prašoma apibūdinti pagrindines komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo priemones, kuriomis vadovaujantis savivaldybėje administruojama vietinė rinkliava bei užtikrinama komunalinių atliekų tvarkymo paslauga. Interviu metu informantų buvo klausama apie teisinius, organizacinius ir techninius aspektus, ir kaip jų nuomone, jie įtakoja tokios sistemos administravimą. Informantų išsakyti teiginiai apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo pagrindines priemones pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
	Teisiniai aspektai	<....> <i>keičiasi įstatymai, keičiasi ir mūsų tam tikri sprendimai ir be abejo, atliekų surinkimo tvarkymo kaina vėl priklauso nuo to, kiek yra didinama. Didelę įtaką turi ir VERT valstybinė energetikos reguliavimo tarnyba <...> I5; <...> Poveikis atliekų tvarkymo sistemos administravimui yra reikšmingas ir jo poveikis pastebimas tada, kai įstatymų nuostatos turi būti perkeliamos į savivaldybės teisės aktus <...> iš esmės teisinis reglamentavimas yra esminis komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime, nes jis nustato aiškias ribas, kurios užtikrina tvarų ir efektyvų valdymą <...>I4; <...> Tarybos sprendimu mes esam pasitvirtinę atliekų tvarkymo taisykles <...> esame pasirengę</i>

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektai		<i>metodiką, kuri bus aktuali tvirtinant vietinę rinkliavą, kai valstybinė energetikos reguliavimo tarnyba patvirtins mūsų regione kainą <...> I5; <...> Tai pagrindinis, be abejo, būtų Aplinkos ministerijos priimami įstatymai, kuriais turi vadovautis visoje Lietuvoje veikiantys regioniniai atliekų tvarkymo centrai, tarp jų ir Šiaulių regiono atliekų <...> savivaldybė yra, turi, pasitvirtinusi visus teisės aktus, kurie leidžia mums tinkamai administruoti šitą sritį <...> I5.</i>
	Organizaciniai aspektai	<i><...> administravimas savivaldybėje reikalauja koordinuoto požiūrio į daugelį organizacinių aspektų, svarbiausia yra užtikrinti tinkamą paslaugų teikimą, sudaryti tinkamas infrastruktūros sąlygas, finansuoti sistemą taip, kad ji būtų tvari ir užtikrinti nuolatinį gyventojų švietimą bei komunikaciją. Visų šių organizacinių priemonių suderinimas ir efektyvumo valdymas gali lemti atliekų tvarkymo sistemos sėkmę savivaldybėje <...> I4; <...> darbo organizavimas, kadangi reikalingas glaudus bendradarbiavimas su vežėjais <...> I1; <...> pagrindinis dėmesys skiriamas jų atitikčiai <...>, o ne administravimo proceso efektyvumo gerinimui <...> Tai kad gali užgožti net vadybinius klausimus, tokius kaip personalo mokymas, sakykim geresnių strategijų kūrimas ar efektyvesnė komunikacija su visuomene <...> I3; <...> gerai organizavus ir sudėliojus darbus, paskirsčius atsakomybes pagal pareigas ir jų laikymąsi lemia tiek paslaugų kokybę, tiek stebėseną <...> atsakingas požiūris į darbą ir savo pareigų atlikimą lemia ir gerą rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą, nuo ko tiesiogiai priklauso galimybė atsiskaityti už paslaugas su atliekų vežėjais ir atliekų tvarkytojais <...> I4.</i>
	Techniniai aspektai	<i><...> rinkliavos administravimui aktualios tokios techninės priemonės kaip apskaitos sistemos, techniškai suderinamos su atliekų vežėjais ir rinkliavą administruojančiu padaliniu, kad būtų užtikrinami tinkami duomenų perdavimai ir keitimasis informacija, nu ir panašiai <...> I4; <...> Kalbant apie techninius aspektus tai pirmiausia svarbiausia tai žmogiškieji ištekliai <...> I5;<...> turima įranga, tos pačios atliekų vežėjų transporto priemonės <...> mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai, tos atliekos yra dar perrūšiuojamos skirtingas frakcijas <...> tuo geresnės technologijos, tuo didesnė tikimybė atliekas išgelbėti, o ne vežti į sąvartyną kaupą <...> I1; <...> sakykim informacija apie surinkimą bei kiekius, apie konteinerių, sakykim, būtent vežimo laiko tai pakėlė mums, kurie apskaitą gali ir leidžia vesti tiksliai <...> ir, be abejo, komunikavimas, duomenų perdavimas <...> I3; <...> technologijos mūsų veikloje tai kadangi vedame edukacijas moksleiviams ir studentams, ir senjorams <...> I1; <...> internetinė svetainė, daiktų rezervavimo galimybė<...> I2; <...> technologijos lengvina tiek administracinę ir techninę specialistų darbą <...> I4.</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant 12 lentelėje pateiktas informantų išvalgas apie teises, organizacines bei technines priemones, kurios taikomos administruojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą savivaldybėje, galima teigti, kad svarbiausiais pripažįstami teisiniai elementai. Visi informantai patikino, kad pagrindas yra teisinis reglamentavimas, kuriuo vadovaujantis yra tvirtinami tiek regiono, tiek savivaldybių teisės aktai, taisyklės ir metodikos. Paminėta, jog būtent teisės aktai nustato aiškias gaires, tiek darbo organizavimo, tiek techninių reikalavimų, kaip pavyzdžiui, įrangos ar technikos pasirinkimams. Informantas **I1** paminėjo, kad organizaciniai aspektai mažiau akcentuojami, kadangi <...> *dažnai didesnis dėmesys skiriamas techniniams ir finansiniams aspektams, nes jie yra tiesiogiai matomi ir lengviau išmatuojami. Pavyzdžiui, investicijos į infrastruktūrą, ten atliekų surinkimo kontenerius, transporto, perdirbimo įrangą <...>*. Informantai be jau išvardintų elementų įvardino ir finansinį aspektą, atkreipiant dėmesį, kad nuo gerai atliekamų pareigų, funkcijų laikymosi gali priklausyti ir vietinės rinkliavos surinkimas. Nuo tinkamai įgyvendinimo principo „teršėjas moka“ priklauso finansinės savivaldybės galimybės atsiskaityti už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą bei prisidėti prie infrastruktūros plėtros ir aplinkosauginių reikalavimų užtikrinimo.

3.2.3. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo iššūkių ir problemų analizė

Taip pat interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais ir kokiais dažniausiai pasitaikančiomis problemomis susiduria komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai. Informantų išsakyti teiginiai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo iššūkiai ir problemos

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
Iššūkiai ir problemos	Teisinis reguliavimas	<...> <i>Per pastaruosius 10 metų tikriausiai nebuvo nei vieno metų, kad nebūtų keičiami teisės aktai <...> administruojant teisinę bazę yra labai labai svarbi, nes nuo to priklauso ir paslaugos kokybė <...> I4; <...> teisinė bazė leidžia mums nesurinkti ir, žinoma, savivaldybė tikrai gali nesurinkti, nes nėra įpareigojančio saugiklio, kuris galėtų priversti savivaldybę vežti <...> tai tiek aplinkos ministerija pasitarimo metu akcentuoja, šitos atliekos privalo būti surinktos iš vietovių, kuriose gyvena daugiau kaip 2000 gyventojų <...> I5; <...> Tai apskritai, kuo sutariame regioniniai atliekų tvarkymo centrai tai, kad labai reikalinga vieninga atliekų tvarkymo pozicija visoje Lietuvoje, kadangi dabar, palyginus mažoje šalyje, tarp regionų yra skirtumų kaip rūšiuoti <...> I1.</i>
	Organizaciniai aspektai	<...> <i>Savivaldybės administracijos atveju administracinė struktūra yra labai svarbi, kadangi tai gali padėti užtikrinti tikrą tinkamą veiklos koordinavimą, greitą problemų sprendimą, aiškių atsakomybių paskirstymą ir atsakingą darbą įvykdant pavestas funkcijas <...> manau, kad šioje srityje siekiant tinkamai įgyvendinti komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo paslaugų užtikrinimą ir rinkliavos administravimą turėtų būti daugiau specialistų <...> I4; <...> Būtent operatyvumas, kad problemos būtų sprendžiamos greitai <...> I1.</i>

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
Iššūkiai ir problemos	Infrastruktūra	<...> mūsų mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai irgi matome, labai didelį poreikį juos modernizuoti tam, kad tos atliekos būtų dar geriau perdirbamos, tai čia vėlgi reikalingos lėšos ir modernizavimui, kas labai yra svarbu tai tos technologijos na, tiesiogiai priklauso nuo to, ar ne <...> I1; <...> apie infrastruktūrą, sakykim, kad būtų kokybiškai laiku atliekama paslauga, vežėjo, tai vat būna neprivažiuojamos vietos <...> I3; <...> Tai jeigu kaip pavyzdį galima pasakyti apie tai, kad mūsų savivaldybėje, beje, ir kitose savivaldybėse, yra kai kurios rūšies atliekų paslaugos neprieinamumas gyventojams <...> I5; <...> Bet vėlgi toj sudėty, kad savivaldybėms yra iškeliami didesni tikslai surinkti tam tikros rūšies atliekas, bet infrastruktūrai yra nepasirengta ir tiek, kiek bebūtų aplinkos apsaugos įstatyme pakeitimų mes ir šiai dienai skaitom, kad pusę regiono pusės, savivaldybių ir regionų yra patvirtintos regioninės kainos, kitai daliai nepatvirtintos. Tai viskas ten, kur teisės aktai nesuspėja ir neturi savivaldybės arba valstybės, tiek lėšų atsiranda didžiulės spragos <...> I5.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant informantų įžvalgas apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime pasitaikančius iššūkius bei su kokiomis problemomis jų manymu susiduriama, informantų išskirti teisiniai aspektai, pažymint, kad būtent dėl to, kad teisės aktai dažnai keičiasi ir kartais savivaldybės neturi galimybių greitai ir tinkamai prie jų prisiderinti. Nacionaliniuose teisės aktuose patvirtinus pakeitimus, jiems įsigaliojus, savivaldybėje užtrunka parengti savus teisės aktus ir pateikti juos savivaldybės tarybos tvirtinimui. Kaip ir informanto **I5** išsakyta pozicija, kad kartais nespėjama parengti, pritaikyti infrastruktūros pagal naujus teisės aktus ar panašiai. Atsižvelgiant į organizacinius administravimo aspektus informanto **I4** buvo akcentuota <...> kad galėtų būti ir daugiau specialistų, būtent siekiant kuo geriau vykdyti būtinas funkcijas ir kuo efektyviau tiek administruoti vietinę rinkliavą bet ir užtikrinant ir koordinuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą savivaldybėje“. Taigi galima teigti, kad tinkamam komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui savivaldybėje įtakos gali turėti ir ne tik dažna teisės aktų kaita, tačiau ir specialistų stoka.

3.2.4. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos tobulinimo galimybių analizė

Sužinojus su kokiomis problemomis dažnu atveju susiduria informantai prisidedantys prie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo, jų prieš baigiant interviu buvo paprašyta pateikti savo įžvalgas ir pateikti pasiūlymų, kaip būtų galima tobulinti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą, kad atliekamos funkcijos savo ruožtu padėtų užtikrinti tokios infrastruktūros išlaikymą, prisidėtų prie infrastruktūros plėtros savivaldybėje. Informantų pateiktos rekomendacijos ir išsakyti teiginiai pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo galimybės

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
------------	---------------	-------------------------------

Kategorija	Subkategorija	Informantų pateikti teiginiai
Tobulinimo galimybės	Komunikacija ir švietimas	<i><...> Aš manau, kad svarbiausia yra komunikavimas. Vienas iš pagrindinių <...> tai informacijos perteikimas tiems, kurie susiduriame, sakykim, galbūt kasdieniniame darbe. Aišku, yra dalykų, kurie nuo mūsų nepriklauso, bet pagrįste tai turėtų būti informacija, laiku ir tinkamai prieinama <...> I3; <...> Be abejo mūsų ir tikslas yra vykdyti švietimą, bet lygiai taip pat ugdymo įstaigos rodo labai didelį susidomėjimą, kadangi šiandien į ugdymo programas jau yra įtrauktas ir aplinkosauginis ugdymas, tvarumas, ekologija <...> I1; <...> paskutiniu metu yra susidomėjimas ir suaugusiųjų <...> mes darom edukacijas <...> įstaigų darbuotojams <...> tai mokyklos, mokytojams irgi įvairaus amžiaus. Žodžiu, vis daugiau yra netgi ir suaugusiųjų švietimo“ I2;</i>
	Technologijos	<i><...> Todėl, kad modernios ir pažangios technologijos gali užtikrinti geresnę paslaugų kokybę gyventojams ir mažesnę neigiamą poveikį aplinkai <...> tinkamas rinkliavos administravimas ir informacijos viešinimas prisideda ir prie visuomenės pasitikėjimo administratoriumi, todėl būtent būtina investuoti į naujas technologijas, tobulinti esamą infrastruktūrą, naudotis inovatyviomis priemonėmis <...> I4;</i>
	Bendradarbiavimas	<i><...> Tai būtų bendradarbiavimas su visais šiais dalyviais, kuris leistų, leidžia pasiekti tikslą - sumažinti atliekų kiekius, skatina perdirbant ir užtikrinti aplinkosaugai <...> I4; <...> proceso optimizavimas tai aiški hierarchija, leidžia optimizuoti procesus, nustatyti prioritetus <...> iš tikrųjų tai yra bendravimo skatinimas, gerai apibrėžtas su struktūra padeda, koordinuoti bendradarbiavimą tarp viešojo ir privataus sektorių, savivaldybių, rangovų, įmonių <...> I3</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Apibendrinant informantų interviu metu pateiktas rekomendacijas, galinčias prisidėti prie komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo savivaldybėje, pastebima, kad dalis informantų akcentuoja būtent komunikaciją tarp visų tokios sistemos dalyvių: savivaldybės, kaip vietinės rinkliavos administratoriaus, atliekų vežėjo, atliekų tvarkymo operatorių ir atliekų turėtojų. Informantai patikino, kad būtinas gyventojų ir visų atliekų turėtojų aplinkosauginis švietimas bei aiškus ir suprantamas informacijos jiems pateikimas, kaip pavyzdžiui, nuo ko priklauso vietinės rinkliavos mokesčio dydžiai, ar kaip tinkamai turėtų būti rūšiuojamos komunalinės atliekos. Apie atliekų rūšiavimą informantas **I2** atliepė: „<...> turbūt prisitaikant gyventojas ieško informacijos internete kaip rūšiuoti atliekas. Mažai kas susimąsto, kad reikia ieškoti būtent apie tą regioną, kuriam gyvenam <...> žmogus, suvedęs, kaip rūšiuoti maisto atliekas, jisai ras labai skirtingą informaciją ir jeigu jis to nesimokė, na, kad reikėtų tiesiog regioninę informaciją tikrintis, jis jau neturės teisingo atsakymo <...>“. Informantų pateikti pastebėjimai ir pavyzdžiai interviu metu patvirtina tyrėjos išvadą, apie visų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo dalyvių tarpusavio sąveikos svarbą, kadangi bendradarbiavimas leidžia įtraukti visas suinteresuotas šalis ir efektyviau siekti bendrų tikslų.

3.3. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisinių, organizacinių ir techninių priemonių tobulinimo kryptys Joniškio rajono savivaldybėje

Kokybinė analizė atskleidė kaip komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai, prisidedantys prie tokios sistemos administravimo, supranta ir vertina teisinius, organizacinius bei techninius aspektus. Tyrimo metu paaiškėjo įvairios informantų nuomonės ne tik apie teisinius elementus, turinčius daugiausiai įtakos tokios sistemos administravimui, tačiau ir apie organizacines bei technines priemones, kur organizavimas ir techninių priemonių taikymas, naudojimas prisideda prie administravimo kokybės. Remiantis gautais tyrimo rezultatais, galima teigti, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui Joniškio savivaldybėje didelę įtaką daro būtent šių priemonių derinimas ir taikymas užtikrinant administravimo funkcijas.

Tyrėjos nuomone, kaip minėta ir anksčiau baigiamąjo darbo tyrime, svarbu tai, kad savivaldybės, tvirtindamos teisės aktus ir kitus dokumentus, vadovautųsi įstatymais ir poįstatyminiais aktais vienodai. Joniškio savivaldybės atveju būtų tikslinga teisės aktus derinti atsižvelgiant į Šiaulių apskrities savivaldybėse patvirtintus teisės aktus. Poreikį, kad teisės aktai ir taisyklės būtų taikomi vienodai paantrino informantas **I2**, paminėdamas, kad savivaldybėse skiriasi vietinės rinkliavos apmokestinimo parametrai <...> *nes pavyzdžiui Vilniuj už gyvenamą plotą moka, Šiaulių regione mokama už asmenis, tai, kas turbūt man atrodo logiškiau, nes asmuo generuoja atliekas <...>*. Vienodas rinkliavos už komunalinių atliekų dydžio nustatymas, atsižvelgiant į Šiaulių regiono savivaldybėse patvirtintus dydžius, prisidėtų prie aiškaus visų atliekų turėtojų apmokestinimo, kadangi visi atliekų turėtojai už panašią paslaugą mokėtų panašią kainą. Be to, tai skatintų didesnę visuomenės pasitikėjimą Joniškio rajono savivaldybės administracija.

Tyrimo metu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvių buvo akcentuota, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas yra kompleksinis ir nuolat besikeičiantis procesas, kad jo funkcionavimas priklauso nuo daugelio veiksnių, tokių kaip visų sistemos dalyvių pareigų ir funkcijų vykdymo, bendradarbiavimo skatinančio gyventojų įsitraukimą ir naujų technologijų naudojimą. Tyrėja, atsižvelgdama į J. Bivainis ir V. Podgaiskytė (2010), kurie akcentavo, kad sistemos elementų ryšiai yra taip pat svarbūs kaip ir patys elementai, pažymi, kad turėtų būti skatinamas didesnis bendradarbiavimas būtent tarp komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus ir atliekų tvarkymo operatorių. Bendradarbiavimas turėtų būti grįstas ne tik sutartiniais įsipareigojimais, tačiau ir bendrai patvirtintomis teisės aktų nuostatomis, nusakančios kiekvieno dalyvio teises ir pareigas. Aiškiai įvardintų tikslų siekimas, tikėtina, kad skatintų gyventojų prisidėjimą siekiant mažinti aplinkos užterštumą ir mažinant susidarančių atliekų kiekius.

IŠVADOS

Atlikus mokslinių šaltinių analizę nustatyta, kad komunalinių atliekų ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sampratos tapačios teisės aktuose pateikiamiems jų apibrėžimams. Nustatyta, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemos veikimas grindžiamas hierarchiniu požiūriu į atliekų tvarkymą. Pirmenybė teikiama atliekų susidarymo prevencijai, perdirbimui ir pakartotiniam naudojimui. Lietuvos savivaldybėse šios sistemos administravimas yra viena iš savarankiškųjų funkcijų, kurios įgyvendinimas reikalauja aiškaus tokios sistemos dalyvių atsakomybių paskirstymo, tvarumo principų laikymosi ir vietos bendruomenių įtraukimo į atliekų tvarkymo procesus.

Tyrimo metu atskleista, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistema grindžiama fundamentiniais atliekų tvarkymo ir prevencijos principais, tokiais kaip „teršėjas moka“, techninio galimumo ir ekonominio gyvybingumo, atsargumo, tvarumo ir visuotinio. Nustatyta, kad visi šie principai užtikrina, jog atliekų tvarkymo procesai būtų orientuoti į aplinkosaugos tikslus ir socialinį teisingumą, paslaugų prieinamumą visiems gyventojams, atliekų rūšiavimo skatinimą bei ilgalaikio atliekų tvarkymo sistemos tvarumo savivaldybėse siekį.

Tyrimu nustatyta, kad pagrindinės atliekų turėtojų pareigos – tai tiesioginis prisidėjimas prie atliekų rūšiavimo ir atliekų kiekio mažinimo, bei „teršėjas moka“ principo atsakomybės. Atskleista, kad atliekų tvarkytojai yra atsakingi už atliekų surinkimo, transportavimo, perdirbimo ir šalinimo procesus. Valdymo institucijos užtikrina komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą bei kontrolę, o interesų grupės, įskaitant nevyriausybinės organizacijas prisideda prie visuomenės švietimo ir inovacijų diegimo. Tyrimu taip pat atkleista, kad principų laikymasis ir tokios sistemos dalyvių funkcijų tarpusavio ryšiai yra svarbūs komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo užtikrinimui savivaldybėse.

Tyrimo metu atskleista, kaip komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime veikia teisiniai, organizaciniai ir techniniai elementai. Ištirta, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisinis reguliavimas Joniškio savivaldybėje grindžiamas nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais, nustatančiais atliekų tvarkymo principus, dalyvius, jų funkcijas, pareigas ir atsakomybes bei kontrolės mechanizmus. Savivaldybių lygmeniu administravimo procesai remiasi vietinėmis atliekų tvarkymo taisyklėmis, kurios detalizuoja atliekų rūšiavimo, surinkimo ir šalinimo reikalavimus bei apibrėžia vietinės rinkliavos nustatymo tvarką. Tokia teisinė struktūra užtikrina administravimo veiksmų suderinamumą su nacionaliniais ir tarptautiniais aplinkosaugos tikslais. Tyrime nustatyta, kad organizacinės ir techninės priemonės savivaldybėje gali būti laikomos administravimo proceso pagrindu, kaip antai: veiksmingas darbo pasidalijimas, atliekų tvarkymo operatorių veiklos koordinavimas, bendradarbiavimas ir pan. Nustatyta ir apibrėžta, kad techninės priemonės apima informacinių sistemų, atliekų surinkimo, transportavimo ir perdirbimo technologijų diegimą bei infrastruktūros plėtrą. Šios priemonės ne tik padeda užtikrinti kokybišką paslaugų teikimą, bet ir prisideda prie ilgalaikio sistemos tvarumo bei atitikties aplinkosauginiams reikalavimams. Nustatyta, kad teisinių, organizacinių ir techninių priemonių integracija yra būtina siekiant užtikrinti veiksmingą ir tvarų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėse.

Atlikta komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo teisinių priemonių analizė atskleidė poreikį nuolat peržiūrėti ir pagal poreikį atnaujinti savivaldybės teisės aktus, siekiant juos suderinti su

nacionaliniuose teisės aktuose patvirtintais reikalavimais. Atskleista, kad administravimo tobulinimas reikalauja stiprinti savivaldybių organizacinius pajėgumus, įskaitant ir atliekų tvarkymo operatorių veiklos koordinavimą. Nustatyta, kad techninių priemonių srityje būtina plėsti modernių atliekų rūšiavimo ir perdirbimo įrenginių infrastruktūrą, diegti pažangias stebėsenos, duomenų perdavimo ir analizės sistemas, leidžiančias realiuoju laiku reaguoti į iškilusias problemas ar pan. Šių priemonių tobulinimas yra esminis veiksnys užtikrinant komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo efektyvumą, tvarumą ir atitikimą ilgalaikiams aplinkosaugos tikslams.

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos ministerijai siūloma:

- rengiant teisės aktų pakeitimus, susijusius su komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimu, aktyviau bendradarbiauti su Lietuvos savivaldybių asociacija;
- parengti aiškią ir veiksmingą komunikacijos strategiją, kad gyventojai ir kiti suinteresuoti asmenys geriau suprastų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos veikimą ir savo vaidmenį joje.

Lietuvos savivaldybių asociacijai rekomenduojama stiprinti savo vaidmenį ir skatinti savivaldybių bendradarbiavimą, kad teisės aktų projektai būtų derinami su savivaldybėmis ne tik renkant jų nuomonę, bet ir suteikiant konstruktyvų grįžtamąjį ryšį.

Joniškio rajono savivaldybės administracijai siūloma:

- apsvarstyti specialistų, atsakingų už komunalinių atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimo užtikrinimą ir vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą, administravimą savivaldybėje poreikį;
- aktyviau vykdyti visuomenės aplinkosauginį švietimą pasitelkiant Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro specialistus: organizuoti atliekų rūšiavimo akcijas (pavyzdžiui daugiabučių namų gyventojams prie pusiau požeminių atliekų aikštelių); platinti informaciją rajono spaudoje ir kt.;
- sudaryti sąlygas specialistų, atsakingų už komunalinių atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimo užtikrinimą ir vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą administravimą savivaldybėje kvalifikacijos tobulinimui;
- inicijuoti neplaninius komunalinių atliekų rūšiavimo kontrolės patikrinimus pasitelkiant Viešosios įstaigos Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro specialistus.

Viešajai įstaigai Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrui siūloma:

- skatinti gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą vykdant edukacines programas švietimo įstaigose, organizuoti mokymus įstaigų darbuotojams darbo vietose ir skaityti paskaitas „Trečiojo amžiaus universiteto“ studentams;
- dažniau vykdyti komunalinių atliekų rūšiavimo kontrolę miesto ir kaimiškose vietovėse, apie rezultatus informuoti viešai.

Uždarajai akeinei bendrovei ŠVARINTA siūloma:

- užmegzti partnerystę su startuoliais ar technologijų įmonėmis, kad būtų galima sukurti mobiliąsias aplikacijas, kurios gyventojams parodytų aiškias atliekų rūšiavimo ir šalinimo galimybes;
- platinti informaciją apie tinkamą atliekų rūšiavimą atliekų vežimo metu, paliekant informaciją prie individualių komunalinių atliekų konteinerių.

LITERATŪRA

Mokslinė literatūra

1. Alzamora, B. R., &Barros, R. T. D. V. (2020). Review of municipal waste management charging methods in different countries. *Waste Management*, 115, 47-55.
2. Adamides, E.D., Georgousoglou, K. ir Mouzakitis, Y. (2023). Designing a Flexible and Adaptive Municipal Waste Management Organisation Using the Viable System Model. *Sustainability*, 15 (18): 1-24. <https://www.mdpi.com/2071-1050/15/18/13323> (žiūrėta 2024-09-05).
3. Adnan, M., Jha, A. ir Kumar, S. (2020). Municipal Solid Waste Management and its Impact: a Review. *International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology (IJARET)*, 11 (5): 685-693. https://www.researchgate.net/publication/358894959_Municipal_Solid_Waste_Management_and_its_Impact_A_Review(žiūrėta 2024-09-05).
4. Assuah, A., Sinclair, A.J., 2021. Solid waste management in western Canadian First Nations. *Waste Manag.* 129, 54–61.
5. Astrauskas, A. (2003). Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. Pirma dalis.
6. Berg, A.B., Radziemska, M., Adamcova, D., Zloch, J. ir Vaverkova, M.D. (2018). Assessment Strategies for Municipal Selective Waste Collection – Regional Waste Management., *Journal of Ecological Engineering*, 19 (1): 33-41. <https://www.jeeng.net/pdf-79405-17044?filename=Assessment%20Strategies%20for.pdf>
7. Breza-Boruta, B., 2016. The assessment of air borne bacterial and fungal contamination emitted by a municipal land fills it ein Northern Poland. *Atmo Poll Res.* 7, 1043–1052. https://www.researchgate.net/publication/304747353_The_assessment_of_airborne_bacterial_and_fungal_contamination_emitted_by_a_municipal_landfill_site_in_Northern_Poland
8. Cerqueti, R., Cinelli, M. ir Minervini, L.F. (2021). Municipal waste management: A complex network approach with an application to Italy. *Waste Management*, 126: 597-607. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0956053X2100177X>(žiūrėta 2024-09-10).
9. Cheng, C.Y.; Urpelainen, J. Who should take the garbage out? Public opinion on waste management in Dar es Salaam, Tanzania. *Habitat Int.* 2015, 46, 111–118. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0197397514001726?via%3Dihub>
10. Cruz-Paz, G., Gutierrez, D.N., MonzonAlvarado, C.M., Espinoza-Tenorio, A. ir Najera-Aguilar, H.A. (2023). Mapping solid waste governance modes in a Mexican municipality. *Sustainable Environment*, 9 (1): 1-18. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/27658511.2023.2258474?needAccess=true>
11. Darni atliekų vadyba. Mokslo monografija. Prieiga per internetą: <https://ebooks.ktu.edu/pdfreader/darni-atliek-vadyba>
12. Daubarienė, J. (2018). *Literatūros analizė studijų darbuose*. Kaunas: Kauno kolegija.
13. Diržytė, A., Patapas, A. (2013). *Vartotojų pasitenkinimo viešojo sektoriaus paslaugomis ypatumai*. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/1373>(žiūrėta 2024-11-04).
14. Dočkalikova, I., Rohleder, M., Kalupova, B. ir Riha, Z. (2024). Municipal Waste Management in a Small Municipality in the Czech Republic: a Case Study. *Pol. J. Environ. Stud.*, 33 (6): 6109-6117. <https://www.pjoes.com/pdf-182901-112581?filename=Municipal%20Waste.pdf> (žiūrėta 2024-10-10).
15. Fayol H. (2005). Administravimas teorija ir praktika.
16. Gaižauskaitė, I., Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
17. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius: Standartų spaustuvė. pdf.
18. Galinis, A. (2009). Šalies savivaldybėse esamų atsinaujinančių energijos išteklių (biokuro, hidroenergijos, saulės energijos, geoterminės energijos) ir komunalinių atliekų panaudojimas energijai gaminti. Galutinė ataskaita. Kaunas: LEI. Prieiga per internetą: <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6226886/datastreams/MAIN/content>
19. Garuckas, R. (2008). *E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė*. Prieiga per internetą <https://www3.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/2012/1822> (žiūrėta 2024-11-11).
20. Hapuarachchi, D.T. (2024). Community participation in municipal solid waste management: Special reference to Gampaha municipality. *International Journal of Science and Research Archive*, 11(02): 1153–1158.

- https://www.researchgate.net/publication/379712110_Community_participation_in_municipal_solid_waste_management_Special_reference_to_Gampaha_municipality
21. D. Hoornweg., P. Bhada-Tada., 2012. [https://www.researchgate.net/publication/306201760_What_a_waste_a_global_review_of_solid_waste_management\(žiūrėta_2024-11-15\)](https://www.researchgate.net/publication/306201760_What_a_waste_a_global_review_of_solid_waste_management(žiūrėta_2024-11-15)).
 22. Yay, A.S.E., 2015. Application of life cycle assessment (LCA) for municipal solid waste management: a case study of Sakarya. *J. Clean. Prod.* 94, 284–293.
 23. Ivanova, S. ir Lisina, N. (2023). Municipal and Industrial Urban Waste: Legal Aspects of Safe Management. 12 (48): 1-26. https://www.researchgate.net/publication/371056049_Municipal_and_Industrial_Urban_Waste_Legal_Aspects_of_Safe_Management
 24. James, A. F., Stoner, R., Edward Freeman Dalniel R., Gilbert, Jr (1999) Vadyba.
 25. Jiménez-Martínez, N. M. (2018). The governance of waste: Formal and informal rules in the central region of Mexico. *Regional Studies, Regional Science*, 5(1), 353–360. <https://doi.org/10.1080/21681376.2018.1535281>
 26. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai.
 27. Kinnaman, T. C., & Fullerton, D. (2000). *The Economics of Residential Solid Waste Management*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
 28. Laurent, A., Clavreul, J., Bernstad, A., Bakas, I., Niero, M., Gentil, E., ... & Hauschild, M. Z. (2014). Review of LCA studies of solid waste management systems—Part II: Methodological guidance for a better practice. *Waste management*, 34(3), 589–606.
 29. Ludwig C., Hellweg S., Stucki S. (2003). *Municipal Solid Waste Management*. Berlin: Springer. Prieiga per internetą: [https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-642-55636-4#page-1\(žiūrėta_2023-10-11\)](https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-642-55636-4#page-1(žiūrėta_2023-10-11)).
 30. Malinauskaitė, J.; Jouhara, H.; Czajczyńska, D.; Stančėvas, P.; Katsou, E.; Rostkovskis, P.; Tornas, RJ; Colón, J.; Ponsá, S.; Al-Mansour, F.; ir kt. (2017). Komunalinių kietųjų atliekų tvarkymas ir atliekų perdirbimas į energiją, atsižvelgiant į žiedinę ekonomiką ir energijos perdirbimą Europoje. *Energija*, 141, 2013–2044. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2017.11.128>.
 31. Martinkus, B., Stočkus, S., Beržinskaitė, D. (2010) Vadybos pagrindai.
 32. McDougall, F., White, P., Franke, M., & Hindle, P. (2001). *Integrated Solid Waste Management: A Life Cycle Inventory*. Black well Science.
 33. Novikovas, A. ir Stankevičius, A. (2018). Municipal Waste, as Critical Infrastructure, Management: Case of Lithuania. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 8 (2): 257–265. Prieiga per internetą: <https://typeset.io/pdf/municipal-waste-as-critical-infrastructure-management-case-3hhuv2c0jv.pdf>
 34. Pavliuk, N. ir Matyukhina, O. (2021). Features of Municipal Waste Management in the Context of Sustainable Development in the Countries with High GNI per Capita and Lower Middle GNI per Capita on the Example of Finland and Ukraine. *ACEE*, 95–106. Prieiga per internetą: <https://intapi.sciendo.com/pdf/10.21307/acee-2021-009>
 35. Podgaiskytė V. (2011). Darnus atliekų tvarkymo sistemos vertinimas: kriterijų nustatymas. *Mokslas– Lietuvos ateitis* 3(4), 63–69. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/270980935_Darnus_atlieku_tvarkymo_sistemos_vertinimas_kriteriju_nustatymas
 36. Schubeler P. (1996). Conceptual Frame work for Municipal Solid Waste Management in Low-Income Countries. Swiss Centre for Development Cooperation in Technology and Management. Prieiga per internetą: http://www.worldbank.org/urban/solid_wm/erm/CWG%20folder/conceptualframework.pdf.
 37. Skorupskaitė, K., & Junevičius, A. (2017). Atliekų tvarkymo politikos formavimas Lietuvoje taikant žiedinės ekonomikos modelį. Prieiga per internetą: <https://www.semanticscholar.org/paper/Atliek%C5%B3-tvarkymo-politikos-formavimas-Lietuvoje-Skorupskait%C4%97-Junevi%C4%8Dius/cdb5bf8e356ca37012f73187a8dbf834ed87555a>
 38. Soltani, A., Hewage, K., Reza, B., Sadiq, R., 2015. Multiples take holders in multicriteria decision making in the context of municipal solid waste management: a review. *Waste Manag.* 35, 318–328.
 39. Stepień, M., Bialecka, B. ir Stalmachova, B. (2018). IT Systems Supporting Waste Management in Municipalities – Research Results. *Sciendo*, 1 (1): 777–783. Prieiga per internetą: <https://bibliotekanauki.pl/articles/2064965.pdf>
 40. Sushil. (1990). Waste management: a systems perspective. *Industrial Management & Data Systems*, 90(5), 1–67
 41. Švedas, G. (2010). Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. *Law*, 74.
 42. Tanskanen, J. H. (2000). Strategic planning of municipal solid waste management. *Resources, conservation and recycling*, 30(2), 111–133. Prieiga per internetą: [https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921344900000562\(žiūrėta_2024-11-05\)](https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921344900000562(žiūrėta_2024-11-05)).

43. Valstybinio audito ataskaita. Komunalinių atliekų tvarkymas. 2023 m. balandžio 17 d. Nr. VAE-2. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/24155/komunaliniu-atlieku-tvarkymas>
44. Valstybinio audito ataskaita. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų veikla. 2013 m. rugpjūčio 2 d. Nr. VA-P-20-9-11. Prieiga per internetą: <https://governance.lt/wp-content/uploads/2018/09/Ataskaita-region-atlieku-tv.pdf>
45. Visuotinė Lietuvos enciklopedija. Administravimas. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/administravimas/>
46. Visuotinė Lietuvos enciklopedija. Atliekų tvarkymas Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/atlieku-tvarkymas-lietuvoje/>
47. Williams, P. T. (2005). Waste Treatment and Disposal. JohnWiley&Sons. ISBN 0-470-84912-6 (HB)
48. Žydžiūnaitė, V. (2012). Baigiamojo darbo rengimo metodologija: mokomoji knyga. Prieiga per internetą: <http://ebooks.kvk.lt/eb/288/baigiamojo-darbo-rengimo-metodologija/>
49. Žilinskienė, L. (2017). Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimo teisinis reglamentavimas: praktiniai ir teoriniai aspektai.

Teisės aktai ir kiti norminiai dokumentai

50. „Dėl Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo“: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. 2002 m. vasario 7 d. Nr. 519. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2022 m. birželio 2 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.164386/asr> (žiūrėta 2024-11-05).
51. 1999 m. liepos 14 d. Nr. 217. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. gruodžio 12 d. iki 2025 m. rugpjūčio 17 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.84302/vxeFilWxuM> (žiūrėta 2024-11-05).
52. Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Įsakymas. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. gruodžio 12 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.84302/asr> (žiūrėta 2024-12-27).
53. Dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų ir komunalinėms atliekoms nepriskiriamų buityje susidarantių atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo. Patvirtinta 2013 m. liepos 24 d. Nr. 711. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. rugsėjo 27 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.454394/asr>. (žiūrėta 2024-12-27).
54. Dėl Joniškio rajono savivaldybės 2024–2026 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo. 2024 m. vasario 8 d. Nr. T-1. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. vasario 11 d. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/75547c20c69211eea5a28c81c82193a8> (žiūrėta 2024-12-11).
55. Dėl Joniškio rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo. Patvirtinta 2022 m. rugsėjo 29 d. T-179. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f00a8ba040b311edbc04912defe897d1> (žiūrėta 2024-12-14).
56. Dėl Joniškio rajono savivaldybės tarybos 2017 m. Vasario 27 d. Sprendimo Nr. T-26 „Dėl vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą lengvatų taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. Galiojanti aktuali redakcija nuo 2020 m. birželio 17 d. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a8274b60afcf11eab9d9cd0c85e0b745> (žiūrėta 2024-12-14).
57. Dėl Joniškio rajono savivaldybės vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nuostatų patvirtinimo. 2017 m. balandžio 28 d. Nr. T-107. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. lapkričio 1 d. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/880126502ff111e78397ae072f58c508/asr> (žiūrėta 2024-12-14).
58. Joniškio rajono savivaldybės administracijos Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio veiklos nuostatai. Patvirtinta Joniškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2012 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. A-1117 (su pakeitimu, padarytu 2015 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. A-1102). Prieiga per internetą: <https://joniskis.lt/savivaldybe/struktura-ir-kontaktine-informacija/21/viesosios-tvarkos-poskyris/d17> (žiūrėta 2024-12-14).
59. Joniškio rajono savivaldybės administracijos Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio vyriausiojo specialisto pareiginiai. Patvirtinti Joniškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. A-681 (2023 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. A-510 redakcija). Prieiga per internetą: <https://joniskis.lt/savivaldybe/struktura-ir-kontaktine-informacija/21/viesosios-tvarkos-poskyris/d17> (žiūrėta 2024-12-14).
60. Joniškio rajono savivaldybės administracijos Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio aplinkos gerinimo specialisto pareiginiai nuostatai. Joniškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2021 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. A-481. Prieiga per internetą: <https://joniskis.lt/savivaldybe/struktura-ir-kontaktine-informacija/21/viesosios-tvarkos-poskyris/d17> (žiūrėta 2024-12-14).

61. Joniškio rajono savivaldybės administracijos Infrastruktūros skyriaus viešosios tvarkos poskyrio vietinės rinkliavos administravimo specialisto pareiginiai nuostatai. Patvirtinti Joniškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2021 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. A-481. Prieiga per internetą: <https://joniskis.lt/savivaldybe/struktura-ir-kontaktine-informacija/21/viesosios-tvarkos-poskyris/d17> (žiūrėta 2024-12-14).
62. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. 1998 m. birželio 16 d. Nr. VIII-782. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. lapkričio 1 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59267/asr> (žiūrėta 2024-12-05).
63. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Prieiga per internetą: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> (žiūrėta 2024-10-11).
64. Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymas. 2000 m. birželio 12 d. VIII-1725. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. lapkričio 1 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.103713/asr> (žiūrėta 2024-12-14).
65. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas. 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533. Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 m. gruodžio 1 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr> (žiūrėta 2024-12-05).

Interneto svetainės

66. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/> (žiūrėta 2024-11-25).
67. Hoareau, C. E., Ahmad, N., Nuid, M., Khoi, D. N., & Kristanti, R. A. (2021). Sustainable technology in developed countries: Waste municipal management. *Industrial and Domestic Waste Management*, 1(1), 48-55.
68. Lietuvių žodynas. Žodžio principas reikšmė. Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Principas> (žiūrėta 2024 11 25).
69. Savivaldybių gerovės indeksas. Prieiga per internetą: https://vilniusinstitute.lt/wp-content/uploads/2022/12/Indeksas_2022.pdf (žiūrėta 2024-12-10).

Užsienio vadovėliai

70. Bose, D. C. (2012). *Principles of management and administration*. PHI Learning Pvt. Ltd.. YRA Schema (management as aprocess)
71. Bryson, J., & George, B. (2020). Strategic management in public administration. In *Oxford research encyclopedia: politics* (pp. 1-26). Oxford University Press.
72. World Bank. Solid Waste Management. 2022. <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/brief/solid-waste-management>
73. Maria Salvetti, „Municipal Waste Regulation in Europe: paving the road for upcoming challenges“, RSC Policy Paper 13 (2021): 14, <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/73470/RSC%20PP%202021-13.pdf?sequence=5&isAllowed=y>.

Užsienio žurnalai

74. Andrews, R., & Boyne, G. A. (2010). Capacity, Leadership, and Organization al Performance: Testing the Black Box Model of Public Management. *Public Administration Review*. Volume 70, Issue 3, 443-454. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2010.02158.x>
75. Berman, E., & Wang, X. (2012). Performance and Innovation in the Public Sector: Managing Public Sector Organizations. *Routledge*. DOI: 10.4324/9781003304753
76. Boyne, G. A. (2002). Public and Private Management: What's the Difference? *Journal of Management Studies*, 39(1), 97-122. <https://doi.org/10.1111/1467-6486.00284>
77. Cherubini, F., Bargigli, S., & Ulgiati, S. (2009). Life Cycle Assessment (LCA) of Waste Management Strategies: Landfilling, Sorting Plant and Incineration. *Energy*, 34(12), 2116-2123. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2008.08.023>
78. Dollery, B., & Robotti, L. (Eds.). (2008). The Theory and Practice of Local Government Reform. *Edward Elgar Publishing*. Issue 3: May 2009. 165-169. DOI:10.5130/cjlg.v0i0.1131
79. Faguet, J. P. (2004). Does Decentralization In crease Government Responsiveness to Local Needs? Evidence from Bolivia. *Journal of Public Economics*, 88(3-4), 867-893. [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(02\)00185-8](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(02)00185-8)
80. Keating, M. (2009). Rescaling the European State: The Making of Territory and the Rise of the Mes o. *Oxford University Press*. 1-22. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199691562.003.0001>
81. Martinez-Vazquez, J., & McNab, R. M. (2003). Fiscal Decentralization and Economic Growth. *World*

- Development*, 31(9), 1597-1616. Prieiga per internetą: [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(03\)00109-8](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(03)00109-8)
82. Massimiliano Mazzanti. (2008). Waste generation, waste disposal and policy effectiveness: Evidence on decoupling from the European Union. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/223368367_Waste_generation_waste_disposal_and_policy_effectiveness_Evidence_on_decoupling_from_the_European_Union
83. Nabatchi, T., & Leighninger, M. (2015). Public Participation for 21st Century Democracy. JohnWiley& Sons. DOI:10.1002/9781119154815
84. Nazari, MR, Kalantari, K., Ghasemi, I. ir kt. Buitinių atliekų tvarkymo paslaugų apmokestinimo modelis: Teherano savivaldybės atvejo analizė. *J MaterCyclesWasteManag* **19**, 1468–1478 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10163-016-0542-8>.
85. Osborne, S. P. (Ed.). (2010). The New Public Governance? Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance. *Routledge*. ISBN 9780415494632.
86. Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2011). Public Management Reform: A Comparative Analysis – New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State. *Sage Journals*. Volume 78, Issue 1. <https://doi.org/10.1177/0020852312437323>
87. Seadon, J. K. (2010). Sustainable Waste Management Systems. *Journal of Cleaner Production*, 18(16-17), 1639-1651. Prieiga per internet: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2010.07.009>
88. Smoke, P. (2015). Rethinking Decentralization: Assessing Challenges to a Popular Public Sector Reform. *Public Administration and Development*, 35(2), 97-112. Prieiga per internet: <https://doi.org/10.1002/pad.1703>
89. Wolsink, M. (2010). Contested Environmental Policy Infrastructure: Socio-Political Acceptance of Renewable Energy, Water, and Waste Facilities. *Environmental Impact Assessment Review*, 30(5), 302-311. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2010.01.001>

Kiti šaltiniai

90. Morkevičius V., Telešienė A., Žvaliauskas G. (2011). *Įvadinis kursas į kompiuterizuotą kokybinių duomenų analizę*. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/en/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_II_2_9.html.
91. Žydzūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vadovėlis. Vilnius: Vaga.

PRIEDAI

1 priedas

Interviu klausimynas informantams

Laba diena, esu Roberta Švedaitė Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Viešojo valdymo magistro studijų programos studentė. Rengiu mokslinį darbą tema „Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje“, kurio tikslas – atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje ir numatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo tobulinimo kryptis.

Tyrimo metu gauta informacija bus analizuojama, apibendrinama bei viešinama tik moksliniais tikslais.

Tyrimo metu laikomasi svarbiausių tyrimo etikos principų, užtikrinamas tyrimo dalyvių konfidencialumas. Interviu metu žymimos pastabos ir daromas garso įrašas.

1. Kiek laiko dirbate įstaigoje ir už ką esate atsakinga (-as)?
2. Kaip Jūs suprantate komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą? Pateikite savo įžvalgas.
3. Kokius komunalinių atliekų tvarkymo sistemos dalyvius galėtumėte išskirti? Kuo jie svarbūs? Kokias funkcijas jie atlieka? Pateikite praktinių pavyzdžių.
4. Kas, Jūsų nuomone, yra geras komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas? O kas blogas? Pateikite praktinių pavyzdžių.
5. Kokius pagrindinius veiksnius, turinčius įtakos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui, galite išskirti? Pateikite savo įžvalgas.
6. Kokią vietą teisinis reglamentavimas užima komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime? Pakomentuokite plačiau.
7. Kaip vertintumėte Lietuvos įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų poveikį atliekų tvarkymo sistemos administravimui? Pateikite savo įžvalgas.
8. Kokią įtaką teisinis reglamentavimas daro komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui savivaldybėje? Kaip vertinate šią įtaką? Pateikite praktinių pavyzdžių.
9. Kokius organizacinius aspektus, turinčius įtakos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimui, galėtumėte išskirti? Pateikite praktinių pavyzdžių.
10. Kuo šie organizaciniai aspektai yra svarbūs komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime? Pateikite savo įžvalgas.
11. Kokią vietą šie organizaciniai aspektai užima Jūsų įstaigoje? Kodėl?
12. Kaip galvojate, kodėl organizaciniai aspektai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravime neretai sulaukia mažiau dėmesio?
13. Į kokius techninius aspektus, Jūsų nuomone, reikia atsižvelgti administruojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą? Kodėl taip manote?
14. Kuo įstaigos struktūra (pareigų ir atsakomybių pasiskirstymas) yra svarbi komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo kontekste? Kodėl taip manote?

15. Su kokiais pagrindiniais techniniais iššūkiais susiduriate administruojant, prižiūrint komunalinių atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimą bei paslaugos užtikrinimą? Kodėl taip manote? Pateikite praktinių pavyzdžių.
16. Kuo technologijos yra svarbios komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo kontekste? Kodėl?
17. Kokius esminius aspektus, turinčius įtakos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūros išlaikymui ir plėtrai, galėtumėte išskirti?
18. Pabaigai, galbūt norite kažką papildomai pakomentuoti, ko nepaminėjote anksčiau? Galbūt turite dar kokių nors pastebėjimų, pasiūlymų komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo klausimais?

Dėkoju už Jūsų laiką

Vilniaus universitetas, Šiaulių akademija, Regionų plėtros institutas
(Vytauto g. 84, Šiauliai)

Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro
Direktoriui Žilvinui Šilgaliui
(Pramonės g. 15-71., Šiauliai)

PRAŠYMAS DĖL LEIDIMO ATLIKTI MOKSLINĮ TYRIMĄ

2024-12-09

Šiauliai

Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Viešojo valdymo magistro studijų programos studentė Roberta Švedaitė atlieka mokslinį tyrimą „Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje“. Tyrimo tikslas - atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje.

Maloniai prašome bendradarbiauti ir leisti jai atlikti kokybinį mokslinį tyrimą – apklausą žodžiu (pusiau struktūruotą interviu) su informantais, kurie geriausiai žino pagrindinius komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus. Pasirašytą sutikimą atlikti tyrimą Jūsų organizacijoje prašome atsiųsti tyrėjai – magistrantei Robertai Švedaitei el. paštu roberta.svedaite@sa.stud.vu.lt

Kilus klausimams, galima kreiptis į mokslinį tyrimą atliekančią studentę Robertą Švedaitę tel. +370 628 18848 arba el. paštu roberta.svedaite@sa.stud.vu.lt arba į magistro darbo vadovę – Regionų plėtros instituto asistentę dr. Violetą Kiurieneį tel. +370 686 55594 arba el. paštu violeta.kiuriene@sa.vu.lt

Viešojo valdymo magistro studijų programos studentė

Roberta Švedaitė

SUTINKU

Aptarnavimo vadovas Mantas Tamošiūnas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas, data)

2024-12-16

Vilniaus universitetas, Šiaulių akademija, Regionų plėtros institutas
(Vytauto g. 84, Šiauliai)

Joniškio rajono savivaldybės administracijos
Direktorei Ingai Karbauskienei
(Livonijos g. 4-1., Joniškis)

PRAŠYMAS DĖL LEIDIMO ATLIKTI MOKSLINĮ TYRIMĄ

2024-12-10

Šiauliai

Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Viešojo valdymo magistro studijų programos studentė Roberta Švedaitė atlieka mokslinį tyrimą „Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje“. Tyrimo tikslas - atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje.

Maloniai prašome bendradarbiauti ir leisti jai atlikti kokybinį mokslinį tyrimą – apklausą žodžiu (pusiau struktūruotą interviu) su informantais, kurie geriausiai žino pagrindinius komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus. Pasirašytą sutikimą atlikti tyrimą Jūsų organizacijoje prašome atsiųsti tyrėjai – magistrantei Robertai Švedaitėi el. paštu roberta.svedaite@sa.stud.vu.lt

Kilus klausimams, galima kreiptis į mokslinį tyrimą atliekančią studentę Robertą Švedaitę tel. +370 628 18848 arba el. paštu roberta.svedaite@sa.stud.vu.lt arba į magistro darbo vadovę – Regionų plėtros instituto asistentę dr. Violetą Kiurienę tel. +370 686 55594 arba el. paštu violeta.kiuriene@sa.vu.lt

Viešojo valdymo magistro studijų programos studentė

Roberta Švedaitė

SUTINKU

Joniškio rajono savivaldybės
administracijos direktorė
Inga Karbauskienė

2024-12-10

(pareigos, vardas, pavardė, parašas, data)

Vilniaus universitetas, Šiaulių akademija, Regionų plėtros institutas
(Vytauto g. 84, Šiauliai)

UAB „ŠVARINTA“
Direktorei
(V. Bielskio g. 26., Šiauliai)

PRAŠYMAS DĖL LEIDIMO ATLIKTI MOKSLINĮ TYRIMĄ

2024-12-12

Šiauliai

Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Viešojo valdymo magistro studijų programos studentė Roberta Švedaitė atlieka mokslinį tyrimą „Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimas savivaldybėje“. Tyrimo tikslas - atskleisti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimą savivaldybėje.

Maloniai prašome bendradarbiauti ir leisti jai atlikti kokybinį mokslinį tyrimą– apklausą žodžiu (pusiau struktūruotą interviu) su informantais, kurie geriausiai žino pagrindinius komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo aspektus. Pasirašytą sutikimą atlikti tyrimą Jūsų organizacijoje prašome atsiųsti tyrėjai – magistrantei Robertai Švedaitėi el. paštu roberta.svedaite@sa.stud.vu.lt

Kilus klausimams, galima kreiptis į mokslinį tyrimą atliekančią studentę Robertą Švedaitę tel. +370 628 18848 arba el. paštu roberta.svedaite@sa.stud.vu.lt arba į magistro darbo vadovę – Regionų plėtros instituto asistentę dr. Violetą Kiurienę tel. +370 686 55594 arba el.paštu violeta.kiuriene@sa.vu.lt

Viešojo valdymo magistro studijų programos studentė

Roberta Švedaitė

SUTINKU _____

Direktorė
Ingrida Sitnikienė

(pareigos, vardas, pavardė, parašas, data)

2024-12-13